

TESETTÜR VE BEDEN MAHREMİYETİ

46

MURAT KEKİLLİ
İLE SÖYLEŞİ

14

GENÇLERE TESETTÜRÜ
ANLATMAK

18

TAKVA ELBİSESİ:
TESETTÜR

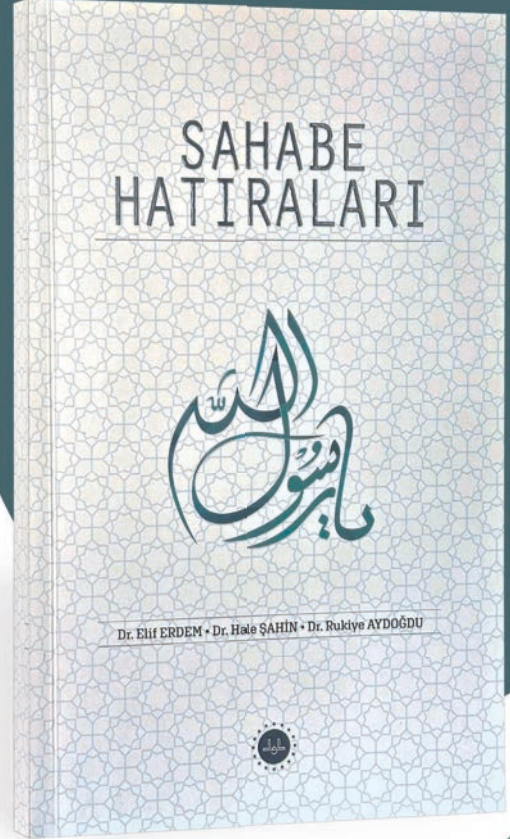
24

TEVEKKÜL VE KANAAT

28

EVLİLİKTE TARTIŞMA
ADABI

İslam tarihinin en güzel sayfalarını dolduran olayların kahramanlarıydı onlar. Vahyi yazdılar, sünneti yaşadılar ve sonraki nesillere örneklik edecek nezih bir toplum oluşturdular. Onlar Rabb'imizin Kur'an'da övdüğü, Resûlullah'ın "ashabım" dediği kıymetli dostlarıydı. Kimisi Peygamberimizin hane halkındandı, kimisi akrabalarından. Onunla bir ömür birlikte olanı da vardı onun elleriyle toprağa verileni de. Her birinin bir hatırası vardı Allah Resulü'yle. Belki bir sohbet meclisinde, belki bir yemek davetinde, belki de bir seferde. Belki bir belki de yüzlerce... Nesilden nesle aktarılan bu hatıralar, islam tarihini aydınlatan salt ilmî veriler olmanın ötesinde Resûlullah'ın sünnetini bütün canlılığıyla gözler önüne seren kıymetli birer tablo oldular.

yayinsatis.diyaret.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

İSLAM'DA TESETTÜR VE MAHREMİYET

Dr. Lamia LEVENT ABUL

Vahyin, üzerinde ehemmiyetle durduğu konulardan biri de şüphesiz tesettürdür. Tesettür, sadece bireysel bir örtünmeden ibaret değildir, insanın inanç ve ruh dünyasından başlayıp fiziki âlemini de kuşatan bir hayat, duruş ve düşünüş biçimidir. Hz. Âdem ve Havva ile insanlığın gündemine giren, İslam'ın inşa ettiği ferdi ve toplumsal yapının önemli bir boyutunun ifadesidir. Kur'an-ı Kerim, bir taraftan tesettürü farz kılarken diğer taraftan insan onurunu, haysiyetini zedeleyecek ve ahlaksızlığın yaygınlaşmasına zemin hazırlayacak her türlü ifade ve davranışa karşı müminlere uyarılarda bulunmuştur. (Nur, 24/19; Ahzab, 33/60) Kur'an-ı Kerim'in tesettürle ilgili hassasiyeti; mahremiyet, iffet ve hayâ gibi değerleri korumaya yönelik ilkesel yaklaşımının bir sonucudur. Bu bağlamda tesettür; kişinin, ailenin ve toplumun mahremiyetini, iffet ve ahlakını korumanın, ayrıca Allah (c.c.) tarafından insana bahşedilen değerlerin mühim bir ifadesi olarak da karşımızda durmaktadır.

Bizler de *Diyanet Aile Dergisi* olarak Ağustos sayımızda "Tesettür ve Beden Mahremiyeti"ni gündemimize taşıdık. Prof. Dr. Ülfet Görgülü, yazısında, beden, insana Rabb'i tarafından verilmiş bir emanet olduğunu, dinimizde de bu değerlerin bir yansıması olarak beden mahremiyetini muhafazaya yönelik düzenlemeler yapıldığını belirterek, "Dinimizin örtünme ve mahremiyete ilişkin düzenlemeleri, emir ve nehiyleri, insanın kişiliğini ve saygınlığını muhafazasının bir tezahürüdür. Örtünme Allah'ın ve kullarının hukukuna riayet, insana hürmetin bir gereğidir." dedi. Hatice Kübra Tongar, "Gençlere Tesettürü Anlatmak" başlıklı yazısında çocuklara tesettürü sevdirmede sevgi bağının ve rol modelinin altını çizdi. Mini Söyleşi bölümünde Prof. Dr. Ümit Meriç bizimle örtünme hikâyesini paylaştı. Bir Ayet Bir Yorum köşemizde Dr. Hüseyin Arı, A'raf suresinin 26. ayeti ışığında, "Takva Elbisesi: Tesettür" yazısını kaleme aldı. Dr. Halil Kılıç, "İslam Ahlakında Hayâ" yazısıyla dosyamıza katkı sundu. Bu ayki söyleşimizi Filistin ve Mescid-i Aksa için sesiyle, sözüyle, duruşuyla kendini gösteren; insanlığa hizmette canla başla çalışan; iyilikte, vefada, insanlıkta herkese örnek bir isim; Türkiye Diyanet Vakfı gönüllüsü; değerli sanatçı Murat Kekilli ile gerçekleştirdik.

Siz değerli okurlarımızı birbirinden kıymetli yazı ve söyleşilerimizle baş başa bırakırken; 30 Ağustos Zafer Bayramı'nızı kutluyor, vatan toprağını canları pahasına koruyan aziz şehitlerimizi ve gazilerimizi rahmet, minnet ve şükranla yâd ediyoruz.

TAKDİR

10. MİNİ SÖYLEŞİ

Prof. Dr. Ümit MERİÇ

14. GENÇLERE TESETTÜRÜ ANLATMAK

Hatice Kübra TONGAR

18. TAKVA ELBİSESİ: TESETTÜR

Dr. Hüseyin ARI

20. İSLAM AHLAKINDA HAYÂ

Dr. Halil KILIÇ

22. BİR KAHVE?

Gülsüm KARAPINAR

28. EVLİLİKTE TARTIŞMA ADABI

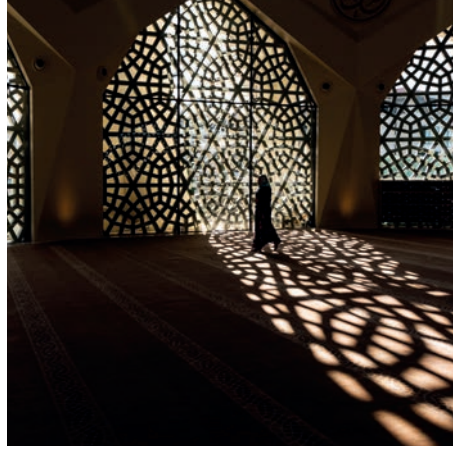
Cihan ULUÇ

32. ÖZ GÜVEN VE BENLİK SAYGISI

Esra ORAS

34. ZÜHRE

Nagihan AYDIN

04

TESETTÜR VE BEDEN

MAHREMİYETİ

Prof. Dr. Ülfet GÖRGÜLÜ

24

TEVEKKÜL VE KANAAT

Esra KALPAKÇI

38

KİŞİNİN ASLINA

YAPTIĞI TANIKTIR

Gülşen ÜNÜVAR

AĞUSTOS 2024

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Cafer Tayyar DOYMAZ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet BULUT

Yayın Koordinatörleri

Esmâ TÜRKSEVEN
Şule TÜZÜN
Dudu ALKAN

Sosyal Medya
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Ömer GÜÇLÜ
Şahin BODUR

Arşiv

Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik-Tasarım

ARKETİP AJANS
www.arketipajans.com

İletişim

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
ailedergisi@diyanet.gov.tr

Sosyal Medya Hesapları

Facebook: /dibailedergisi
Twitter: /diyanetailedergisi
Instagram: /diyanetailedergisi

54

SANCAK'IN KALBI: NOVİ PAZAR

Dudu ALKAN

40. ÖRDEK PARADOKSU

Muhammed Kâmil YAYKAN

42. EVLİLİKTE İSTİŞARENİN GÜCÜ

Zeynep Gökçen ARSLAN ADIGÜZEL

46. MURAT KEKİLLİ İLE MÜZİK HAYATI ÜZERİNE...

Mahir KILINÇ

50. BABAANNENİN BAHÇESİ

Perihan SENCER

52. SOĞUK

Zeki BULDUK

58. DİLHAYAT KALFA

Meryem DALĞIÇ

64. EMEK, SERMAYE, SÖMÜRÜ DENKLEMİ

İshak KOÇ

68. BİTKİLERİN ÖNEMİ VE TOHUM BANKALARININ ROLÜ

Şule TÜZÜN

70. MALAZGİRT'E GİDEN YOLDA SULTAN ALPARSLAN VE CUMA HUTBESİ

Doç. Dr. Derya COŞKUN

74. TREN GELİR, HOŞ GELİR

Seher MERİÇ

76. SAĞLIKLI BESLENME İÇİN 10 ALTIN KURAL

Merve Bilge ATALAY

78. BULMACA

Ali OSMANOĞLU

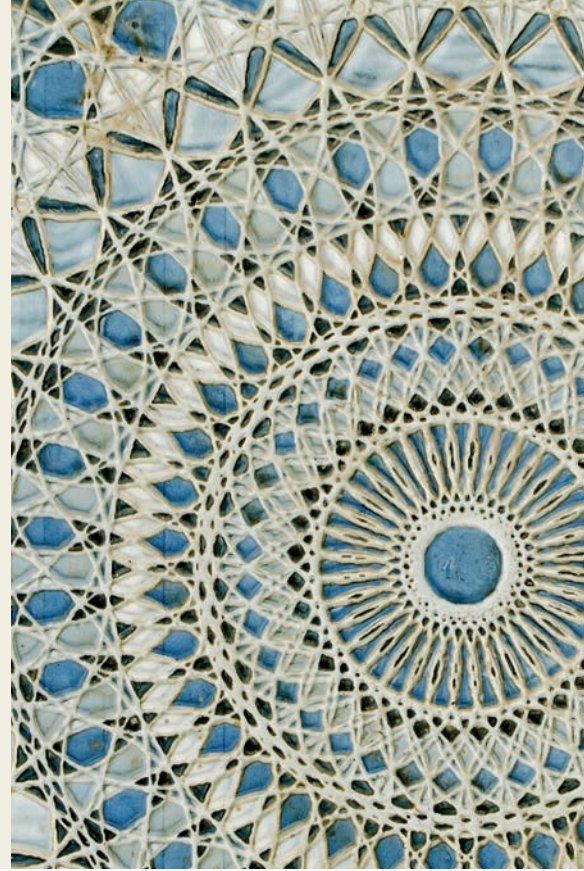
80. KİTAPLIK

Süreyya MERİÇ

60

HENDESİ TEZYİNAT

Gülay ASLAN ALBAYRAK

Abone İşlemleri

Tel: 0312 295 71 96 – 97
0312 295 72 05 – 06
Faks: 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr
dosabone@diyanet.gov.tr

Online Abonelik

dergiabone.diyanet.gov.tr
yayinsatis.diyanet.gov.tr

Hesap No

Döner Sermaye Daire Başkanlığı
TC Ziraat Bankası, Mustafa Kemal
Mahallesi Şube IBAN:
TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57

Temsilcilikler;

Yurt içi: İl Müftülükleri,
İlçe Müftülükleri
Yurt dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri,
Din Hizmetleri Ataşelikleri.

Yayın Türü: Aylık, Yaygın, Süreli
Yayın, Diyanet Aile Dergisi (Türkçe)
Basım Tarihi: 25.07.2024

Baskı

İhlas Gazetecilik A.Ş.
Merkez Mah. 29 Ekim Cad. İhlas
Plaza No: 11 A/41
Yenibosna Bahçelievler, İstanbul
Tel: 0 212 454 30 00

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Aile Dergisi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

TESETTÜR VE BEDEN MAHREMİYETİ

■ Prof. Dr. Ülfet GÖRGÜLÜ

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Kadim Bir Olgu Olarak Örtünme
İnsanlık tarihiyle yaşıt, kadim bir olgudur örtünme. İnsan olmanın gereği olarak hem fitri bir ihtiyaca hem ahlaki bir duruşa tekabül eder. Aynı zamanda örtünme beden mahremiyetini sağlamada birincil önemi haizdir. Diğer bir ifadeyle dinin mahremiyetle ilgili düzenlemelerinin başında tesettür hükümleri gelmektedir. Kur'an-ı Kerim'in konuya dair anlatımlarında bedeni örtmenin insan için asli bir davranış biçimi olduğu görülür. Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın cennette bir sınanmadan geçirildikleri ve akabinde yaşananlar Kur'an'da şöyle bildirilmektedir:

“Böylece ikisini de ayartmış oldu. Ağacın meyvesini tattıklarında ayıp yerleri kendilerine göründü. Ve cennet yapraklarından üzerlerini örtmeye başladılar. Rableri onlara, 'Ben size o ağacı yasaklamadım mı ve şeytanın size apaçık bir düşman olduğunu söylemedim mi?' diye seslendi. Dediler ki: 'Rabb'imiz! Biz

kendimize zulmettik. Eğer bizi başışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz.” (A'râf, 7/22-23)

Bu anlatı bize Hz. Âdem ve eşinin, bedenlerinin mahrem bölgeleri açılır açılmaz son derece doğal bir dürtü ile örtünmeye yöneldiklerini, dolayısıyla utanmanın fitri bir duygu, çıplak olmanın ise insan doğasına aykırı oluşunu ortaya koymaktadır. Bu itibarla kadim inanç ve geleneklerden İslam'a, örtünme ve mahremiyete riayetın özel bir anlam ve önem taşıdığı müşahede edilmektedir. (Bedriye Yılmaz, *Tarihten Günümüze Örtünmenin Anlamları*, İz Yayıncılık, İstanbul 2011) Tevrat'ın ilgili metinlerinden Yahudilikte örtünün iffetin ve soyluluğun bir simgesi olduğu anlaşılmalıdır (Tevrat, "İşaya", 47: 1-3), çıplaklık ise aşağılanma ve utanç sebebi olarak kabul edilmektedir. (Tevrat, "Yeşaya", 20: 3-4) Hristiyanlıkta da benzer şekilde mahremiyete önem verildiği, örtünmenin gerekli olduğu, çıplak oluşun ise ayıp kabul edildiği görülmektedir. (İncil, "Esinleme", 3: 14-15)

Varlık âleminde yalnızca insana özgü ve son derece insani bir davranış olan örtünmenin en temel aracı şüphesiz giysidir. Ayet ve hadislerde "libas", "hımar", "cilbab", "hicab", "nikab" gibi oldukça çeşitli kavramlarla farklı örtünme biçimlerinden söz edilmesi, bedeni örten elbiseler çeşitli ve değişken olsa da örtünmenin değişmez ilke olduğunu ortaya koymaktadır. Öte

yandan insanı soğuktan veya sıcaktan koruyan giysi maddi bir ihtiyaca karşılık gelirken örtünme bundan daha öte bir anlam taşımakta ve özünde utanma, edep, hayâ, iffet, öz saygı, takva gibi erdemleri mündemiç olan manevi bir ihtiyaca tekabül etmektedir. (Yunus Apaydın, "Tesettür", *DİA*, 40/538)

Takva Örtünmenin Ruhudur

Yüce Rabb'imiz "Ey Âdemoğulları! Size avret yerlerinizi örtecek giysi ve süslenecek elbise verdik. Takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) elbisesi var ya, işte o daha hayırlıdır..." (A'râf, 7/26) buyurarak giyinmenin ilk amacının mahrem yerleri örtmek olduğunu bildirmekte; kuş tüyü anlamına gelen "rîş" tabirinin ayette mecazi

Dinimizin örtünme ve mahremiyete ilişkin düzenlemeleri, emir ve nehiyeleri, insanın kişiliğini ve saygınlığını muhafazasının bir tezahürüdür. Örtünme Allah'ın ve kullarının hukukuna riayetın, insana hürmetin bir gereğidir.

olarak yer alması, giyinmenin estetik boyutuna da işaret etmektedir. Bununla birlikte ayetin temel mesajı, inanan bir insan için iffet ve saygınlığı korumak üzere örtünmenin, takvanın bir gereği olmasıdır. Dolayısıyla ayet, örtünmenin işlev ve maslahatını duyururken aynı zamanda ahlaki boyutuna da dikkatimizi çeker. Takva elbisesi bedeni örtmenin yanı sıra gözlerin haramdan korunmasını, konuşma edebine riayet edilmesini, yürüyüşte, oturmada, kalkmada kısaca her davranışta ahlaki ölçünün gözetilmesini içeren bir mana taşır. Denilebilir ki örtünme giyinmenin, takva da örtünmenin ruhudur. Takva elbisesi olmadan beden elbisesi özünden ve ruhandan soyutlanmış, şekli bir unsura indirgenmiş olur. Oysa örtünme; ulvi bir davranış, semavi bir talebe boyun eğiş ve ilahi bir nimete mazhar oluşturmaktadır.

Bakışları korumak örtünmenin temel şartlarından biridir. Kur'an-ı Kerim'de göz tesettürünün bedeni örtmeye takaddüm ettiğini ve bu konuda öncelikli sorumluluğun mümin erkeklere ait olduğunu görürüz. Nitekim ilgili ayette bu hakikat "Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Bu davranış onlar için daha nezihdir. Şüphe yok ki Allah onların yaptıklarından hakıyla haberdardır." (Nûr, 23/30) şeklinde ifade edilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.s.) de "Bir bakışın peşinden

Örtünme, Yüce Allah'ın kullarından talebi olduğu kadar aynı zamanda kullarına büyük bir ikram, ihsan, nimet ve ziyetidir de. Örtünme Allah'a karşı sorumluluk bilinci içinde olmanın, takvanın ve derin bir saygının ifadesidir.

tekrar bakma! Çünkü birinci bakış, senin hakkındır (kasıt bulunmadığından sorumluluğun yoktur). İkinci bakış ise hakkın değildir.” (Tirmizi, Edeb, 28) buyurarak bakışları korumanın önemine dikkatimizi çekmiştir. Aynı zamanda fitneye yol açacak, karşı tarafta yanlış duygulara sebebiyet verecek, kötü, müstehcen ve çirkin konuşmaların yasaklanmış olması, erkeğiyle kadınıyla müminlerin sözün en güzelini söylemelerine dair uyarılar (İsrâ, 17/53) takva örtüsünün bir gereği olarak söz tesettürünün önemini ortaya koymaktadır. Böylece takva elbisesinin kişinin ahlaki şahsiyetiyle hayâ ve iffetle ayrılmaz bir bütün oluşturduğu anlaşılmaktadır. Dinî bir vacibe olarak örtünme aynı zamanda

hayâ duygusundan, hayâ duygusu da Allah Resulü'nün (s.a.s.) ifadesiyle imandan kaynaklanmaktadır. (Nesai, Gusül, 7)

Beden Mahremiyetini Temin Açısından Örtünmenin Önemi ve Sınırları

Beden, insana Allah'ın emanetidir ve değerlidir. Dinimizde, bu değer bir yansıması olarak beden mahremiyetini muhafazaya yönelik düzenlemeler yapılmış, inanan erkek ve kadınlara bu hususta sorumluluklar yüklenmiştir. Beden mahremiyeti, insanın vücudunda başkalarının bakmalarına, dokunmalarına, hakkında konuşmalarına müsaade edilmeyen özel bölgelerinin dokunulmazlığını

ifade eder. Bedenin bu bölgeleri fıkhî terminolojide “avret” olarak nitelendirilmiş ve dinen örtülmesi emredilmiştir. Ölçüleri dinen belirlenmiş olan örtünme, şekli ve sınırları farklı olsa da mümin erkekleri ve kadınları eşit derecede ilgilendiren bir yükümlülüktür.

Dinimizin örtünme ile ilgili öğretileri, fıtratın ve ruh sağlığının korunması, bireysel ve sosyal hayattaki ilişkilerde insanın cinsiyeti ile değil kişiliği ile öne çıkması, insanlık haysiyetinin muhafaza edilmesi, sağlıklı ve huzurlu bir aile ve toplum yapısının inşası gibi pek çok gayenin gerçekleştirilmesine matuftur. Buna binaen dinimizde tesettür-örtünme-gizleme emredilirken teberrüc-teşhir-açma-bakma yasaklanmıştır.

Kur'an ve sünnetin örtünme ile ilgili beyanlarından hareketle erkek ve kadının avret bölgeleri, bu hususta riayet etmesi gereken sınırlar tespit edilmiştir. Buna göre bir erkeğin bedeninde örtmekle yükümlü olduğu asgari kısım göbekte diz kapağı arasındır. Kadın ise hemcinslerine karşı diz kapağı ile göbük arasında kalan bölgeyi, yabancı erkeklere karşı da el, yüz ve ayakları dışındaki bütün bedenini örtmekle sorumludur. (Zeylaî, *Tebyîni'l-hakâik*, 1/96) Mümin kadınların tesettürde dikkat etmeleri gereken ölçüler Nûr suresinin 31. ayetinde şöyle açıklanmıştır:

“Mümin kadınlara da gözlerini haramdan sakınmalarını ve iffetlerini korumalarını söyle. (El, yüz gibi) görünen kısımlar hariç ziynetlerini göstermesinler. Başörtülerini yakalarının üzerine kadar örtünler. Ziynetlerini kocaları, babaları, kocalarının babaları, kendi oğulları, kocalarının oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, diğer kadınlar, köle ve cariyeleri, cinsel arzusu olmayan erkek hizmetçiler, henüz kadınların mahrem yerlerine vâkif olmayan erkek çocuklardan başka kimseye göstermesinler. Gizledikleri ziynetler bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar. Ey müminler, hepiniz Allah'a tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz.”

Peygamber Efendimiz (s.a.s.) örtünme vecibesi yerine getirilirken giyim kuşamda dikkat edilmesi gereken

ilkeler üzerinde durmuş, bu çerçevede erkek ve kadının birbirine benzemekten sakınarak cinsiyetlerine uygun giyinmelerini, elbisenin dar ve içi gösterecek şekilde ince olmamasını, sade ve temiz giysiler tercih edilmesini öğütlemiştir. (Buhari, *Salât*, 10; Ebu Davud, *Libas*, 36) Ayrıca yabancı erkek ve kadınların sosyal hayattaki ilişki ve iletişimlerine belli ölçüler getirilmiş, bu bağlamda üçüncü bir kişinin

giremeyeceği kapalı bir yerde baş başa kalmaları dinen onaylanmamıştır. Allah Resulü'nün “Bir kimse yanında mahremi olmayan bir kadınla yalnız kalmasın.” (Müslim, *Hac*, 74) buyruğu bu yasağı hatırlatmaktadır. Her iki cinsin birbirlerine karşı cinsel tahrike yol açabilecek tutum ve davranışlardan uzak durmaları tesettür anlayışının bir gereğidir.

Asr-ı saadetten itibaren Hz. Peygamber (s.a.s.)

ve muhterem eşlerinin örneğinde mümin erkek ve kadınların tesettür ve mahremiyetle ilgili uymaları gereken sınırlar, örtünmeye dair ilke ve ölçüler açık bir şekilde ortaya konulmuştur. Ancak modern zamanlara geldiğinde başka pek çok hususta olduğu gibi dinin örtünmeye dair düzenlemelerine ilişkin de zihinlerin bulanıklaştığı, sınırların muğlaklaştığı, beden teşhirinin meşrulaştırıldığı, açmanın, bakmanın teşvik edildiği, örtünmenin ise itibarsızlaştırıldığı bir değişime/dönüşüme tanıklık edilmektedir. Geride bıraktığımız son iki asırda ülkemizde modernleşme projesinin özellikle kadın ve örtü üzerinden dizayn edilmeye çalışıldığı da bir vakıadır. Kadını örtüden kurtarma, esaretten kurtarma ve hürriyetine kavuşturma olarak pazarlanabilmiştir. Geldiğimiz noktada sadece kadının değil erkeği kadını, genci yaşlısı, her yaş, eğitim, kültür ve statüden insanıyla topyekûn bir toplumun, dijital mecraların ahlakı ve erdemi hedefe alan tehdidine maruz kaldığı bir dünyada yaşamaktayız. Bedenler metalaştırılmakta, tüketim kültürünün kullanışlı malzemesi olarak görülmekte, hayatın merkezine hazların tatmini konulmakta, cinsellik âdeta kutsanmakta, cinsiyetsizleştirme normalleştirilmekte ve nihayet mahremiyetlerin tükenişine şahit olunmaktadır.

İslam'ın örtünme emri tüm zaman ve mekânlarda geçerli olacak şekilde evrensel bir farz, giysi biçimleri ise coğrafya, iklim, kültür gibi değişkenlere dayalı yerel bir tercihtir.

Sonuç Olarak

Şu bir gerçek ki bedene ve cinsiyete indirgenmiş insanla insanın beden ve cinsiyet sahibi bir varlık oluşu arasında kıyası mümkün olmayacak kadar fark vardır. İslam'ın insan tasavvuru bedeniyle ruhuyla, maddesiyle manasıyla, fiziğiyle kimyasıyla onu mükerrerem ve muhterem bir konuma yerleştirmektedir. İslam nezdinde insan maddi ve manevi kişiliğiyle dokunulmaz ve saygın bir varlık olup haysiyet ve şerefi koruma altına alınmıştır. Dinimizin örtünme ve mahremiyete ilişkin düzenlemeleri, emir ve nehiyeleri, insanın kişiliğini ve saygınlığını muhafazasının bir tezahürüdür. Örtünme Allah'ın ve kullarının hukukuna riayetin, insana hürmetin bir gereğidir.

Örtünmenin bireysel yönü, insanın hem kendisine hem onu kul olarak var eden Rabb'ine saygısının bir ifadesidir. Sadece Allah

emrettiği için ve yalnızca O'nun rızasını kazanmak üzere tesettür ve mahremiyet ölçülerine riayet eder mümin. Örtünme, Yüce Allah'ın kullarından talebi olduğu kadar aynı zamanda kullarına büyük bir ikram, ihsan, nimet ve ziynetidir de. Örtünme Allah'a karşı sorumluluk bilinci içinde olmanın, takvanın ve derin bir saygının ifadesidir. Toplumsal yönüyle ise örtünme, kadınıyla erkeğiyle sosyal hayatı beraberce kurmanın ve birlikte paylaşmanın bir gereğidir. Böylece inanan erkek ve kadınlar insan olmanın haysiyetine yaraşır bir edep, nezaket ve nezahet içinde; yaratılış gayesini yerine getirmek üzere, mümin kardeşler olarak, birbirlerine "veli" kılınmış olmanın (Tevbe, 9/71) hakkını vererek yeryüzünü beraberce imar etme sorumluluğunu ifa edeceklerdir.

Öte yandan İslam'da bedenin belli bölgelerinin örtülmesinin emredilmiş olması örtünme ameliyesinin dinî boyutunu, örtünme için tercih edilecek giysinin kumaş, renk, model gibi unsurları ise orfi yönünü gösterir. Diğer bir deyişle İslam'ın örtünme emri tüm zaman ve mekânlarda geçerli olacak şekilde evrensel bir farz, giysi biçimleri ise coğrafya, iklim, kültür gibi değişkenlere dayalı yerel bir tercihtir. Yeter ki giyinmek İslam'ın tesettür vecibesini temin edebilsin ve örtü, kendisinden kolayca vazgeçilebilecek bir aksesuara indirgenmesin.

MINİ SÖYLEŞİ

■ Prof. Dr. Ümit MERİÇ
Röportaj: Şebnem İYİNAM

17 Ağustos depremi karşısında beşer olarak aczimi hissettim. Depremi üçüncü gecesi Allah'a bir söz verdim ve o günden itibaren bir daha mahremim dışında kimse başımı açık görmedi. Bu, Allah'a vermiş olduğum söz meselesidir, namus meselesidir. Bu kararın noktası konmuş ve mürekkebi kurumuştur.

Nurumuzun ya da ruhumuzun örtünmeye neden ihtiyacı var?

Desmond Morris'in bir kitabı var, *Çıplak Maymun* diye. İnsan bütün hayvanlar arasında tek giyinendir. Giyim fizyolojik ve sosyal bir boyutu var muhakkak! Fakat bir de dinî boyutu var, sosyali aşan bir mana boyutu. Eskiden, Cahiliye Dönemi'nde Kâbe'yi çıplak olarak da tavaf ederlermiş, çırılçıplak. Evet, çıplak geldik ve çıplak gideceğiz. Fakat başımı örttükten, Allah'ın bana anlamını bilmesem de vermiş olduğu bir emri yerine getirdikten sonra, psikolojik

manada çok daha farklı bir boyuta taşındığımı hissettim. Teslimiyet, çok sevdiğim bir kelimedir. Anlamak için önce teslim olmak lazım. Önce teslim olacaksınız, sonra anlayacaksınız. Otuz yaşında namaza başladım, başımı örttüğümde yaşım elliye geçmişti. Doğrusu, bu yirmi yıl zarfında başımı örtmeyi asla düşünmemiştim.

Ne olmuştu?

Son kararı almaya beni iten neden, depremdir. Deprem karşısında beşer olarak aczimi hissettim. Bir kere ölebilirdim, ölmedim. Ölümle göz göze geldim fakat

ölümden korkmadım. Yani depremde başımı örtmemin, korkuyla hiç alakası yok. Depremi Armutlu'da yaşadım. Merkez üssüne çok yakın bir yerdi ve bütün duvar açılarının çatırtılarla kâh daraldığını kâh genişlediğini gördüm. Üzerimdeki çatının yıkılayım mı, yıkılmayayım mı tereddüdünü yaşadığını ve dipten o derin gürültülerin tehditler saça saça geldiğini hissettim; yerimden kıpırdamadım. Sadece "Allahuekber" diye önce alçak sesle, sonra giderek yükselen bir sesle bağırımaya başladım. Kızım yanımda uyuyordu, kaçmayı hiç düşünmedim.

Çünkü gerçekten Cenab-ı Hakk'a, beni dünyaya getirdiği, bunca senedir bu kadar muhteşem bir kâinatın orta yerinde, bu kadar Rabb'i tarafından şımartılmış bir gezegenin üstünde yaşattığı için çok minnettarım. Alıp verdiğim her nefes zaten şükür vesilesidir ve ne kadar nefes adedi vermişse o kadardır. Bu hayatı hak etmek için özel bir marifetim olmadı. Hakk'ın lütfu, ben öldükten sonra da devam edecek bir lütuftur. Birkaç gün sonra başımı örtmek gibi bir karar alacağımı da bilmiyordum.

Bu kararı nasıl aldınız?

Ölen insanların haberleri geldikçe çok üzüldüm. Dehşet tabloları yaşandı ve 19 Ağustos gecesi bir deprem fırtınası beklendiği söylendi. Bütün İstanbul, Bursa dışarıda yatmaya davet edildi hatırlarsanız. O günün her türlü olağanüstülüğünü yaşadık. Topraktan yılanlar çıkıyor, artçı deprem dalgaları sahile vuruyor... Cehennemvari bir dekor. Depremün üçüncü gecesi bir namaz kılıp Allah'a bu dehşet tablolarını bitirmesi için yalvarmayı düşündüm. Kıyametin kopacağı yolunda bir vehme kapıldığımı hissettim. Cuma günü kopacağı yolunda da rivayetler vardı kıyametin. Perşembeyi cumaya bağlayan geceydi. Arkadaşın ailesine ait bir yalının bahçesiydi, çocuklar yattılar. İki rekât namaz kıldıktan sonra dua etmek için ellerimi semaya açarak yıldızlara baktım. Ve

o an içimde Allah'a karşı çok büyük bir mahcubiyet duydum!

Bunu hissetmenizin sebebi neydi?

“Ya Rabbi, biz sana layık kullar olamadık. Sen istesen şu dünyayı, şu yıldızları yok edip henüz yaratmamış olduğun mekânlarda, sana bizden çok daha layık kullar yaratabilirsin. Ama madem ki bizleri yarattın, içimizde muhakkak sevdiğilerin de var. Onların yüzü suyu hürmetine sen bu dünyayı, galaksimizi, kâinatımızı bize bağışlasan, burada çocuklarımız yaşasa, torunlarımız yaşasa, daha bu güzellik uzun bir zaman devam etse.” dedim. Siz şu anlattıklarımı nasıl

anlıyorsanız bir kul olarak, bütün bu söylediklerimin kayda geçirildiğini hissettim, işte, o zaman çok büyük bir utanç duydum içimde. Dedim ki “Sen Allah'sın ve benim kul olarak dualarımı kabul ediyorsun. Ben ise kulum, ama senin emirlerini yerine getirmiyorum. Benim başım açık.” İşte o anda ömrümün herhâlde en büyük utancını duydum, müthiş bir hayâ duygusuna kapıldım. Yalnız yüzüm değil, bütün ruhum hicaptan kıpkırmızı kesildi. O kadar utandım ki “Ben bu geceden itibaren başımı örtmeye karar veriyorum, beni bana mahcup etme ya Rabbi.” dedim.

“Beni bana mahcup etme.” derken kaygınız neydi?

Allah'a söz vermiştim, bu sözden dönmekten Allah beni korusun. Bu sözü tutup tutmayacağımı bilmeden yattım ve ertesi günden itibaren bir daha hiç kimse, yani mahremim dışında kimse başımı açık görmedi. Bu, Allah'a vermiş olduğum söz meselesidir, namus meselesidir. Bu kararın noktası konmuş ve mürekkebi kurumuştur. Bu karar toplumsal boyutu olmayan bir karardır. Bir kul olarak Allah'ın huzurunda imzaladığım bir karardır. Allah'ın emirleri tartışılmaz, uygularsınız ya da uygulamazsınız. İslam'ın farzlarını uygulayanların bu farzları yerine getirdikleri ölçüde Cenab-ı Hakk'la arasındaki perdeler

Hayatım boyunca ruhen yaşadıklarım ve aklen anladıklarım beni bu üst idrake götürdü. Allah var ve Hz. Peygamber O'nun elçisidir. Bana kalırsa, nefesler ancak bu idrake ermek amacıyla harcanıyorsa yaşamanın bir anlamı vardır.

kalkar. Başörtüsü, Allah'ın emirlerinden bir emri daha yerine getirmeye niyetliyim demenin ifadelerinden biridir. Ancak Fransızların dediği gibi: "La Noblesse oblige." (Asalet yükümlülük getirir.). Böyle bir iddianız varsa, bazı şeyleri yapmaya, bazı şeyleri yapmamaya mecbursunuz demektir. İnsanız, benim de zaaflarım, kusurlarım var. Başında örtü taşıyan bir hatun kişi olarak, İslam'ın izzetine uymayan bir şeyi elimde olmayarak yaptımsa bunun farkına vardığım an hatam gözümde katmerlenir, kendimi hiç affetmeyeceğim sanırım. Nerelere kaçacağımı bilemem. Hem karşımdakinden utanırım hem kendimden. Bu tabii sadece başörtüsü için geçerli olan bir hakikat değil. Zarfın ötesinde, bir de mazruf meselesi var.

Bütün bu düşüncelerin ötesinde, *Dualar ve Aminler* kitabımda başörtümlle ilgili olarak şöyle bir tespitte bulunmuştum: "Başımı örtüyorum çünkü varım. Başımı örtüyorum çünkü kendime söz verdim. Başımı örtüyorum çünkü Allah'a söz verdim. Başımı örtme hakkımı kullanmam konusunda Türkiye içi veya dışı, hiçbir hukuki mercinin hakem olmasını istemiyorum ve hiçbir hukuki merciye başvurmak istemiyorum. Müslüman bir kadını ve başımı örterek, Allah'ın bir emrini yerine getirmenin, Allah'tan kadınlara tanınmış bir imtiyaz olduğunu düşünüyorum. Bu ayrıcalığı,

büyük bir şeref addederek, son nefesime kadar kullanmak istiyorum."

Bana hayatınızın zirve idrakini söyle dersanız o zaman size çok sevinerek ve hatta en gür sesimle şöyle cevap verebilirim: "Lâ ilâhe illallah, Muhammedün Resûlullah."

Hayatım boyunca ruhen yaşadıklarım ve aklen anladıklarım beni bu üst idrake götürdü. Allah var ve Hz. Peygamber O'nun elçisidir. Bana kalırsa, nefesler ancak bu idrake ermek amacıyla harcanıyorsa yaşamanın bir anlamı vardır. Hayatını ilim ve irfana hürmet ederek yaşayan insanlarsa "modernizm" adlı şaibeli dönemden önce var olduğu gibi, Allah dünyamıza "aman" verirse, postmodernizmden sonraki "post" dönemlerde de var olacaktır.

Örtünmeniz akademik hayatınızı etkiledi mi?

Ama Marx üzerine ders verirken oruçlu ağızla Marx'ı anlatıyordum. Müslüman olmam Marx'ı anlatmama ve anlamak istememe mâni değildi. İslami kimliğim örtünmemle görünür hâle geldi. Aslında doktorayı verdikten iki yıl sonra namaza ve oruca başlamıştım. İslami kimliğim ilmî kimliğimi hiç zedeledi. Zaten niye zedelesin ki?

Benim İslamiyetim dışarıdan öğrenilmiş değil, bizzat tarafımdan keşfedilmiştir. İslamiyetimi bir Japon'un

Müslümanlığından çok farklı görmüyorum. Üsküdar'da doğmuşum. Mihrimah Sultan'ın minarelerindeki mahyaları görerek büyüdüm. Fakat çevremde, mahallemde, komşularımızın hayatında İslamiyet küller altında kalmış bir ateş gibi idi. Evet, beni kimse teslim etmedi, ben kendim teslim oldum İslamiyete. Bu çok önemli bir fark. On yaşında başımı örtseydim fark olur muydu; olmazdı ama otuz yaşının idrakiyle secdenin anlamını yaşadım. Bir anlamda ölmek üzere olan insanın bir sal bulması gibi. Bu sal beni çok muhteşem bir cennet adasına kadar götürdü. Elbette bireysel olarak başlayan İslamiyetim giderek sosyal bir boyut da kazandı. Ama her Müslüman için İslamiyet önce kendi "ben"i ile, kendi tekliği ile ilgili bir şeydir.

Nasıl?

Önce sizensiz, teneşirdeki siz... Öldünüz, üzerinizden bütün esvaplarınızla beraber bütün toplumsal vasıflarınız alındı! Yani ne profesör ne danışman ne de Cemil Meriç'in kızısiniz. Dolayısıyla İslamiyetin farzlarının yerine getirilmesi hâlinde, teneşirdeki benle daha yaşarken tanışıyor hatta onu çok aşır cennete kanatlanmak imkânını buluyorsunuz. Tekrar çamur olacak bedenimizle Cenab-ı Hakk'ın huzuruna varacak olan nurumuzun yani ruhumuzun birbirinden kesinlikle ayrılabilir tecrübesini, yaşarken idrak ediyorsunuz.

GENÇLERE TESETTÜRÜ ANLATMAK

■ Hatice Kübra TONGAR

●
İslam'ın eğitim anlayışında, çevresel faktörler oldukça önemlidir. Çocuk dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren fitratına işlenmiş olan inanma ihtiyacını geliştiren; sevgi, güven, bağlılık gibi duygularını destekleyen ebeveynlere ihtiyaç duyar. Çocukluk evresinde dinî inanç ve duyguların oluşmasında ailenin önemi göz ardı edilemeyecek bir gerçekliktir. Zira çocuğun inanma ve yüce bir yaratıcıya bağlanma duygusu ebeveyninin rehberliğiyle gelişir.

Çocuğun sağlıklı bir dinî kişilik geliştirmesini isteyen aile, hem eğitimin ilke ve yöntemlerini kullanarak hem de Kur'an ve Hz. Peygamber'in öğretilerini dikkate alarak çocuğa sunulacak din eğitiminin çerçevesini ve şeklini belirlemelidir. Fakat çevresel şartlar, atmosfer ve sosyal cereyanlar çocuk ve ebeveyni her zaman başbaşa bırakmaz. Araya başka ilgiler, modalar, yönelimler girebilir. Bu noktada ebeveyn düşün öncelikli görev, çocuğu herhangi bir açmazla karşı karşıya kalma duygusundan korumaktır.

Modern dünyada iletişim mecralarının çoğalmasıyla insanların birbirini etkilemesi tarihte hiç olmadığı kadar yaygınlaşmıştır. Bu vasatta çocuklarına İslami değerleri, öğretileri ve yaşam tarzını aktarmak isteyen ebeveynlerin dikkatli olması; öğretme metodunun merkezine sevgiyi

yerleştirmesi gerekmektedir. Sevgi, şefkat ve alabildiğine dikkatle eğitimi verilmesi gereken konuların başında tesettür, mahremiyet bilinci ve başörtüsü gelmektedir. Bu eğitimi rol model olarak vermekle yükümlü ebeveynin her şeyden önce kendilerinin İslami hayat tarzıyla ve değerleriyle barışık olması icap eder.

Tesettür İçin Psikolojik Hazırlık

Psikolojinin önemli tekniklerinden biri "koşullama" tekniğidir. Günlük

Çocuğumuzun kendine tesettürü anlatan ve yaşantısıyla ona bu konuda örnek olan kişilerin yanında güvende hissediyor ve sevgi bağını duyumsuyor olması gerekir. Zira ancak bu şekilde ona rehber olan kişileri doğallıkla taklit etmeye yönelecek ve zamanla tesettürü özümseyecektir.

yaşamımızda da benzer duygular eşleşmelerinden oluşmuş onlarca koşullama vardır. Mesela sevdiğiniz bir yemeği yerken izlediğiniz televizyon programı, o an yemek yemenin size verdiği "haz"la birleşir ve o programı izleme isteğinizi perçinler. Yemeğin hazzı hangi programla eşleşmişse o programı sevdiğinizi düşünürsünüz. Ya da aynı şekilde yanınızda sevdiğiniz biri varken bir programı izlemiş olsanız daha sonra o programı tekrar izlediğinizde içinde ilk izlediğiniz anın hazzı belirecektir. Çünkü sevdiğinizle izlemenin size hissettirdiği olumlu duygular, o programla eşleşmiş olacaktır.

Bu bağlamda, konu tesettür olunca tesettüre dair deneyimleri hangi duygularla eşleştirdiğimiz çok önemlidir. Din huzurdur. İbadet huzurdur. Tesettür huzurdur.

Çocuğumuzda oluşturacağımız kodlamaların huzuru çağrıştıran eşleştirmeler olması bu açıdan elzemdir. İbadeti, tefekkürü, zikri tarif ederken kullandığımız "huşu" kelimesi, ancak ve ancak böylesi huzur dolu kodlamaların nihayetinde evladımızın yüreğinde yer edebilecektir. Bu noktada unutulmaması gereken en önemli ayrıntı, dinin "soyut" bir kavram olduğudur. Bu soyut kavramı çocuk için elle tutulur gözle görülür kılan şey "dini anlatan ve yaşayan" kişilerdir. Konu tesettür olunca çocuk, başörtüsünü anlatan ve takan kişilere bakarak zihninde bir

“tesettür” tasavvuru oluşturur. Eğer zihnen çizdiği bu resim ona huzur veriyorsa kendisi de bu huzur dairesinin bir halkası olmak ister. Ama tesettürlü kişi olumsuz tavırlara sahip ise bu negatif duygulanımlar çocuğa geçer ve çocuğu tesettürden uzaklaştırır.

Biz tesettürü seversek çocuk da sever.

Biz tesettürlü olduğumuz için kendimizi saygın ve değerli hissederek çocuk da hisseder.

Tesettürlü hâlimizi sever, buna kıymet verirsek çocuk da verir.

Tam tersi noktada, “Aman bu sıcakta kim örtecek başını?”, “Şanslı olsak erkek olurduk.” gibi inançlarımız, duygularımız ya da sözlerimiz varsa çocuğumuz da tesettüre öykünmez, tesettürlü olmak için heyecan hissetmez.

Bu bağlamda peygamberler tarif edilirken hepsinde var olduğu söylenen bir özellik oldukça dikkat çekicidir: Mütebessim çehre. Tesettürü yaşayan/anlatan kişiler olarak hem ebeveynlerin hem eğitimcilerin mütebessim olmaları oldukça önemlidir. Nitekim sakin, yumuşak ve tebessüm eden bir beden dilinin açamayacağı kapı yok gibidir. Bu nedenle hem ibadetlerimizde hem de genel anne babalık tutumumuzda yapıcı ve pozitif olmak her birimizin temel hedefi olmalıdır. Keza peygamberler şefkatlidir, merhametlidir, sevgi dolu ve sevgisini ifade eden kimselerdir. Bunun

en büyük nedeni de temsil ettikleri dinin böyle yaşamayı emrediyor olmasıdır.

Ayna Nöron Etkisi

Hatırlayalım, ortaokulda veya lisede en sevdiğimiz ders hangisiydi? Cevap muhtemelen hepimiz için aynıdır: “En sevdiğimiz öğretmenin dersi.”

Eğer bir öğretmeni sevmiş, onunla duygusal bir bağ kurmuşsak onun verdiği bilgileri özümsemek, anlamak ve yaşamak çok daha kolay olur. Çünkü bu konuda istekli ve gayretli oluruz. Hatta öğretmene duyduğumuz duygusal yakınlık, bizi onu üzmemek için daha çok

çalışmaya ve emek vermeye iter. Zira onu üzmemek, bizi de üzer.

Bu bağlamda çocukların dini severek yaşayabilmeleri için de benzer iki şey gerekir; dini anlatan kişiye güvenmek ve onu sevmek... Bu da ancak çocuklarımıza rol model olmakla ve onlarla aramızda sevgiye dayalı bir bağ kurmakla sağlanır.

Bu noktada denilebilir ki;

Bir çocuğun namaz kılmasını istiyorsak onunla bağ kurmalıyız.

Bir çocuğun Kur’an okumasını istiyorsak onunla bağ kurmalıyız.

Bir çocuğun oruç tutmasını istiyorsak onunla bağ kurmalıyız.

Bir çocuğun Allah’ı sevmesini istiyorsak onunla bağ kurmalıyız.

Bir çocuğun başını örtmesini istiyorsak onunla bağ kurmalıyız.

Çünkü çocuğun dini sevmesi için önce dini anlatan kişiye sevmesi gerekir.

Çocukla “bağ” kurmak, onunla “rakip” gibi değil “ekip” gibi bir iletişim kurabilmekten geçer. “Çocuğa rağmen” hayat akışından sıyrılıp “çocukla birlikte” hayata akmakla mümkün olur. Bu yüzden bir ebeveynin çocuğuyla nitelikli zamanlar geçirmesi, onun duygularını önemsemesi, sohbetler etmesi “din eğitimi” açısından oldukça önemlidir.

Konu tesettür olunca çocuk, başörtüsünü anlatan ve takan kişilere bakarak zihninde bir “tesettür” tasavvuru oluşturur. Eğer zihnen çizdiği bu resim ona huzur veriyorsa kendisi de bu huzur dairesinin bir halkası olmak ister.

Zira çocuk ailesine dair güven, sevgi ve aidiyet hissedebildiği ölçüde, ailesinin yaşadıklarının ve anlattıklarının taliplisi olacaktır.

Bu gerçeğin bilimdeki karşılığı ayna nöronlardır. Ayna nöronlar, beynin ön kısmında yer alan nöron grubudur. Bu nöronlar sayesinde insan, elinde olmadan çevresindeki kişilerin mimiklerinin, hâl ve tavırlarının tesirine girer. Özellikle bebeklerde ve erken çocukluk dönemindeki çocuklarda bu bölümün aktivasyonu açıkça görülebilmektedir.

Anne gülümser, bebek güler...

Anne kızgın bir ifadeyle bebeğine bakar, bebek ağlar...

Anne üzgün bir yüz ifadesi takınır, bebek dudaklarını büzer.

Yetişkin-çocuk arasındaki bu duygu birlikteliğini sağlayan sistem, işte bu "taklit" becerisini ortaya çıkaran ayna nöron topluluğudur. Bu sistem çocuk eğitiminde işimizi o denli kolaylaştırır ki bir anne baba çocuğuna kazandırmak istediği erdemleri yalnızca yaşıyor olsa bile ayna nöronlar aktif olacak ve çocuğumuz bu kazanımı doğallıkla sağlayabilecektir. Bakacak, görecektir ve içselleştirecektir.

Lakin bazı ebeveynler "Ben yaptığım hâlde çocuğum yapmıyor." derler. O hâlde aklımıza şu soru gelir: Madem ayna nöronlar taklidi sağlıyor, bizim yaptığımız şeyleri çocuğumuz nasıl oluyor da kopyalamıyor?

Örneğin, bir genç kız, annesi tesettürlü olduğu hâlde neden başını örtmek istemez?

İşte bu sorunun cevabını bize verecek olan kavramlar, din eğitiminde muhakkak elimizde bulunması gereken kavramlardır aslında: Güven ve sevgi...

Nitekim araştırmalar gösterir ki ayna nöronların harekete geçmesi için kişinin karşısındaki insana güvenebilmesi ve onunla duygusal bir bağ kurması -yani onu sevmesi- gerekir. Güven ve sevgi ayna nöron aktivasyonunun olmazsa olmazlarıdır.

Eğer bu iki önemli duygu bağına hâle gelirse kişiler arası ilişkinin yüzeyselleşmesi de kaçınılmaz olur. Ki böylesi durumlar eşler arasında da ebeveyn-evlat arasında da sıklıkla görülebilmektedir. Zira "doğurmuş" olmak annelik bağını kurmaya, "doyurmuş" olmak da baba olarak duygu bağını arttırmaya yetmemektedir.

Ayna nöronların zarar görmesi ve devre dışı kalması, yaptıklarımızdan ziyade "hissettiklerimiz" ile ilgilidir. Eğer çocuğumuza karşı "tembel, dağınık, sakar, beceriksiz, yaramaz" gibi zihni algılarımız varsa bu algıların oluşturduğu negatif duygulanım çocuğumuza geçer. Çocuğumuz da bunu hisseder ve kendini bize kapatır. Bu nedenle ilişkilerde duygusal geçişin bloklanması adına,

muhabibimize karşı gönlümüzün ferah ve aydınlık olması, pozitif duygularımızın artırılması çok önemlidir.

Bununla beraber yapılan çalışmalar, annenin çocuğuna sarf ettiği ses tonundan beden diline, duruşundan nefes alışverişine kadar pek çok ince ayrıntının ayna nöron aktivitesini etkilediğini belirlemiştir. Çocuğuna "üstten" bakan bir annenin evladıyla kurduğu iletişimde, çocuğu ona bir şey söylediğinde göz hizasına eğilen bir annenin kurduğu iletişim birbirinden katbekat farklı etkidir. Tam ters noktada bağırılan, cezalandırılan, şiddet gören, adam yerine konulmayan bir çocuğun ayna nöronları, kendisine bu tahkir edici tutumları uygulayan kişiye karşı kapanmış olacaktır. Çünkü böylesi bir ebeveyn-çocuk ilişkisinde güven duygusundan ve sevgi bağından bahsedilemez. Nitekim kişi kendine gerek fiziksel gerek ruhsal acı yaşatanların yanında kendini güvende hissedemez.

Kızlarımızın tesettürü açısından ayna nöron etkinliği paha biçilmez önemdedir. Çocuğumuzun kendine tesettürü anlatan ve yaşantısıyla ona bu konuda örnek olan kişilerin yanında güvende hissediyor ve sevgi bağını duyumsuyor olması gerekir. Zira ancak bu şekilde ona rehber olan kişileri doğallıkla taklit etmeye yönelecek ve zamanla tesettürü özümseyecektir.

TAKVA ELBİSESİ: TESETTÜR

Dr. Hüseyin ARI

Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُؤَارِي سَوْآتِكُمْ
وَرِيثًا ۖ وَلِبَاسُ التَّقْوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ ذَٰلِكَ مِنْ آيَاتِ
اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ

Ey Âdem oğulları! Size mahrem yerlerinizi örtecek giysi, süsleneceğiniz elbise yarattık. Takva elbisesi, işte o daha hayırlıdır. Bunlar Allah'ın ayetlerindedir. Umulur ki düşünüp öğüt alırlar.

(A'râf, 7/26)

İnsanoğlunun hikâyesi Allah'ın meleklerle, "Ben bir halife yaratacağım." hitabından sonra Hz. Âdem ve eşini yaratıp cennete yerleştirmesiyle başlar. (Bakara, 2/31,35) Allah onlara her türlü nimetten istifade edebileceklerini buyurur ancak belirli bir ağaca yaklaşmalarını yasaklar. Allah'ın rahmetinden kovulmasına sebep olarak gördüğü Hz. Âdem'den intikam almak ve onun Allah katındaki değerini düşürmek gayesi güden iblis, cennette nimetler içerisinde yaşayan Hz. Âdem ve eşine türlü türlü vaatlerde bulunarak yasak meyveyi yemeleri için vesveseler verir. Çünkü o, Hz. Âdem ve eşinin yasak meyveyi yediği takdirde mahrem yerlerinin kendilerine görünceğini ve

böylece insanın müstesna ve yüce bir konumdan düşeceğini bilir. Nitekim yasak meyveyi yemeden önce cennete mahsus bir elbiseyle müzeyyen Hz. Âdem ile Havva, iblisin vesveselerine aldanarak yasak meyveyi yiyince birbirinin mahrem yerlerini görürler ve utanma hissiyle hemen yapraklarla kapatmaya çalışırlar. (A'râf, 7/20-22, 27; Kur'an Yolu Meal ve Tefsiri, 2/510)

Bu kıssadan anlaşıldığına göre insanın baş düşmanı şeytanın vesvesesine kanan Hz. Âdem ve Havva'nın ilk hatasıyla birlikte üzerlerindeki cennet elbisesi çıkarılmış ve onlar bir anda kendilerini çıplak hissederek fitratlarında var olan utanma hissiyle

mahrem yerlerini örtmeye çalışmışlardır. Onların mahrem yerleri kendilerine görünür olunca hemen örtmeye girişmeleri, hayâ duygusunun ve buna bağlı olarak ortaya çıkan örtünme ihtiyacının insana özgü bir değer olarak ilk insanın genetik kodunda var olduğunun; vücudun mahrem yerlerini teşhir etmenin ise insanın fitri ve doğal yapısına aykırı bulunduğunun delilidir. Nitekim küçük çocukların soyunurken utanıp bir kenara çekilmek istemeleri ya da anneleri onları giydirirken kendilerine bakan yabancı gözlerden rahatsız olmaları bunun göstergesidir (Hadislerle İslâm, 4/256) Allah Resulü (s.a.s.) de beden mahremiyetinin hayâ ile ilişkisini bir vesileyle

bize açıklamıştır. Açıkta yıkanan bir adam görünce minbere çıkıp müminlere hitaben “Allah halîmdir, hayâ sahibidir, kusurları örtendir. Hayâyı ve örtünmeyi sever.” (Nesai, Gusül, 7) buyurmuş ve hayâ ile örtünme arasındaki münasebeti göstermiştir.

Dinimizde tesettür ve beden mahremiyeti konusunda zikredilecek temel erdemlerden biri de iffettir. Geniş anlamli bir terim olan iffet, “cinsel konularda ahlak kurallarına bağlı kalarak insanın namusunu, şerefini ve haysiyetini koruması” manasına da gelmektedir. Kur’an-ı Kerim’de “Evlence imkânı bulamayanlar, Allah lütfundan ihtiyaçlarını giderinceye kadar iffetlerini korusunlar...” (Nûr, 24/33) ayeti dar anlamıyla iffetten bahsetmektedir. İffetle ilgili yükümlülüğü iki yönlü düşünmek gerekir: Bunlardan birincisi, kişinin kendi iffetine halel getirecek her türlü söz ve davranıştan kendisini muhafaza etmesidir. Bu sorumluluk, Allah hakkıyla ilgilidir. Zira kişinin iffetini muhafaza etmesi, Allah’a karşı bir sorumluluktur. Diğer ise başkalarının iffetini ihlal edecek söz ve davranışlardan sakınmasıdır. Bu da kul hakkıyla ilgilidir. Çünkü iffetini muhafaza etmeye çalışan bir insanın iffetine yönelecek her türlü sözlü ve fiilî taciz, onun beden mahremiyetini ihlal etmek ve hakkına girmek anlamı taşır. Hz. Peygamber (s.a.s.) bu hususa, Hz. Ali’ye yaptığı nasihatlerinden birinde şöyle dikkat çekmiştir: “Ey

Ali! Birinci bakışına ikincisini ekleme (kasıtlı olarak harama bakma). Çünkü kasıtsız olarak gerçekleşen birinci bakış senin için hoş görülürse de ikinci bakışa hakkın yoktur.” (Ebu Davud, Nikâh, 43)

Hayâ duygusu ve iffet erdemiyile beden mahremiyetini sağlayan insan, dinimizin kadın ve erkek için ayrı ayrı belirlemiş olduğu tesettür emriyle de hem öz saygısını muhafaza etmekte hem de başkalarının etkilerine maruz kalmaktan kurtularak özgürleşmektedir. (Huriye Martı, “Hz. Peygamber’in Hadislerinde Bir Değer Simgesi Olarak Beden ve Mahremiyeti”, *Marife: Dini Araştırmalar Dergisi*, 2009, s. 9)

Örtünmeyle ilgili ayetlerde Allah Teâlâ, erkeklere hitaben gözlerini haramdan sakınmalarını ve iffetlerini korumalarını emrederek insanların beden mahremiyetini ihlal etmemelerini emretmekte; kadınlara hitaben de ilave olarak örtünmenin sınırlarını çizmekte ve kötü bakışlardan kadınları korumayı murat etmektedir. (Nûr, 24/30-31) Ayrıca kadınların düşük karakterli ve ahlaki zafiyeti olan kimseler tarafından rahatsız edilmemesi amacıyla dışarı çıkarılarken dış elbiselerini üzerlerine almalarını tavsiye etmektedir. (Ahzâb, 33/59)

Gerçek anlamda tesettür, kişinin iç dünyasında yaşadığı hayâ duygusunun ve iffet erdeminin dışa yansımalarıdır. Dolayısıyla Müslüman bunu hem fitratın

bir gereği hem de Allah’ın bir emri olduğu bilinciyle yapmalı, tesettürün ruhuna aykırı tavır ve davranışlardan kaçınmalıdır. Bu hususta Hz. Peygamber’in (s.a.s.) uyarıları dikkat çekicidir. Bedeni örtecek kıyafetlerin çok dar ve içini gösterecek derecede şeffaf olmaması gerektiğini ifade eden Resul-i Ekrem giyinik oldukları hâlde çıplak gibi görünen ve bedenlerini teşhir eden kadınların cennetten mahrum kalacakları konusunda ümmetini uyarmıştır. (Müslim, “Cennet”, 52)

İşte bu noktada serlevha yaptığımız ayette ifade edilen “takva elbisesi” tanımlaması dikkat çekmektedir. Allah Teâlâ bu ayette bir nimet olarak insanı soğuktan, sıcaktan koruyacak elbiseler yanında “rîş” diye ifade edilen ve insanın estetik duygusuna hitap eden güzel ve göz alıcı kıyafetler yapacak imkânları lütfettiğini belirttiikten sonra takva elbisesinin, yani insanı Allah’a karşı gelmekten koruyacak manevi bir elbisenin öneminden bahsetmektedir. Bu ayetten anlaşıldığına göre insanoğlu güzel kıyafetlerle örtünmeyi sağlar. Bu, Allah’ın insanlara verdiği bir nimettir. Ancak bu ihtiyacı estetik ölçüleri de dikkate alarak giderirken Allah’ın koyduğu sınırlara da dikkat edilmesi gerekir. Kişi elbiselerle zahiren örtünebilir ancak gerçek örtünmeyi sağlamak için takva elbisesine büründüğü takdirde Allah’a karşı gelme korkusunu iliklerinde hisseder ve ona karşı hayâsızlıktan ve iffetsizlikten uzak durur.

İSLAM AHLAKINDA HAYÂ

Dr. Halil KILIÇ

Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
مَا كَانَ الْفَحْشُ فِي شَيْءٍ إِلَّا سَنَانُهُ، وَمَا كَانَ
الْحَيَاءُ فِي شَيْءٍ إِلَّا زَانُهُ.

Enes b. Malik'ten rivayet edildiğine göre
Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

“Arsızlık nerede ve kimde olursa olsun
çirkinleştirir; hayâ ise nerede ve kimde olursa
olsun zarifleştirir.”

(Tirmizi, Birr, 47)

Hz. Peygamber (s.a.s.), kırk yaşında peygamber olarak görevlendirilmesinden

vefat ettiği ana kadar insanları tek ve eşsiz olan Yüce Allah'a imana davet etmekle kalmamış, imanın hayatı tümüyle kuşatan, kişinin eylemlerine ve söylemlerine tesir eden aksiyonel bir boyutunun olduğunu da her daim vurgulamıştır. Bu minvalde Allah Resulü bir gün ashabına imana dair şunları söylemiştir:

“İmanın yetmiş küsur şubesi vardır. Bunların en üstünü ‘Lâ ilâhe illâllâh’ (Allah'tan başka ilah yoktur) sözüdür. En alt derecesi ise yoldaki eziyet veren şeyleri kaldırmaktır. Hayâ da imanın bir şubesidir.” (Nesai, İmân, 16)

Bu hadiste de görüldüğü üzere imanın başlangıç noktası -ki bu aynı zamanda imanın en üstün derecesidir- Allah'tan başka hiçbir varlığı ilah olarak kabul etmemektir. Hadiste, insanların gelip geçtiği yerlerde onlara rahatsızlık verebilecek şeyleri izale etmek gibi topluma faydası dokunacak ufaklık iyilik bile imanın bir yansıması olarak vurgulanmıştır. Buradaki asıl vurgu ise hadisin son kısmında yer alan “Hayâ da imanın bir şubesidir.” cümlesindedir.

Hiç şüphesiz Hz. Peygamber'in farklı farklı zamanlarda üzerinde en çok durduğu konuların başında hayâ konusu gelmiştir. Zira hayâ, müminin imanının kalitesini ortaya koyan en somut göstergelerden biridir. Hz. Peygamber'in “İnsanlık,

ilk günden beri bütün peygamberlerin üzerinde ittifak ettikleri bir söz bilir: Şayet utanmıyorsan, dilediğini yap!” (Buhari, Edeb, 78) hadisinde ifade ettiği şey de tam olarak hayâdır.

Utanma, çekinme, ar, namus, iffet gibi kavramları kapsayan hayâ, nefsin çirkin davranışlardan rahatsız olup onlardan uzaklaşmasıdır. (Râgıb el-İsfehânî, *el-Müfredât*, “hy” mad.) Hz. Peygamber’in “Arsızlık nerede ve kimde olursa olsun çirkinleştirir; hayâ ise nerede ve kimde olursa olsun zarifleştirir.” hadisinde ifade ettiği hayâ, mümini her türlü kötülük ve ahlaksızlıktan koruyan bir kalkan, sağlam bir zırhtır. Bu zırhı kuşanan, Peygamberî/Kur’ani ahlakla ahlaklanır, zarif ve iffetli bir mümin olur ancak bu zırhı terk eden kendisini ahlaksız akımların girdabından ve şeytanın çekim alanından kurtaramaz.

Hayâ sadece giyim kuşamla ilgili bir şey de değildir. Hayâ dilde de gözde de zihinde de olmalıdır. Dilin hayâsı; yalan, küfür, gıybet gibi her türlü kötü sözden uzak durmaktır. Gözün hayâsı “Mümin erkeklere/kadınlara söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar...” (Nûr, 24/30-31) ayetlerinde ifade edildiği üzere harama bakmamaktır. Zihnin hayâsı da dinen yasak olan her türlü nefsanî ve şehevî düşüncelerden sıyrılmaktır.

Hayânın bir başka boyutu da vücutta örtülmesi gereken

yerleri usulüne uygun örtmek demek olan tesettürdür. Sanılanın aksine tesettür, sadece başörtüsü takmaktan ibaret değildir. Tesettürün temel amacı, vücut hatlarını olabildiğince gizleyerek cinsiyet merkezli değil şahsiyet merkezli bir iletişim kurmaktır. Bundan dolayı içini gösterecek şekildeki şeffaf ve vücut hatlarını belli edecek şekildeki dar olan kıyafetlerle tesettür emri yerine getirilmiş olmaz. Tesettür konusundaki temel ilkelere uymak kaydıyla örfe

Hayâ, mümini her türlü kötülük ve ahlaksızlıktan koruyan bir kalkan, sağlam bir zırhtır. Bu zırhı kuşanan, Peygamberî/Kur’ani ahlakla ahlaklanır, zarif ve iffetli bir mümin olur ancak bu zırhı terk eden kendisini ahlaksız akımların girdabından ve şeytanın çekim alanından kurtaramaz.

ve kültüre göre farklı giyim tarzlarının olması mümkündür.

Yine sanılanın aksine tesettür sadece kadınlara mahsus bir emir değildir. Erkekler de tesettüre riayet etmekle mükelleftir ve dinen örtülmesi gereken yerlerinin namaz kılarken, çalışırken, yürürken, oturup kalkarken kapalı kalmasına ve kıyafetlerinin vücut hatlarını belli edecek darlıkta olmamasına dikkat etmek zorundadırlar.

İster erkek ister kadın, bir Müslüman’ın tesettüre sadece şeklen riayet edip düşünce, eylem ve söylemleriyle hayânın diğer boyutlarını ihmal etmesi durumunda tesettür emri tam manasıyla yerine getirilmiş olmayacaktır. Tesettür emrine icabet ettiği hâlde diğer boyutlarıyla hayâyâ uygun davranış sergilemeyenler, hem kendi (hayâ) surlarında gedik açmakta hem de İslam’a ve İslam’ın evrensel mesajına gölge düşürmektedirler.

Netice olarak, güzel ahlakı tamamlamak için gönderilen Hz. Peygamber (s.a.s.) “Her dinin bir ahlakı vardır; İslam’ın ahlakı da hayâdır” (İbn Mace, Zühd, 17) buyurmak suretiyle dinin gönderiliş gayesi olan ahlakın hayâ ile var olacağını söylemiştir. Öyleyse her bir müminin hayâ zırhını kuşanarak güzel ahlaka erişmek ve bu zırhı deiecek her türlü eylem ve söylemden uzak durmak için çaba sarf etmesi, dünya ve ahiret saadeti açısından hayati önem taşımaktadır.

Gülsüm KARAPINAR

BI' SORU

Gri Su Nedir?

Gri su, siyah su olarak kabul edilen tuvalet atıkları ve çöp öğütücülerinden elde edilen gıda atıkları hariç olmak üzere duşlar, lavabolar, çamaşırhaneler, çamaşır makineleri ve mutfak sularından kaynaklanan evsel atık sularıdır.

Lavabo, duş ve küvetten kaynaklanarak foseptik içermeyen söz konusu gri su, evsel atık suyun en az kirli olan kısmıdır ve tekrar kullanılmak üzere rahatlıkla arıtılabilmektedir.

Gri su, arıtım işlemi tamamlandıktan sonra otel, okul, hastane, toplu konutlar ve endüstri gibi birçok alanda kullanılabilir.

Her gün birçok insanın su tüketimi sağladığı bu alanlarda geri dönüşümden elde edilen su ile temizlik ve dezenfekte işlemleri gerçekleştirilebilir aynı zamanda da sulama suyu olarak kullanılabilir.

Bazı bölgelerde geri kazanılan gri su yangın afetine karşı bulunması gereken yangın hidrantlarında depolanarak yangın söndürme amacıyla da değerlendirilebilmektedir.

(Su Yönetimi Genel Müdürlüğü, "Gri Suyun Kullanımı / 2022" Rehber Dokümanı)

Trakeotomi

Trakeotomi, boyna, nefes borusunun 2.ve 3. kıkırdak halkaları arasından bir delik açılarak plastik bir kanül yerleştirilip hava yolu açıklığının sürekli olarak sağlandığı bir cerrahi işlemdir. Trakeotomi, hava yolunu koruyamayan nörolojik hastalıklar, sürekli mekanik ventilatör desteğine ihtiyaç duyan ileri evre kronik solunum yetmezliği, üst hava yollarında tümör, yabancı cisim gibi tıkanıklığa yola açan durumlar ve bunun gibi pek çok nedenle açılabilir. Geçici olarak açılıp kapatılabileceği gibi altta yatan hastalığa göre kalıcı olabilir. Kanül, ses tellerinin altına yerleştirildiğinden trakeotomili hastalar konuşamazlar. Ancak uygun olan hastalarda özel kanül veya kapaklar yardımıyla konuşma sağlanabilir. Yutma fonksiyonları iyi olan hastalar ağızdan yemek yiyebilirler.

Özellğine göre değişmekle beraber kanüller genellikle bir ay aralıklarla sağlık personeli tarafından değiştirilir. Bazı kanüllerde iç içe geçen iki kanül bulunur. Böylece hasta veya yakını iç kanülü çıkarıp temizledikten sonra tekrar esas kanülün içine yerleştirebilir. (<https://toraks.org.tr>)

İdam Sehpasından Edebiyatın Zirvesine

Dostoyevski, devlet aleyhindeki bir komploya karıştığı iddiasıyla sekiz arkadaşı ve ağabeyi ile birlikte tutuklanır. Ölüm cezasına çarptırılan Dostoyevski, sekiz ay hapis hanesinde yattıktan sonra diğer dokuz komplocu ile idam edilecekleri yere götürülür. Tam kurşuna dizilmek üzere oldukları anda af kararı imdatlarına yetişir. Dostoyevski 22 Aralık 1849'da erkek kardeşine yazdığı mektupta olaydan şöyle bahseder:

“Kardeşim, benim kıymetli dostum! Her şey halloldu! İstihkâmda dört yıl boyunca ağırlaştırılmış çalışmayla (sanırım, Orenburg'da) ve ondan sonra da özel hizmetle cezalandırıldım. Bugün, 22 Aralık'ta, Semionov Talim Sahası'na götürüldük. Orada hepimize ölüm fermanlarımız okundu, ölmeden önce Haç'ı öpmemiz istendi, kılıçlarımız kırıldı başlarımızın üstünde. [...] Sonra, üç kişi kurşuna dizilmek üzere direklerle bağlandı. Ben altıncı sıradaydım. Her seferinde üç kişi, diye bağırıyorlar; sonuçta, ikinci gruptaydım, yaşamak için bir dakikadan fazla sürem kalmamıştı. Seni hatırladım, kardeşim, ve seninkileri; hayatımın son dakikasında sen, yalnızca sen vardın aklımda, işte o an anladım seni nasıl sevdiğimi, canım kardeşim benim! O an yanı başımda duran Plesçenev ve Durov'la kucaklaşma ve onlara elveda deme fırsatım da oldu. İşte o anda idam mangasına, 'Durun!' diye emir verildi. Direklerle bağlı olanlar çözümlü geri getirildi. Ve bize Çar Hazretleri'nin son anda hayatlarımızı bağışlamış olduğu bildirildi.” İdam cezası, dört yıl kürek ve altı yıl adi hapis cezasına dönüştürüldü ve Dostoyevski Sibiryadaki Omsk Kalesi'ne sürüldü.

TEVEKKÜL VE KANAAT

■ Esra KALPAKÇI
Adapazarı ADRB Vaizi

Her kavramın bir hakikati vardır. Bu hakikat anlam dünyasında kaymaya uğradığında insanın mizanı bozulur, dengesi şaşar; kişi zarar görür, zarar verir. “Gerçekten biz, her şeyi bir ölçü ve dengede yarattık.” (Kamer, 54/49) diyen Rabb’imiz bizden her manayı olması gerektiği yere koyup düzen ve dengeyi bozmamamızı ister. Çünkü hakiki mananın sekteye uğramadığı yerde anlamlı bir hayat mümkündür.

İnsanın anlam dünyası ve hakikat duygusu farklı faktörlerin de etkisiyle şekillenir. Ömür yolculuğunda geçtiği duraklar, taşıdığı mizaç, aldığı eğitimler ve aileyle başlayan sosyal çevresi insanda belli zihin kalıpları oluşturur. Eğer bu kalıplar doğru ve hakikat doğrultusunda ise davranışlar da istikamet üzere olur. Tam tersi olduğunda yani insanın zihninde anlam karmaşası ve kaymaları varsa bunu yanlış kararlar ve yanlış davranışlar takip eder. O hâlde kavramları, dengeyi bozmayacak, adaleti muhafaza edecek, hakikati ortaya çıkaracak biçimde tam da olması gerektiği şekliyle zihne ve kalbe işlemek gerekir. Tevekkül ve kanaat tam da bu minvalde anlam kaymasına uğramadan anlaşılması gereken iki kavramdır.

Tevekkül, “bir kimsenin rızkında ve işlerinde Allah’ı kefil bilip sadece O’na güvenmesi”dir. Bütün sebeplerin ve alınan tedbirlerin üzerinde asıl belirleyici

iradenin Allah’a ait olduğu yönündeki bilinçtir ve inanmak bunu gerektirir. İnsan; işinde, gücünde, davranışında gereken tedbirleri aldıktan ve sebeplere başvurduktan sonra hedeflediği sonuca ulaşamasa bile ilahi iradenin akıbeti şekillendirdiğini, işin sonunda Rabb’inin iradesinin tecelli ettiğini bilir. Bu inanç, dilde “Her işte vardır bir hayır.” ifadesi ile kalpte ise teskin eden yönüyle iyileştirici bir etki oluşturur. Büyük emek ve gayretlerle hedeflenen sonuca ulaşmamak, sonucun sadece kendine bağlı olduğunu düşünen insan için büyük bir hüsrana sebepdir. Her istenmeyen sonucun suçlusu ve kabahatlisi olarak addeder kendini. Başına gelen her olumsuzluğu kendinden bilir ve kendine eziyet eder. Tam tersi olup iyi bir sonuç yaşadığında da yine kendinden bilir başarıyı. Kör bir gurur ve enaniyete kapılır. İki türlü de uçtur ve uçlar dengeden yoksundur. Hâlbuki tevekkül tam da denge mahallidir. Bu dengeyi zihninde, kalbinde ve davranışında kurabilen rahat eder, rahat ettirir. Ayetlerde de geçtiği üzere “Şayet Allah sana bir zarar dokundursa bunu O’ndan başka giderecek yoktur. Fakat sana bir hayır dokunduracak olsa onu da kimse gideremez. Bil ki O, her şeye hakkıyla gücü yetendir. (En’âm, 6/17)

Allah size yardım ederse sizi yenecek hiçbir kimse yoktur. Eğer sizi yardımsız bırakırsa ondan sonra size kim yardım edebilir? Müminler, ancak

Allah’a tevekkül etsinler. (Âl-i İmrân, 3/160)

Bu hakikatten mahrum olan insan neyi başarırsa başarısın yahut neyi kazanırsa kazansın başına her an bir iş ve bir musibet geleceğini, o nimetin her an elinden çıkacağını düşünerek endişe ve telaşa kapılır, daima huzursuz olur. Kalbini, işini ve akıbeti Allah’a teslim eden ise sükûn ve huzur bulur.

Tevekkül, insanın Rabb’i ile kurduğu çok özel bir bağken insanlarla kurduğu ilişkileri de şekillendirir. İnsanın ahlakını üst mertebeye tutar, olgunluğuna vesiledir, güzel hasletleri besleyen bir ruh verir insana.

“

Hırs ve tamah yıkıcıdır, azim ve gayret ise yapıcı. Hırs, alabildiğine sürükler ve tepetaklak eder; azim, yola yoldaştır. Hırs yapan, başkalarının sırtına basmakta bir beis görmezken azmeden, kendi ayakları üzerinde mücadele verendir.

”

Tevekkül, her durumda Allah'a güvenmek ve teslim olmak hakiki manası tam olarak anlaşılabilir ve özümsemeyse yanlış sonuçlar doğurur. Allah'a dayanmak ve teslim olmak tedbir ve gayreti terke sebep değil aksine; *"Allah'a dayan, sa'ye sarıl, hikmete râm ol / Yol varsa budur, bilmiyorum başka çıkar yol"* diyen Mehmet Akif'in satırlarındaki gibi gayrete sarılmaya sebeptir. Tembelliğe sürükleyen yanlış algı ve anlayış, iman hakikatlerini ve külli kaideleri bilmemekten kaynaklanır. Tevekkül, tembellik ve atalet sebebi değildir. İşin kolayına kaçıp işten kaçmanın mazereti hiç değildir aksine çalışkan ve üretken olmanın adıdır. Sebeplere müracaat edip gerekli gayreti gösterdikten sonra neticeyi Allah'tan beklemektir. Yerinden doğrulmadan, yola düşmeden, yorulmadan, terlemeden *"Tevekkül ettim."* demek hiçbir şekilde İslam'ın özüyle bağdaşmaz. İslam'ın ruhundan uzak bir tevekkül anlayışının sonu ziyandır, hüsrandır. Çünkü *"İnsan için ancak çalıştığı vardır."* (Necm, 53/39) *"Takdiri ezele teslimiz ama gayrete de aşığız"* diyen şair teslimiyet ve gayreti ne de güzel ifade etmiştir. Havlu atmadan, pes etmeden, yorulduğunda dinlenerek, şikâyet etmeksizin sonuca yürümek mümin olmanın güzel bir vasfıdır.

Çalışmanın ve hedefe yürümenin de bir ahlakı vardır. Hırs ve tamah ile alınan yolda her şey mübah sayılıp hak ve

adalet gözetilmezse insan yoldan çıkar. Çünkü yolda dosdoğru gitmeyenler yoldan çıkmaya mahkûmdur. Hırs ve tamah yıkıcıdır, azim ve gayret ise yapıcı. Hırs, alabildiğine sürükler ve tepetaklak eder; azim, yola yoldaştır. Hırs yapan, başkalarının sırtına basmakta bir beis görmezken azmeden, kendi ayakları üzerinde mücadele verendir. Muhteris, başaramadığında öfke duyar. Hem kendine hem etrafına zarar verir. Azmeden ise kanaatle huzur bulur, sakindir, vardığı neticeden razı ve hoşnuttur. *"Onu beklemediği yerden rızıklandırır. Kim Allah'a tevekkül ederse, O kendisine yeter. Şüphesiz Allah emrini yerine getirendir. Allah her şeye bir ölçü koymuştur."* (Talâk, 65/3) Aksine hırsla hareket eden, hedefine

İhtiyaç sınırını aşarak daha çoğunu istemek ve gelecek kaygısıyla dünyalık endişesiyle yaşamak kanaatin insana kazandıracığı yüksek makamı kaybetmeye sebeptir, tamahkârlık ve hırs insanı aşağılara çeker, vakarı zedeler.

varamaz, varsa da doyamaz. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) bu konuda “Âdemoğlunun iki vadi dolusu malı olsa üçüncü bir vadi daha arzu eder. Âdemoğlunun karnını ancak toprak doldurur. Allah tövbe eden kimsenin tövbesini kabul eder.” (Müslim, Zekât, 116) buyurmuştur.

Hırs kişinin bizatihi ferdî hayatına zarar vermeye kalmayıp sosyal hayatın da düzenini bozar. Toplumda kardeşlik, dayanışma, adalet gibi korunması gereken değerler ve erdemler tahrip olur. Zulüm ve haksızlığın yolu açılır. Hedefe giden yolda her türlü haksızlığı mübah görmek, toplumu bir arada tutan en temeldeki güven duygusunu zedeler. Toplum bir arada tutan düzen ve insicamı bertaraf eder.

Kanaat ise tükenmez bir hazine ve huzura sebep şifa kaynağıdır. Çünkü “Zenginlik, mal çokluğu değil gönül tokluğudur.” (Müslim, Zekât, 120)

Dünya hayatında ihtiyaçları karşılamak, rahat ve huzurlu bir şekilde yaşamak için elbette ki sebeplere teşebbüs gerekir. Ancak dünyanın zevk ve lezzet yeri olmadığı, imtihan sahası ve ebedî hayatı hazırlayan çok kıymetli bir fırsat olduğunun bilinci ile hareket edilmelidir. İhtiyaç sınırını aşarak daha çoğunu istemek ve gelecek kaygısıyla dünyalık endişesiyle yaşamak kanaatin insana kazandıracığı yüksek makamı kaybetmeye sebeptir, tamahkârlık ve hırs insanı aşağılara çeker, vakarı zedeler.

“Size verilen her şey dünya hayatının geçici zevklerinden ibarettir. Allah katında olanlar ise daha iyi ve daha kalıcıdır. Bunlar, iman eden ve rablerine dayanıp güvenenler içindir.” (Şûrâ, 42/36) Geçici olanlar için hırsla gözü karartmak, kör bir tamahla dünyaya bağlanmak zehirli bir duygudur; panzehri ise azimle çalışmak, işin sonunda kanaat ve tevekkülle hareket etmektir.

“Her ümmetin bir fitnessi vardır. Benim ümmetimin fitnessi maldadır.” (Timizi, Zühd, 26) diyen Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) bu konuda ümmetinin zorlu bir imtihanla sınıandığını özellikle belirtmiştir.

Kanaatkârlık da doğru bir şekilde anlamlandırılması gereken bir kavramdır. Zenginlik ve varlık sahibi

olmak kanaatsizlik anlamı taşımamaktadır, aksine cömertlikle varlığını paylaşmak ve malın hakkını vererek kazanç sağlamak, elindeki imkânı fayda ve hayır yolunda harcamak takdir gerektiren bir gayrettir.

Hâsılı; tevekkül hakkıyla anlaşılmazsa tembelliğe, kanaat hakkıyla anlaşılmazsa hırsa sürükler insanı. Tembellik de hırs da iki hüsrana uçtur. Bu iki hal de iffet ve vakar gibi ulvi hasletlerin zafiyetine yol açar. Tembellik değil, azimle çalışmak; hırs değil, kanaatle yol almaktır bu yolun ahlakı...

“Ah itidal! Sen ne büyük sırsın!” dediği gibi Necip Fazıl’ın, işin sırrının her zaman itidal ve dengede olduğu bilinmelidir. Dengesi şaşan, mizanı bozulan her şeyin sonu hüsrandır. Denge hayattır. Ne olması gerekenden fazla ne de az. Tam kararında olduğunda her iş, kıvamını bulur.

Kur’an-ı Kerim’de Müslümanlar “vasat bir ümmet” olarak nitelenir. “İşte böylece, siz insanlara şahit olasınız, Peygamber de size şahit olsun diye sizi aşırılıklardan uzak bir ümmet yaptık.” (Bakara, 2/143) Vasat ümmet “ifrat ve tefritlerden korunarak inancında, ahlakında, her türlü tutum ve davranışlarında adalet çizgisinden ayrılmamak” demektir. Sağduyu ve insafı, ölçü ve dengeyi, doğruluk ve dürüstlüğü elden bırakmamaktır.

Allah’ın rıza ve hoşnutluğu mutedil ve ölçülü olmaktadır. Çünkü “...Allah haddi aşanları sevmez.” (Mâide, 5/87)

EVLİLİKTE TARTIŞMA ADABI

■ Cihan ULUÇ

Psikolog

Evlilik, iki farklı insanın bir araya gelerek yeni bir dünya kurma serüvenidir. Beklenti farklılıkları, hassasiyetler ve meselelerin önem sıralaması gibi nedenler evlilikte tartışmalara neden olabilir. Bekârken evliliği zihnimizde yüce bir yere koyup hiçbir sorunun olmadığı toz pembe bir dünya beklentisi içerisine girebiliyoruz. Fakat her ne kadar çiftler arasında benzerlikler olsa bile iki farklı duygu, düşünce ve anlayış dünyasının bir araya geldiği bir durumda çatışma kaçınılmazdır. İyi evliliklerde de kötü evliliklerde de kavga, fikir ayrılığı ve tartışma olur. Burada meselenin özü tartışma ve kavganın yıkıcı değil yapıcı olmasıdır.

Yıkıcı Tartışmaların Özellikleri

Yıkıcı tartışmalarda çiftler birbirlerine karşılık vermeyi ve kendilerini savunmayı hedeflerler. Karşı tarafın ne dediğinden çok kendi diyeceklerine odaklanırlar ve böylece eşlerini anlayamazlar. Yıkıcı tartışmalarda

diğer dinleme biçimi ise önemsizleştirmek ve değersizleştirmek adına zayıf noktaları yakalamak niyetiyle dinlemektir. Bu da tartışmanın ana konusundan uzaklaşıp dallanıp budaklanmasına ve bambaşka bir noktaya gelmesine neden olur.

Yıkıcı tartışmalarda taraflar soruları kafa karıştırmak veya tuzağa çekmek için sorarlar. Buradaki hedef anlamak değil, galip gelmektir.

Yıkıcı tartışmalarda taraflar birbirinin sürekli sözünü keser, meramını anlatmasına müsaade etmez ya da konuyu alakasız bir noktaya getirirler. Böylece yine asıl konu konuşulamaz hâle gelir.

Yıkıcı tartışmalarda tarafların birbirinin karakterine yönelttiği sert ve genelleyici eleştiriler vardır. Elbette çiftler

zaman zaman birbirlerinin yaptıklarından, tutumlarından şikâyetçi olabilirler fakat asıl sorun, bu şikâyetin kişinin davranışından çıkıp doğrudan karakterini hedef almış olmasıdır. Örneğin; “Cimrisin.”, “Sorumsuzsun.”, “Beceriksizsin.”, “Korkaksın.”

gibi ifadeler doğrudan kişiliği hedef alan eleştirilerdir. Bu ifadelere maruz kalan eşten olumlu bir çıkış, bir kabul ya da muhasebe bekleyemeyiz. Savunmaya geçip karşı tarafın eksikliklerini benzer eleştirel tonda söylemesi daha muhtemeldir.

Yıkıcı tartışmalarda karşı tarafın deneyimi veya yaşadığı şey adına iddialı yargılar vardır. “Bu davranışın beni sevmediğini gösterir.”, “Seven insan bunu yapmaz.”, “Ben senin içini biliyorum.” gibi ifadeler muhatabın dünyası adına hüküm vermektir. Bazen karşı tarafın; “Hayır öyle hissetmedim.”, “Öyle düşünmedim.”, “Öyle bir şey aklımdan bile geçmedi.” demesine rağmen ısrarla atıflarında diretirler; bu da meseleyi çıkmaza sokar.

Yıkıcı kavgalarda duygular karşı tarafı manipüle etmek için kullanılır. Üzüntü, öfke, kıskançlık gibi güçlü duygular; bir baskı unsuru olarak kullanılabilir. Örneğin; bir taraf kendisi için önemli bir meseleyi konuşacakken diğer

tarafın aniden öfkelenmesi ya da aniden bir ağlama krizi geçirmesi gibi. Bu da yine meseleyi ana ekseninden saptırır ve asıl problemi konuşmak imkânsız hâle gelir.

Yıkıcı kavgalar deyince seslerin yükseldiği; bağırma, çağırma ve hakaretlerin havada uçuştuğu hatta bazen de fiziksel şiddete vardığı durumlar akla gelebilir. Ancak bazen sessizliğin de yıkıcı etkisi vardır. Taraflardan biri sessizliği kendi avantajına kullanarak, kasıtlı olarak yanıt vermeyerek haklı pozisyonunu güçlendirir. Fakat karşı taraf için bu sessizlik “Keşke bağırsa çağırsa ama böyle sessiz kalmasa.” şeklinde serzenişlere yol açabilir.

Yıkıcı kavgalar, çiftlerin kendilerini güvende hissetmemelerine, sürekli savunma hâlinde kalmalarına, evliliği bir danstan çok bir savaş alanı gibi algılamalarına yol açar. Bu da boşanmaların klasik nedenlerinden biri şiddetli geçimsizliğe doğru götürür.

Yıkıcı ve Boşanmaya Götüren Kavgalar Nasıl Önlenir?

Niyetiniz Nedir?

En başta niyetimizi gözden geçirmemiz iyi bir başlangıç olabilir. Niyetimiz nedir? Neyi amaçlıyoruz? Haklı olmayı mı yoksa anlayıp anlaşılmayı mı? Çözmeyi mi yoksa sürüncemede bırakmayı mı? Anlaşmaya mı yakınınız yoksa inatlaşmaya mı? Geçinmeye mi niyetimiz yoksa sorunları büyütme mi?

Tartışmalarınızı Tanımak: En Çok Neyin Kavgasını Veriyorsunuz?

Çiftlerin kavgalarını tanımlarını; en çok hangi meselelerin etrafında dönüp durduklarını, birbirlerini nasıl çileden çıkardıklarını, kavgada aldıkları tutumları ve bu tutumların konuyu nereye götürdüğünü fark etmeleri gerekir. Böylece daha sakin kalabilmek ve yeni stratejiler geliştirmek imkânı ortaya çıkabilir.

Burada tartışma sorunlarını ikiye ayırmakta fayda var; hızlıca çözülebilecek problemler ve derin problemler. Örneğin, Ayşe ile Ahmet çifti akşamları çöpün dışarı çıkarılmasının

Ahmet Bey’in görevi olduğu hususunda karara varmışlar. Fakat Ahmet Bey bu aralar işlerinin yoğunluğundan dolayı sürekli çöpü atmaya unutmuyor ve bütün gece ev çok kötü kokuyor. Sabah uyanınca bunu gören Ayşe Hanım ise öfkeden küplere biniyor. Buradaki problem derin bir nedenden değil, son zamanlarda Ahmet Bey’in işindeki yoğunluktan (dış faktör) kaynaklanıyor. Akşam için buzdolabına hatırlatıcı notlar asılması, telefona alarm kurarak ya da işteki yoğunluğu geçene kadar geçici bir süreliğine Ayşe Hanım’ın çöp atma işini üstlenmesi ile bu problemler çözüme kavuşturulabilir. Buradaki sorun çözülebilir problem olarak değerlendirilebilir.

Diğer bir örnekte ise Fatma ile Mehmet çiftinin arasında ne zaman bir anlaşmazlık olsa Mehmet öfkeleniyor, yüz ifadesi değişiyor ve hiddetle konuşmaya başlıyor. Fatma ise Mehmet’in bu tavrından ötürü geriliyor, içine çekiliyor, ağlamaya başlıyor ve söyleyeceği bir şey varsa da söyleyemiyor. Mehmet’e göre bu durumda bir sorun yok, eşinin neden bu kadar büyüttüğünü anlayamıyor. Böylece asıl konuyu konuşmak yerine Mehmet’in öfkeli tutumu mevzu bahis oluyor.

Buradaki problem, yukarıdaki çöp atma örneğinden daha girift görünüyor. Sebebi ise ortaya çıkan durumun şahsiyet özelliklerinin bir parçası olması. Mehmet, duyguları daha yukarıda yaşayan biri,

İyi ve doyumlu bir evliliğe sahip çiftler birbirlerini dinleyebilen, duygularına, düşüncelerine alan açabilen çiftlerdir. Aktif dinlemede karşı tarafın ne dediğini duymaya ve anlamaya dönük tarafımız aktiftir.

Fatma ise daha akılcı ve sakin bir biçimde tartışmayı, konuşabilmeyi istiyor. Mehmet'in sesi yükseldiğinde bunaldığını hissediyor ve duygusal olarak taşıyor. Duyguların ifade edilmiş şekli kişilik özellikleri ile bağlantılı olduğu için hızlıca çözümünü ve değişimi oldukça zordur. Ancak burada birbirlerinin duygusal üsluplarının farkına varıp saygı göstererek ve karşıdaki tavrın aslında kendileri ile alakalı olmadığını fark ederek orta bir nokta bulabilirler.

Tartışma Anlarında Kendini Yatıştırabilme Becerisi

Kavga anlarında meselenin yoğunluğuna göre nabız yükselir, kalp atışı hızlanır, kan dolaşımı artar ve beden âadeta bir savaş durumu için hazır hâle gelir. Bu sebeple gergin tartışma anlarında, özellikle yıkıcı sonuçlar doğurabilecek duygu yükselmelerinden tartışmaya ara vermek, meseleyi geçici süreliğine buzluğa kaldırmak, tartışmayı öfke ile sürdürmekten daha fazla fayda verecektir. Kavgaya ara vermek, uzaklaşmak, başka bir zamana tehir etmek, bir yürüyüş yapıp gelmek, ılık duş almak gibi boşluklar hem kendini anlatabilme hem de eşinizi anlama ihtimalinizi artırır. Anlattıkça sakinler, anladıkça sakinleştirirsiniz.

İki Farklı Doğru Olabilir

İlişkiler söz konusu olduğunda her zaman tek bir doğru yoktur. Olayların tek bir çözümü de yoktur. Duruma, kişiye, koşullara göre bu çözümler değişebilir. Her zaman

uzlaşamayacağınız konusunda uzlaşmak bir seçenek olabilir.

Eşi Savunmaya Ya da Saldırıya Sevk Etmeyecek Şekilde Derdini Anlatmak

Bazı çiftler tartışma anında en son söylenecek şeyi en önce söylerler, sinirler gerilir, üsluplar bozulur ve tabiri caizse iki tarafın da şirazesini kayar. Burada genelde karşı tarafın neyi yaptığı ve neyi yapmadığına dönük suçlayıcı, aşağılayıcı ya da genelleseyici bir üslupla karşılaşırsınız. Bu üslup, değil meseleyi çözmek daha da karmaşık hâle getirir. O yüzden derdimizi, rahatsızlığımızı ya da talebimizi olabildiğince "ben dili"yle kendi duygularımız ve düşüncelerimiz üzerinden ifade etmeliyiz. Böylece karşı tarafında savunma ve saldırıya dönük tarafları daha az aktif olacaktır. Örneğin, eşinizin bu aralar arkadaşları ile sık dışarı çıkmasından rahatsız oldunuz. "Sen ne biçim eşsin? Sürekli dışarıdasın? Evin yok mu senin? Sorumsuzsun." gibi tepkiler, karşı tarafta önce savunma sonrasında ise saldırı davranışını tetikleyecektir. Burada asıl ifade edilmesi gereken şey eşiniz sık dışarı çıktığında size ne olduğudur ve buna bağlı olarak ondan beklentinizdir. Örnekten devam edecek olursak "Bu aralar sık dışarı çıkıyorsun, arkadaşlarıyla olmak sana iyi geliyor, yarın akşam da birlikte plan yapalım mı? Seninle dışarıda vakit geçirmeyi özledim." gibi bir ifade tarzı ise ilkine göre daha işlevsel olacaktır.

Aktif Dinleme Becerileri

Kendini ifade etmek kadar dinlemek de aynı derecede önemli bir beceri. İyi ve doyumlu bir evliliğe sahip çiftler birbirlerini dinleyebilen, duygularına, düşüncelerine alan açabilen çiftlerdir. Aktif dinlemede karşı tarafın ne dediğini duymaya ve anlamaya dönük tarafımız aktiftir. Derdimiz söylediklerine yanıt vermek, kendimizi savunmak değildir. Gerçekten eşimizin derdi nedir, duygusu nedir, onu yükselten şey nedir, bunları anlamaya çalışmak temel niyetimiz olmalıdır.

Tartışmalarda Geçmiş Getirmek

Bu durum çiftler arasında en sık görülen durumlardan biridir ve maalesef asıl tartışma konusundan hedefi saptırır ve bambaşka noktalara getirir. Böylece meselenin konuşulması ve çözülmesi zorlaşır. Bu hususta çiftler o anda sadece önlerindeki meseleyi konuşmak üzere anlaşabilirler.

İyi ve Mutlu Çiftler Tartışmadan Değil, Yıkıcı Kavradan Kaçınır

Evlilik içerisinde yaşanan tartışmalar, aynı zamanda çiftlerin birbirini, isteklerini ve ihtiyaçlarını tanımak adına fırsattır. Özetle nasıl tartıştığımız evlilik içi duygumuzu, evlilik içinde hissettiğimiz güvenli duygusunu etkiler. Tartışma meselesini halledebilen, birbirlerini kırmadan dökmeden, hakarete ve alaya vardırılmadan tartışabilen çiftler evliliklerini geleceğe güvenle taşıyabilirler.

ÖZ GÜVEN VE BENLİK SAYGISI

■ **Esra ORAS**

Psikolog

Günümüzde pek çok yetişkinin ve pek tabii ailenin gündemine giren bir kavram öz güven ve benlik saygısı. Yetişkinler kendilerine yönelik saygılarını artırmayı dert edinirken ebeveyn olanlar çocuklarının da bu konudaki gelişimini kendilerine dert ediniyorlar. Çocuklarının yüksek öz güvenli olmasını arzuluyorlar ve bu arzu onları çeşitli şekillerde müdahaleye sevk edebiliyor. Maalesef bu müdahalelerden bazıları çocukların benlik saygısını artırmak şöyle dursun, benlik saygısını zayıflatan bir etkiyi ortaya çıkarıyor. Peki, ama nasıl?

Öncelikle benlik saygısı kavramına yakından bakalım. Benlik saygısı, kişinin kendi kimlikleri ile nasıl ilişki kurduğunu tanımlar. Kişinin tüm benliğine dair değerlendirmelerini ve bu değerlendirmenin derecelerini ifade eder. Kişinin güçlü ve zayıf yanlarının farkındalığıyla kendisine saygı duyması ve kaynaklarına, potansiyeline dair genişlik hissetmesidir. Hepimizin “ben’in kim olduğuna dair” zihninde hikâyeler vardır

ve benliğimize dair hislerimiz bu hikâyelerle koordinelidir. Bu koordinasyonu tutarlı tutmaya çalışmak, kişinin davranışsal yörüngesi hâline gelir. Örneğin, başarılı biri olduğuma dair bir hikâyem varsa bunu sürdürmeye yönelirim. İyi bir zanaatkâr olduğumu düşünüyorsam bu düşünceyi haklı çıkaracak seçimleri tercih ederim. Maalesef tam tersi de mümkündür. Sorunlu biri olduğuma inanıyorsam bu algıyla tutarlı seçimlere yönelirim. İnsanoğlu olarak tutarlılığa ihtiyaç duyuyoruz. Hangi kimliğimizle nasıl bir algıyla ilişki kuruyorsak bu algıyla tutarlı seçimlere yöneliyoruz.

Burada önemli olan şey, kendimizle ilgili her zaman olumlu şeyler düşünmemiz değildir. Bu hem olanaksız hem de gerekli değildir. Benlik saygınız yüksekse zayıf taraflarınızın ve geliştirmeniz gereken yönlerinizin de farkındasınızdır. Fakat bu farkındalık, kendinize hakaret ettiğiniz, kendinizi yıkıcı şekilde eleştirdiğiniz, başkalarıyla yararsızca kıyasladığınız bir döngüye sokmaz sizi.

Benlik saygısı düşük biri ise olumlu taraflarının farkında olsa bile kendisine, kaynaklarına, ilerleme alanına güvenmez. Olumlu taraflarını önemsizleştirmeye, olumsuz taraflarını ise büyütme meyillidir. Kendisini insanlarla adil olmayacak şekilde kıyaslar. Kendini eleştirmek işe yaramadığı hâlde bu yöneme çok sık başvurur. Yeteneklerine güvenmez; yetenekleri doğrultusunda bir işe girişmeye veya sürdürmeye yönelik kendine olan inancı ve motivasyonu zayıftır. Bu durumlardan dolayı sosyal ilişkilerinde de zorlanır. Sevilebilir veya kabul edilebilir biri olduğuna yönelik inancı zayıf olduğundan dışlanma ve terk edilme kaygısı yaşar. Bu durumun sıkıntısıyla baş edebilmek için ilişkilerde derin bağlar kurmaz, kendisini açıkça ifade etmez, küçük olumsuzlukları bile büyüterek ilişkiden uzaklaşır. Benlik saygısı zayıf biri, hataya ve kusura kendini açmakta güçlük çektiğinden karar almakta ve sürdürmekte zorlanır. Kendine olan güveninin azlığı nispetince mükemmeliyetçi yönelimi de fazladır.

Peki, benlik saygısının zayıflığını ortaya çıkaran koşullar nelerdir? Bu noktada araştırmalar büyüdüğümüz çevreyi işaret ediyor. Baskıcı, eleştirel, kıyaslamacı tutuma sahip ve çocuğu olduğu gibi kabul etmeyen, bulunduğu hâlden, duygularından, seçimlerinden utandıran bir ebeveyn modeli maalesef kendine inancı zayıf, saygısı eksik bir yetişkini ortaya çıkarabiliyor. Fakat günümüzde

başka türlü bir ebeveyn modeli daha yaygınlaştı. Çocuğuna “kendi yaşadığı psikolojik zorlukları yaşamamasın” diye müdahale eden ve çeşitli şekillerde davranmaya ikna etmeye çalışan ve bunu son derece rasyonel (!) gerekçeler sunarak yapan ebeveynlerden bahsediyorum. Pek çok örnek verebiliriz:

- Ezik hissetmekten kaygı duyan annenin çocuğu da ezilecek ya da ezik hissedecek diye kaygılanıp çocuğunu yönetmeye çalışması

- Güçsüz ve kaygılı hissetmeye dayanamayan babanın çocuğuna güçlü ve duygusuz görünmeyi öğretmesi

- Hayır diyemeyen annenin çocuğu hayır diyemediğinde paniğe kapılıp çocuğuna yapması gerekeni saatlerce anlatması

- Sosyal anksiyetesi olan babanın çocuğunu sosyalleşmeye zorlaması gibi.

Çocuklar esnek varlıklardır. Onları yerinde ve yeterince kuşatırsak, kırılmasına, incinmesine onu korumak niyetiyle gerektiği zaman müsaade edersek çocuk zaten ebeveynin hissetmekten korktuğu duyguları hissetse de bu duygulara razı olacaktır ve bu hisler kanalıyla yeni beceriler geliştirecektir. Fakat ebeveynler kendi dayanamadıkları yerden çocuğa müdahale ettiklerinde çocuğun hiç aklında olmayan şeyler, çocuk için de doğal bir yaşantıdan çıkıp soruna dönüşür. Çocuk kendi özgün ilişkilerinde doğalında ortaya çıkan davranışlarından utanır.

Başka biri gibi davranmaya kendini zorlar. Şartlara değil de anne ve babasının rızasına uyumlanmaya çabalarken ortamdan kopar. Ve bu da onun benlik saygısı gelişimini olumsuz etkiler.

Ve bir de hatırlamakta fayda var: Benlik saygısının yüksek olması pek çok kişiye dışa dönük ve atılgan biri olmayı çağırır. Oysa bu yararlı bir bakış açısı değildir. İçe dönük mizaca sahip olmak benlik saygısının veya öz güvenin eksikliğine işaret değildir; bilakis içe dönük olup kendisine saygısı yüksek pek çok insan varken dışa dönük olduğu hâlde kendisine saygı duymayan nice insan fark ederiz toplum içerisinde. Sırf bu algı yüzünden bugün ebeveynler çocuklarını dışa dönük olmak konusunda zorluyor. İçe dönük olmak bir kusurmuş gibi algılandığı için ebeveynler tarafından çocuk kendisi gibi olmaktan utanırılıyor. Oysa, benlik saygısı çocuğun olduğu hâliyle kabul edilmesiyle gelişen bir şeydir. Çocuğu başka biri olmaya zorlamak, kapasitesini hesaba katmamak, onu başkalarıyla kıyaslayıp eleştirmek içe dönük olsun ya da olmasın kendisiyle kavgalı bir yetişkine dönüştürecektir.

Hasılı, ebeveynlerin kendileriyle olan savaşlarını çocuklarına taşımalarının doğal bir sonucu kendisiyle savaşan yetişkinler büyütmeleleridir. Benlik saygısı yüksek bir çocuk yetiştirmek istiyorsanız onu kendisi olarak kabul edin. Elbette ki müdahale edeceğiz, alternatif çözüm yolları öğreteceğiz. Ama bunu, o gerçekten ihtiyaç duyduğunda yapacağız. Kafamızdaki kendi yaralarımızdan türettiğimiz kuralları onların koşullarını ve gelişimini hesaba katmadan onlara boca edemeyiz.

Çocuklar, yetişkinler gibi eksik ve kusurlu varlıklardır. Yetişkinlerden farklı olarak yönlendirilmeye ve bakıma muhtaçtırlar da. En muhtaç olduğumuz zaman diliminde maruz kaldığımız söylemler içimize işler. Kendimize yönelik perspektifimize dönüşür. Kendi halledemediğimiz meseleleri çocuğumuza yöneterek halletmiş olmayız. Bunu unutmamak gerekir.

ZÜHRE

■ Nagihan AYDIN

Onun dünyası tak tak sesinden ibaretti. Kuşların, kedilerin, köpeklerin hatta çok sevdiği atların ayak vuruşları bile bu aralığa sığıyordu. Gönlündeki ateşin kanlı ritmi de... Usta nala vurdukça dünya, büyük bir uğultuyla biteviye dönüyordu.

Sabah dükkânı açtığında kenarları dökülmeye yüz tutmuş tahta masanın üzerinde bekleyen işlere takıldı gözü. Kapiyı iyice araladıktan sonra duvarın dibinde duran bakır kabı alıp rutubetli yan bölmedeki yem çuvalının yanına geldi. Çuvalın ağzına bağlanmış kırmızı ipi çözüp elindeki kabı doldurdu. Dış kapının sağında baba yadigârı söğüt ağacına doğru yürümeye başladı. Çocukluğu bu ağacın gölgesinde geçmişti. Şimdi gölgesine sığınan her canlıyı sanki babasının misafiriymiş gibi ağırlıyordu. Adım attıkça gelen seslerden anlaşıldığına göre bugün kuşlar bir hayli kalabalıktı. Kuşları ürkütmemek için ağacın iki metre uzağından elindeki kabın içindekileri boşluğa savurdu. Kuşlar korku dolu bir

sesle önce havalandı, ardından her biri düşen taneleri kapmak için yere indi. Usta, kapının sol yanında duran kedilerin kabına da su doldurdu. Her gün, sabah erkenden gelip geç saatlere kadar çalıştığı için bütün hayatını neredeyse dükkânın çevresine örmüştü. Dostları ve bakımından sorumlu olduğu canlılar yanı başındaydı. Yakın dostu, demirci ustası Salih Amca'nın vefatından sonra işlerini devralan oğlu da. Oğlan, işleri babası gibi ustalıklı yapamasa da şu hayattaki en yakın dostunun emanetiydi. Halit Usta emanetlerine sahip çıkan bir adamdı. Bu yüzden onun bir eksiği olsa da kimselere açık etmez, sessizce aralarında çözerlerdi. İşler gecikince yardıma gider, iki koldan yapılacakları hazır ederlerdi. Babasından el almıştı almasına ama onun gibi pişmesine, demire ince ayar vermesine daha vardı. Halit Usta da gönlü incinmesin diye "Rahmetli baban daha iyi yapardı." demez, "Şöyle yapalım, belki olur evladım ne dersin?" diye usulünce sorardı. Salih Usta'nın oğlu da tıpkı babası gibi öğle

saati evden getirdiklerini Halit Usta'ya ikram eder, birlikte yerlerdi. Babasının verdiği nasihatlerden biri şöyleydi: "Halit Usta'ya ikram et ki işinin bereketini göresin." Demirci ustası olan babasından öğrendiği ikinci şey ise en iyi demirleri Halit Usta'ya nal yapımı için ayırmaktı. Sonraları yaptığı her işte aynı özeni göstermeye başladı. Halit Usta bu duruma çok seviniyordu. O da babası gibi kimsesizliği koca dünyayı kapladığını, buna rağmen insan olmanın yalnızken de bütün boşlukları dolduracak kuvvette olduğunu Halit Usta'dan öğrenmişti.

Büyük çiftlikteki atların bakımından sorumlu olan seyis o gün yine iki tane atla çıkageldi. Atların biri kahverengi, diğeri beyazdı. Ayak sesleri kapının önünde durunca Halit Usta elindeki işi kenara bırakıverdi. Tam yerinden kalkacaktı ki dışarıdan seyisin sesi duyuldu: "Hey ihtiyar! Elindeki uğraşı bırakıp atları içeri almama yardım et." Halit Usta yerinden doğruldu ve kapiya geldi. Ne oldu, der gibi bakınca seyis, atların nallarının bakım zamanının geldiğini ama elini çabuk tutması gerektiğini söyledi. Halit Usta çarçabuk iki atın da nallarına göz atıp daha kötü durumda olan kahverengi atı yanına aldı ve diğerini yan taraftaki pencerenin önüne bağladı. Kahverengi atın sağ ayağındaki bir hayli yıpranmış olan nalı elindeki penseyle söküp aldı. Ardından atın toynağını temizledi. Elindeki nallara bakarak atın ayak

ölçüsünü el yordamıyla alıp en uygun olanı düzenlemeye başladı. Seyis bu çıkan sestem rahatsız olup “Her zaman getirdiğimiz yer, bir türlü ölçüsünü ayarlayamıyor.” diye söylenerek dışarı çıktı. Halit Usta söylediklerini duysa da kulak asmadı. Ne de olsa atın ayağına verilen özen aslında binicisine olan saygı ve hürmetin de gereği idi.

Ama öncelikle atın rahat ettiğinden emin olmalıydı. Kahverengi atın nallarını takıp elindeki törpüyle de temizledikten sonra sıra beyaz ata gelmişti. Beyaz atı yanına aldığı anda birden atın gözlerinde beliren hüznü tanıdı. Atlar da insanlar gibi hüznünü saklayamaz, gözlerinden aşikâr ederdi çünkü. Halit Usta bunu çok iyi

bilirdi. Onun da nallarını taktıktan sonra seyise seslendi. Seyis kapının önünde duvara yaslanmış uyuyordu. Atların hazır olduğunu görünce; “Bir de hızlı çalışsan ne güzel olacak ihtiyar.” diye söylendi. Onun bu cümlesini hiç duymamış gibi yapan Halit Usta, beyaz ata biraz özenli davranılmasını, atların da insanlar gibi hassas canlılar olduğunu söyledi. Bu

sefer de seyis Halit Usta'yı hiç duymamış gibi yapıp eline parayı uzattı. Parayı verir vermez beyaz ata binerek kahverengi atın da yularından tutup "Deh!" dedi ve oradan uzaklaştı.

Halit Usta o akşam hava kararıp karamaz dükkânın kapısına besmele çekip kilidi taktı. Saçağın altından elindeki naylonu başına tutarak çıkıp yürümeye başladı. Aniden bastıran yağmurun sokaktaki teneke çatıları dövercesine çıkardığı gürültü ve uzaktan gelen köpek ulumalarından başka hiçbir ses duyulmuyordu. Karanlığı kadife gibi saran sisin içinde koşar adımlarla yürümeye başladı. Yağmur

çok şiddetli yağdığı için eski sokaktan gitmeye karar verdi. Bu saatlerde eski sokak çok tenha olurdu. Olsundu. Bir çırpıda evinin sokağına çıkan tek yol burasıydı. Eski sokağa tam girmişti ki sokağın ucunda kaldırımda oturan bir gence rastladı. Usulca gencin yanına sokuldu. Anlaşılan o ki genç, yağmurun yağışına aldırmandan kaldırıma oturmuş ağlıyordu. Munis bir tavırla yanına oturdu ve korkma evladım, eve geçiyordum seni gördüm, neden ağlıyorsun anlat bakalım, dedi. Genç, önce tedirgin bir ifadeyle Halit Usta'nın yüzüne baktı. Ardından ben şimdi ne yapacağım deyip başını dizlerinin üzerine tekrar koyup

ağlamaya başladı. Halit Usta gencin sakinleşmesini bekledi. Yağmur yağmaya devam ediyordu.

Ertesi sabah Halit Usta dükkânı açtı ve günlük işlerini yapmaya koyulmuştu ki kapının önünde bir ayak sesi işitti. Arkasına dönüp baktığında geçen akşam sokakta ağlayan genci gördü. "Metin yanıma gel." diye seslendi. Metin sevinçle Halit Usta'nın yanına vardı. Ustanın elindeki kaba bakarken Halit Usta kabin içindekileri boşluğa savurdu. Genç, duyduğu ses karşısında irkildi. Bunca kuşun burada ne işi vardı. Sonra her birinin yere konup yemeğini alıp gitmesini izledi. Ardından Halit Usta'nın kedilerin içmesi için kapının yanındaki kaba su koymasını da. Sessizce ustasının yaptıklarını

izliyordu. Sanki çit çıkarsa ustasının onu kovacağını düşünüyordu. Böyle olmasını asla istemezdi. Zira hasta annesine söz vermişti. Hem buraya geleli ne kadar olmuştu ki. Babası vefat ettikten sonra annesiyle birlikte buhranlı günler yaşamıştı Metin. Eskiden yaptığı yanlışlara dönüp de bir daha anacığını üzmemek istemiyordu. Bir nalbant çırağı olarak çalışmak aklında hiç yoktu belki ama şuan bu işe ihtiyacı vardı. Aklından tam bunları geçirip içerlenirken Halit Usta “Durma içeri girelim.” dedi. Dükkâna girdiklerinde elinde tahta bir sandıkla çıkageldi Metin’in yanına. Sandığı açtı ve nal yapımında kullanılan malzemeleri tek tek tanıttı. Metin dikkatle ustasını dinliyordu. Halit Usta belli bir süre sadece kendisini izlemesini, vakti geldiğinde ona da bir malzeme sandığı yapacağını söyledi. “Belli mi olur, belki benden daha iyi bir usta olursun.” diye de takılmayı ihmal etmedi. Bunları söylerken sevgiden gözlerinin içi gülüyordu Halit Usta’nın. Öğle ezanından sonra Salih Usta’nın oğlu iki kap yemekle çıkageldi. Halit Usta’nın yanında gördüğü Metin’i de selamlayıp içeri girdi. Kapları açıp içindekileri yerken Halit Usta da olup biteni izleyen Metin’i tanıtmaya başladı. Bundan sonra hep yanında olacağından, işlerini ona en ince ayrıntılarına kadar öğreteceğinden bahsetti. İçi içine sığmıyordu Halit Usta’nın. Bir kaba içindeki

yükleri güvenle akıtır gibiydi. Öyle ya bir evladı olmamıştı hiç, sevdiğiyle evlenemedikten sonra da varsın olmasındı. Ama insan ihtiyarladıkça yanında güvendiği bir nefese ihtiyaç duyuyor, yaptığı zanaatı emanet ederek gelecek nesillere aktarmak istiyordu. Koyu bir sohbetin ortasında bir ses işitildi; “İhtiyar! Gel hele sana marifetlerini anlatayım.” Halit Usta yerinden kalkmadı bile. Zira bu sesin kime ait olduğunu çok iyi biliyordu. Çok geçmeden yanlarında beliren seyis, elindeki nalları ustanın önüne fırlattı. Al işte, taktığın nal atımın bacağını kırdı. Ellerimle onu öbür tarafa gönderdim, dedi. Halit Usta, başı önünde adamı dinliyordu. Seyis, çiftliğin sahibine bu durumu anlatacağını bir daha kendisine at getirmeyeceğini de ekleyip gitti. Metin, olup bitenden habersiz, ustasına çıkışan bu adama sinirlenerek etrafa bakıyordu. Seyis gittikten sonra Halit Usta başını kaldırdı ve “Bu öfkeye bunca yıl nasıl dayandın a güzelim!” deyiverdi.

Metin çıraklığa başlayalı henüz üç ay olmuştu ama hem işine hem de ustasına alışmıştı. Halit Usta dükkâna geldiğinde Metin’i kuşlara yem verirken gördü. Usulca içeri geçti ve yetiyecek işleri masanın üzerine koydu. Dışarıdaki işlerini bitiren Metin, içeri girdiğinde ustasına baktı, hemen yanına gitti ve işlere yardım etmeye koyuldu. Öğle ezanı okunurken Halit Usta abdestini aldı ve tahta dolaptan çıkardığı seccadesini

yere serdi. Ardında saf tutan Metin’i görünce çok sevindi. Hadi evladım kamet getir, dedi. Metin, ustasının her hâlinden şifa buluyordu. Namazları bitmek üzereydi ki bir çocuk çıkageldi. Metin Abi seni evden çağırıyorlar, dedi. Metin annesiyle ilgili bir durum olduğunu sezmişti. Tam çıkıyordu ki Halit Usta, birlikte gidelim evladım belki bir ihtiyaç hâsil olur, dedi. Eve vardıklarında annesine bakan teyzesi ağlıyordu. İçeri girdiklerinde Metin hızlıca son anlarını yaşayan annesinin yanına koştu ve elini avuçlarının arasına aldı. Halit Usta tam içeri girecekti ki Metin’in ağlamasıyla geri çekildi. Kapı aralığından sadece beyaz tülbentle örtülmüş bir yüz görebildi. Metin dışarı geldiğinde teyzesi, Zühre’em gitti diye feryat etmeye başladı.

Annesinin vefatının ardından koca dünyada kimsesiz kalmıştı Metin. Ustası da tam bir sene sonra tıpkı annesi gibi ince hastalıktan vefat etti. Vefatından önce de bütün dünya varını Metin’e emanet etmişti. Kendisine bıraktığı en büyük mirası sevgi olan ustasının, yıllar önce beş parasız diye annesini vermedikleri nalbant çırağı o genç olduğunu hiç bilemeyecekti. Elinde ustasının başladığı ama bitiremediği son nalı bir kalbi tutar gibi sıkıca tutuyordu. Artık nal sesleri arasına bir de Halit Usta’nın sevdası sığmıştı. Dünya en çok da emanetine sadık gönüllerin hatırına dönüyordu.

KİŞİNİN ASLINA YAPTIĞI TANIKTIR

■ Gülşen ÜNÜVAR

Dinle aslı asil!
Selam ile başlayıp
selamet ile
sonlandıracağım
bir mektup daha yazmak
isterim sana. Hâlin hâl midir,
canın can mıdır, gönlün tam
mıdır sorarım? Sihatini
esen midir, başın ferah
mıdır, yurdun salah mıdır
sorarım? Hanende yaşın,
ocağında aşın, bacanda taşın
var mıdır sorarım? Bilmek
dilerim, bu diyarlardan o
diyarlara köprü kurmak,
büyüğüyle küçüğüyle,
ihtiyarı genci ile hatır sormak
isterim. Havadan sudan
derler ya! İşte ben de tam
olarak havalardan; gökten,
yerden, güneşten, buluttan
haberdar olmak isterim.
Suların yüksekten alçağa
mı, yokuştan yukarı mı,
boz mu bulanık mı aktığını
bilmek isterim. Budur benim
merakım, budur emelim.
Havadan sudan bahsetmeli
ki havadan sudan öğrenmeli
ömrün gidişatını insan. Akış
dediğin her şeyde aynı değil
mi evlat? Bak aya! Bak ağaca
taşa! Bak gürül gürül akan
suya!

Misal, bu sabah içimde hâsıl
olan bir coşku uyandırdı beni
sak uykumdan. Perdemi
araladığımda ilk baktığım şey
nedir bilir misin? Evet, bütün
âlem gibi ben de yüzümü
gökyüzüne kaldırıyorum. Etraf
tan, etraf sessiz, etraf, huşu!
İçimden dedim kalk be
mübarek, kalk da şu akışa
tanıklık et. Aslı asil olan şu
doğuşa selam dur. Derken

güneş başını kaldırdı, yüzünü açtı yine. Dünyanın her tarafı döndü akkuş rengine.* Böyle gösterişli başladı gün, kendi hızında aktı. Ne bir dakika erken ne de bir dakika geç, tam vaktinde battı. Bakan göze göre değişir mi bilmem ama bana göre aynı gösteriş ve azametle battı. Hayatta hiçbir şey sıradan değildir zaten evlat! Her nesnenin, her canlının, her olanın kendine göre bir gösterişi yok mudur sence de?

Güneş bıraktı zülfinü, parlak yüzünü kapadı.* Dağ taş yavaştan griye dönmeye başlayınca loşlaştı etraf. Değil mi ki ışığını kaybeden her şey gibi o şanlı gök bile kararmaya yüz tuttu, akışın heybetini getirip serdi aklımın orta yerine. **Güneş çözmüş olmalı ki örgülü saçını. Sincap, samur rengi oldu dünyanın içi.*** İzledim ve anladım evlat; canlı cansız her mahlukat bu akışın içinde, yok dışında kalıp da uzaktan uzağa bu geçişi izleyen.

Gün böyle başladı, böyle de bitiyor evlat. Elimde kalemim, önümde kâğıdım, aklımda binbir çeşit soru ile yazarım da yazarım. Bilirim ki soruyu sorarken bulurmuş kimi insan o çok aradığı cevapları. Sormak aramaktır evlat! Aramaksa merakla başlar. Emeklemek, yürümek ve koşmak gibi basamak basamak çıkılır arayış merdivenleri. Nerede başlar, nerede biter bu basamaklar bilinmez ama ardından gelenlerin her basamakta bıraktıklarıyla karşılaşacağı bir gerçektir. Çer çöp ile toz

toprak koyup geçtiysen fena ki ne fena! Susayan için su, göz ferahlığına çiçek, gönül ferahlığına dua, aç olana fide, tok olana gölge, çaresiz kalana umut, gönlü kırılana sabır verecek bir emare bırakabiliysen ne mutlu sana. Merdiveni çıkıp sona geldiğinde ne gördün, kiminle karşılaştın pek merak etmem. Benim için mühim olan, basamaklarda ne bıraktığın. Zira ayak izlerinle birlikte neyi nasıl bıraktığın, aslını asil kılar evlat. Bundandır sana aslı asil diye seslenişim. **Kişinin aslına yaptığı tanıktır. Yaptığı neyse aslı da odur.*** Bilirim ki aslını asil kılmak için yaptıklarına, ettiklerine, konuştuğuna, görüştüğüne ve dahi meraklarına ehemmiyet verirsin. Mümkün mertebe dikkat buyurursun arkada bıraktığın izlerin anlam taşımasına.

Senin de şunu bilmeni isterim ki tüm bunlar benim için gurur vesilesidir evlat! Belki dünyanın öbür ucundayım belki de yanı başındayım. Belki asır belki de an var aramızda mesafe adına. Ama her hâlükarda göğsüm kabarrır senden yana. Her daim takdirimi alır, takdire şayan o güzel gönlün.

Gelelim astarı aslını geçen ipekten minderlere. Bilir misin ki göz boyamanın en hünerli yollarından sadece biridir bu. Güllü dallı, ipekli şallı kumaşlar ile donatırlar aslı hiç olan minderlerin yüzünü. Gören hayran kalır, vurulur desenlerin rengârenk salınışına da kimi

evini barkını kimi de bahçesini bağını süslesin diye sorgusuz sualsiz alıverir kolunun altına. Kâr beller bu alışverişi, aslına değil de astarına bakmasıdır onu bu yanılığa iten. Yanılgı ki; ne zaman eskidi yıprandı astar, meydana çıktı toz toprak, çala çaput, çer çöp; topaklanır minder, asıl çıkar meydana. Duruşu dağılır, tavrı bozulur. Ne oturmaya yarar, ne uzanmaya. Nerede o ipekten parlak renkler, nerede şu önünde duran kandak kundak yığıntı! Geldik mi yine büyüklerin sözüne; **Kimin aslı iyiyse tavrı sağlamdır. Kötünün aslına kendi tavrı tanıktır.***

Konu insan idi, döndü geldi mindere. Bir bak kâinata, bütünden parçaya, parçadan bütüne. Her şey nasıl da bir bütün, her şey nasıl da birbiri ile iç içe. Her şey dönüyor, her şey değişiyor, her şey akıyor evlat. Bugün minder olur astarı aslını geçen, yarın insan. Bugün güneş olur görkemli kızılılığı ile batıp aynı gösterişle doğan, yarın insan. Bugün insan olur basamakları adım adım atlayan, yarın mavi bir sarmaşıktır merdivenlere zarif izler bırakarak ağan. Şu âlemde ne olursan ol mutlaka iz bırakırsın. Merakı olan, izi sürer, iz üstüne iz ekler, kendisine uyan izlerin ardından gider ve akış böyle böyle devam eder.

Yatağından şaşmadan akıp giden coşkun sulara, iz bırakıp da yol aydınlatan insana ve sana evlat, sana selam, sana selamet...

*Kutadgu Bilig

ÖRDEK PARADOKSU

■ Muhammed Kâmil YAYKAN

- Yavrumsu yapmaaaa! Üffff! Kaç kere dedim sana yanımda dur diye...
- Bıktım senden! Bir kere de sözümü dinle...
- İki dakika eğlenmeye geldik şu yaptığına bak yaaaaa!
- Seninle bir daha asla dışarı çıkmayacağım!
- Şu güzel günü nasıl böyle mahvedebiliyorsun. Hem de her zaman. Pes doğrusu!

Çok tanıdık değil mi bu cümleler? Umarım siz sarf etmiyorsunuzdur veya size hiç sarf edilmiyordur bu tarz ifadeler. Bazen bayramın ilk gününe bazen düğüne bazen de en özel anlara gölge düşürmekte üzerimize yok ne yazık ki. Peki, durum gerçekten öyle mi? Ya da fotoğraflar bize yalan mı söylüyor?

“Nasıl?” diye soranlarınız oldu. Ben soruyla cevap vereyim. “Sosyal medyada sinirden kıpkırmızı olduğunuz, utançtan yerin dibine girdiğiniz, büyük bir hiddetle tartıştığınız kaç fotoğrafınız var?”

Hiç olur mu öyle şey? Sosyal medya eşittir pozitif duygular değil mi? En güzel kıyafetler, en güzel yemekler, mutluluklar, kıvançlar ya da gurur dolu anlar... Ekrana sadece bunlar layıklar...

GELELİM ÖRDEĞE

AlışılmıŖın dıŖında uzun bir giriŖle baŖladık bu ayki yazımıza. Çünkü konumuz da alışılmıŖın dıŖında. KöŖemizin takipçileri hatırlayacaktır. GeçmiŖ yazılarımızdan birinin baŖlıđı idi “E-HASTALIKLAR”. GeliŖen teknoloji ile birlikte hayatımıza giren yeni problemleri ele almıŖtık. “namofobi, siberhondrik, photolurking ve fomo” gibi rahatsızlıklardan bahsetmiŖtik. Ördek paradoksu da bu listeye eklenebilir aslında. Henüz resmî bir teşhis değil. Ama psikoloji üzerine araŖtırma yapılan her ortamda her geçen gün daha da çok duyuluyor bu tabir.

Tamam, insan ruhsal olarak deđiŖkenliklere sahip. Özellikle içinde bulunduğumuz teknoloji çağında. Peki, ördekle ruh hâlimizin arasında nasıl bir bağ var? Açıklayalım.

Yukarıda bazı örnek cümlelere yer verdik. Haydi Ŗimdi bu sözlerin ardına “Ŗu kameraya bak da bir fotoğraf çekelim.” cümlesini ekleyelim. Daha üç saniye önce kaos hâkimken ortama, gülen gözler nasıl da parlıyor ekranda...

Ördek tam bu noktada devreye giriyor iŖte. Suyun üzerinde öylece süzülüyor. Sanki suyla bütünleŖmiŖ, akıp gidiyor. Peki ya ayakları? Ya suyun görünmeyen kısmı? Orada büyük bir hengâme dönüyor. Ayaklar deli gibi çirpiniyor, yukarıdaki sükûnetin tam zıddı bir mücadele durmaksızın devam ediyor.

Adını buradan alıyor paradoksumuz. Tıpkı bir ördek gibi, tıpkı sizin, tıpkı bizim gibi...

PARADOKS SENDROMA DÖNÜŖMESİN

- GeliŖen teknoloji gündelik hayatımızda da köklü deđiŖiklikler yapıyor ve biz bunları her gün müşahede ediyoruz. Dolayısıyla yukarıda anlattığımız tüm olaylar, olasılıklar dâhilinde. Ve hatta normal sayılabilecek Ŗeyler. Ama her Ŗeyin fazlası zarar. Normalliklerin de. Ördek paradoksu abartıldığı süreçlerde sendroma da dönüşebilir. Aman dikkat!
- Bilhassa ergenlik çağındaki bireylerde görünen bu rahatsızlığın temel belirtileri arasında kusursuz görünme çabası, kendini baŖkaları ile kıyaslama, eleŖtirilere tahammülsüzlük ve hayata uyum sağlayamama korkusu gibi problemler var.
- Ekranda gördüğümüz, o ıŖıltılı hayatlara sahip kiŖilerin de nice dertleri var. Onlar da pek çok sıkıntıyı omuzlamıŖlar, onların da geleceğe dair umutları örseleniyor. Sizin gibi, bizim gibi, hepimiz gibi.
- Bu yüzden ördeğin yalnızca parlak tüyleri, suyun üzerinde süzülmesi aldatmasın sizleri. Ki siz de görün değerli yönlerinizi.

HER ŖEY ZIDDIYLA KAİM, UNUTMAMAK LAZIM...

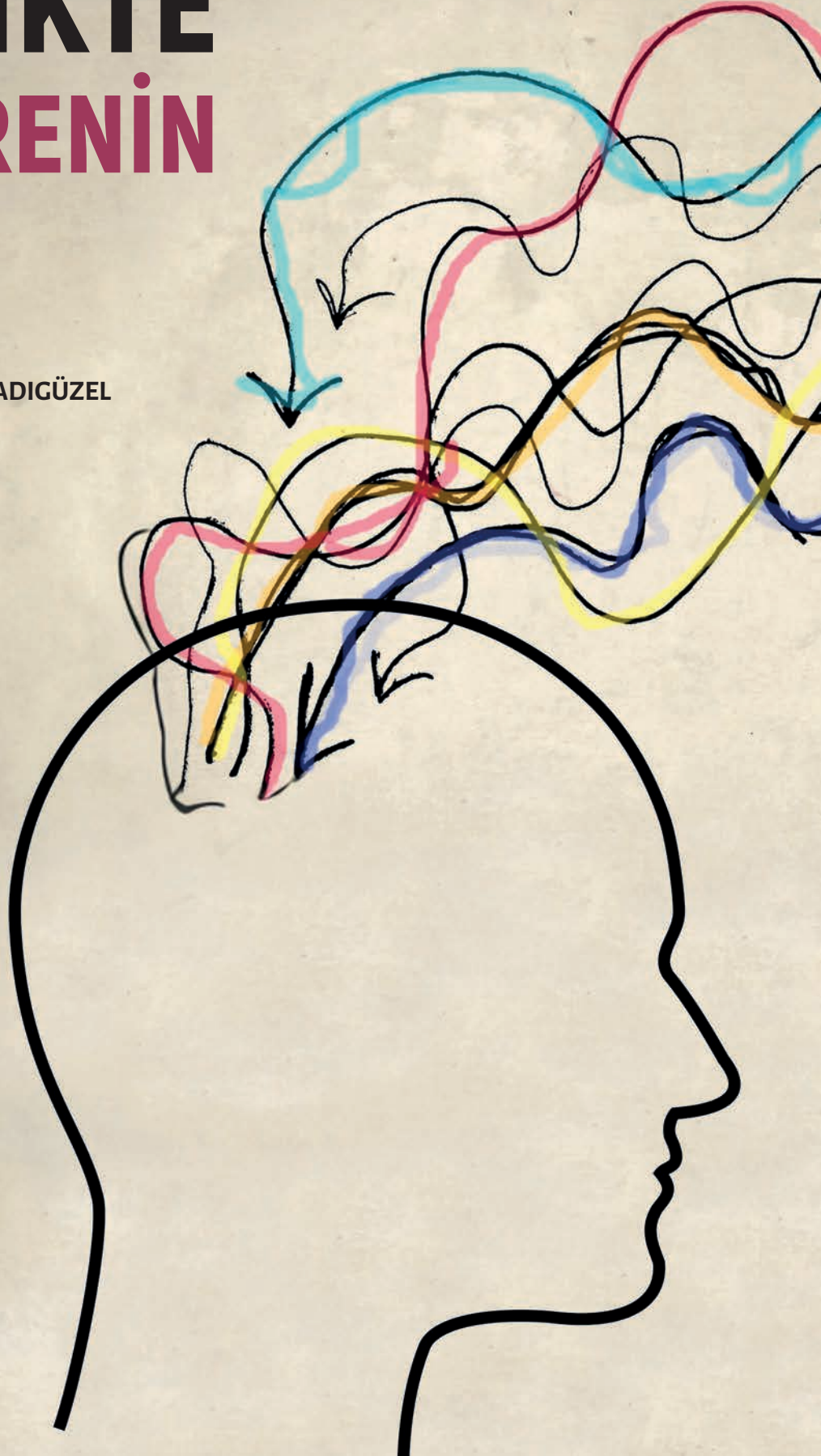
- Hayat pek çok karŖıtlıđı barındırıyor içinde. Gülüyoruz bazen, bazen üzülüyoruz. Kâh her Ŗey tamammıŖ gibi hissediyoruz kâh bitmeyecekmiŖ gibi geliyor sıkıntılar, kederler...
- Bu ve bunun gibi pek çok durum hepimizin baŖında. Sadece siz mücadele etmiyorsunuz zorluklarla. Ya da ekranda gördüğünüz o yüzler yaŖamıyorlar hep huzurla, mutlulukla.
- Sosyal medya kullanımında ve de özellikle telefon bağımlılığında dünya birinciliğini elimizde tutuyoruz yıllardır. Teknolojinin bir araç olduğunu hiçbir zaman unutmamak lazım. Telefon ekranlarından, sosyal medya paylaŖımlarından ve de “like”lardan çok ama çok değerli Ŗeyler var hayatınızda.
- Medeniyetimizin nice kıymetinden biri “Bu da geçer ya hu!” felsefesi. Her Ŗeyin dolayısıyla olumsuz hadiselerin bile gelip geçici olduğu unutulmamalı.

EVLİLİKTE İSTİŞARENİN GÜCÜ

■ Zeynep Gökçen ARSLAN ADIGÜZEL
Aile Danışmanı

İnsan doğası gereği diğer insanların da farklı görüş ve önerilerine ihtiyaç duyan bir varlıktır. Ne kadar bilgili ve tecrübeli olursa olsun kişinin tek başına her şeyi başarabilmesi veya her konuda doğru kararı alabilmesi mümkün değildir. Bu sebeple bir konu hakkında ilim ve ihtisas sahibi kimseler ile karşılıklı fikir alışverişinde bulunarak en güzel, en doğru kararı ortaya çıkarmaya gayret eder. Bunun adı da istişaredir.

İstişare ile ortaya çıkan kararlar tıpkı arı kovanındaki bala benzer. Nasıl ki arılar çeşit çeşit çiçeklerden şifa deposu polenleri toplayarak bal ortaya çıkarırlarsa işte kolektif akılla alınan kararlar da bizim için bal gibi son derece değerli ve önemlidir. İstişare, insan hayatında önemli kazanımlar elde edilmesini sağlayan bir husustur. İnsanoğlu

alçakgönüllü olmayı istişare ile öğrenir ve benimser. Kişinin şahsına ve fikirlerine verilen önemi göstererek insan ilişkilerinde değeri, saygıyı pekiştirir. İnsanların arasındaki tüm ilişkilerde (iş, aile, ebeveynlik vb.) muhabbet, sevgi, barış, yardımlaşma, birliktelik ve aitlik duygusunu pekiştirir.

Dengeli bir iç dünya, sağlıklı bir ailenin formülü ve toplumların şifasını son peygamber olarak Efendimiz (s.a.s.) veriyor aslında. Bunu duyabilmek, görebilmek ve hayat felsefesi edinebilmek nasip olsun bizlere.

Peygamber Efendimiz her konuda eşleriyle çocuklarıyla ilim irfan sahibi dostlarıyla istişarede bulunurdu. Onun hayatında istişare ile ilgili sayısız örnek vardır. Bunlardan aile hayatıyla ilgili olan birkaç örneğe yer verelim. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ihtilaf durumunda ya da bir sorun karşısında aile fertleriyle istişare etmiş, sabırla onları dinlemiş ve onların fikirleriyle de sorunları çözüm yollarına kavuşturmuştur. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ilk vahiy aldığı anda korkmuş, endişe ile hemen Hz. Hatice'nin (r.a.) yanına gelerek başından geçenleri ona anlatmıştı. "Kendimden korktum." demişti ona. Hz. Hatice de eşini "Öyle deme. Allah'a yemin ederim ki Allah hiçbir vakit seni utandırmaz. Çünkü sen akrabayı gözetirsin; muhtaç olanların bakımını üstlenirsin; aç ve açıkta olanı koruyup kollarsın; misafire ikram edersin ve musibete maruz kalanlara yardım edersin." (Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1) sözleriyle teselli etmişti. Bu örnekte bir eşin zor zamanda desteğinin ne kadar önemli ve değerli olduğunu görüyoruz.

Yine Peygamber Efendimiz (s.a.s.) kızlarını evlendirirken hem Hz. Hatice'yle (r.a.) hem de kızlarıyla istişarelerde bulunmuştur. Farklı bir istişare örneği olarak Hz. Aişe'ye iftira atıldığında Zeyneb bint Caş ile istişaresini ekleyebiliriz.

Bu vb. sayısız örnek Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) aile hayatında çoktur. Ve bu

örneklerde, Efendimiz'in (s.a.s.) istişarede cinsiyete değil akliselim olmaya önem verdiğini de görmüş oluyoruz.

Bizler hayatımızda kimlerle, neleri, ne sıklıklarla istişarede bulunuyoruz düşünmemiz gerekir ki eksikliklerimizi fark edip hayatımızda istişareye daha fazla yer verebilelim. Çünkü yukarıdaki satırlarda da gördüğümüz üzere istişare bir peygamber geleneği ve o kadar uzun süredir aktarılan bir nasihattir ki henüz kendi ile ilgili dahi sınırlı bilgiye sahip olan insanoğlunun ortak akıl ile daha yararlı bilgiye ve karara erişebileceğini anlamının bir erdem olduğunu anlatır tekraren.

Ancak bizler her türlü bilgiye çok kolay bir şekilde erişebilir olmamızdan ve erişilen bilginin bir süzgecinin de bulunmamasından kaynaklı biraz da kendimizi koruma içgüdüğü ile tek başımıza kararlar almaya başladık. Bununla beraber görüyoruz ki istişare, bir süreci ve fikir alışverişini kapsayan dinamik bir süreç sunarken bizler hızlı ve benmerkezci kararlarımızın sancılı sonuçlarını yaşayabiliyoruz.

Elbette herkes kendi hayat deneyimlerini de yaşamalı kendi hayat tecrübelerini de oluşturmalıdır. Öte yandan bir başkasının hayat tecrübesi olası durumlara karşın, tedbirli olmamızı sağlayarak daha sağlıklı yaşamlar sürebilmemize katkı sağlar. Bunu "Akıl, akıldan üstündür." şeklinde özetleyebiliriz.

Kimlerle İstişare Etmeliyiz?

İmam Gazali bu konuda şöyle bir nasihate bulunmuştur: 5 kişi ile istişare etmekten kaçının.

1. *Cahil kimseler ile istişare etmeyiniz.* Çünkü cahilin kendisine bile yeterli bilgisi, ilmi yoktur. Size aktaracağı şeyler, kendi varsayımlarıdır. Kendi dünyasında baktığı açıdan belki sizi kaygılandırarak, durduracak, belki de sizi yoktan yere olmak istemeyeceğiniz yarışların içerisinde bulunmanıza sebep olacaktır.

2. *Cimri kimseler ile istişare etmeyiniz.* Cimri kimseler kendilerinde var olan

herhangi bir şeyi doğru ölçüde paylaşamayandır. İstişarenin ise temel kaidelerinden biri, doğru bilgiyi doğru ölçüde paylaşmak olduğu için cimri kimselerle bu durumdan kaçınmak gerekir.

3. *Korkak kimseler ile istişare etmeyiniz.* Korkak insan, fazlasıyla kaygılıdır. Ve bu kaygı tedbirden çok donakalmaya, harekete geçememeye, hayat akışında tıkanmışlığa ve korkaklığa sebep olabilmektedir. Bu sebeplerle korkak insanlarla istişare edilmemelidir. Çünkü korkaklar kaygılarıyla atılacak ya da atılması gereken adımların da durmasına sebep olabilirler. Kendi geçmiş örüntülerindeki olumsuz tecrübelerinden dolayı yeniliklere çok açık olmayabilirler. Hâliyle onlarla istişareye niyetlenen insanları da gereğinden fazla kaygılandırarak sağlıklı dinamiklere sebep olabilirler.

4. *Tembel kimseler ile istişare etmeyiniz.* Tembel insanlar, kendi hayatlarındaki sorumlulukları yeterince yerine getiremeyen kimselerdir. Sıklıkla sorumluluklarını erteleyen bu kimseler kendi hayatlarında aksiyon alamadıkları gibi ötekinin de alamamasına, sorumlulukları ertelemesine sebep olabilirler.

5. *Ahmak kimseler ile istişare etmeyiniz.* Aklını gerektiği biçimde kullanma yeteneği zayıf, belki zekası yeterli oranda gelişmemiş ya da hikmet sahibi olmayan

İstişare ile ortaya çıkan kararlar tıpkı arı kovanındaki bala benzer. Nasıl ki arılar çeşit çeşit çiçeklerden şifa deposu polenleri toplayarak bal ortaya çıkarırlarsa işte kolektif akılla alınan kararlar da bizim için bal gibi son derece değerli ve önemlidir.

kişilerdir. Herhangi bir meselede uzman, ilim sahibi olamayacağı için bu kimselerle de İmam Gazali istişare etmekten kaçınmamızı nasihat etmiştir. (*Ihyau' Ulumi'd Din*)

Modern dönemde kolay bilgiye ulaşabiliyoruz evet ama bu bilgi bize bir korkaktan mı yoksa bir ahmaktan ya da bir cahilden mi geldi bilemiyoruz. Kendi iç muhasebemizi oluşturarak, bir süzgecimizin olmasına gayret ederek yaşamımızda doğru kararlar alabilmek için ilim sahipleri ile sahih bilgilere erişmeye çalışmalıyız. İstışarenin mevcut kalitesinden faydalanabilmek için kendi istışare süzgecimizin de kaliteli olması gerekiyor ki her duyduğumuza kanmamalı, her verileni almamalıyız. Çünkü istışare, herkese her şeyi danışmak değildir, ehline bir konuyu danışmaktır. Her meselede olduğu gibi istışarenin de giriş, gelişme ve sonucu vardır. Giriş kısmı; bizler hangi konuda, neden, niçin istışare etmek istiyoruz? Önce kendimizde bunların cevabını bulmalıyız. Hangi konuda bir ötekine danışmak istediğimizi önce kendi içimizde muhasebe etmemiz gerekir. Bilmeliyiz ki insanın kendi iç muhasebesini yapabilmesi bir yetişkinlik göstergesidir ve çok önemlidir. Çünkü bazı kimseler aslında cevabından emin olduğu konularda mükemmeliyetçilik veya ötekinden onay almak, görülmek için istışareye başvurabiliyor ve maalesef kendi iç muhasebesini yapamayan her konuda

ötekinin onayına ihtiyaç duymaya bağımlı bir psikolojinin gelişmesine sebep olabiliyor ki bundan yetişkin iradesi olan kimselerin kaçınmasında fayda vardır.

İki insanın, benden biz olma yolculuğu çok eşsiz bir yolculuktur. Her evlilik öyküsü tıpkı parmak izlerimiz kadar eşsiz ve benzersizdir. Bu sebepledir ki dünya üzerinde sayısız evlilik yorumu vardır. Bu benzersiz ilişki dinamiğinde aidiyet oluşmasını sağlayan genel bir kural vardır. O da eşlerin birbirleriyle ilişkileri hakkında istışare edebiliyor olması. Çünkü eşler arasında istışare edilmesi gereken konular başka yerlere hızla taşındığında evliliğin ne yazık ki mahremiyeti zedelenmiş oluyor.

Eşlerin iletişimini azaltan, aile içinde istışareden uzaklaştıran meselelerden biri, eşlerin sorunlarını, konuşmakta zorlanacakları konuları duymaya istekli olmama hâliyle âdeta bilinçdışında gizli bir anlaşma yapmış gibi susmaları, konuşmamalarıdır. Yolunda gitmeyeni dile getirmekten korkan ve bu konuda sözleşmiş gibi iyiyi oynayan eşler var. Ama hiçbir oyun sonsuza dek sürmüyor, eninde sonunda biri ilişkiyi sabote ediyor ve birikmiş, bastırılmış duygular, düşünceler kontrolsüz şekilde ilişkiyi zedeliyor. Bu yüzden eş ilişkisinde dikkatimizi soruna değil, ilişkiye vermemiz gerekiyor. Ancak bizler hız çağında yaşıyor ve zamanın

gerçekten çok hızlı aktığına şahit oluyoruz. Ve bu çağda, sanki herkesin; eşlerin, ebeveynlerin, çocukların kendi içerisinde hep yoğun gündemleri oluyor ve genelde aile ilişkilerimizi yaşanan bu hızlı akışta fazlasıyla ihmal ediyoruz. Bu ihmali yaşarken bir çoğumuz da yapmamız gerektiği hâlde yapmadığımız ve yapmamamız gerektiği hâlde yaptığımız bir çok şey yaşıyoruz. Onun için bu konuda Kuran-ı Kerim'den bir ayetle yaşamlarımızı soluklandırılım isterim.

“Öyleyse bir işi bitirince diğerine koyul.” (İnşirâh, 94/7) diyor Allah Teâlâ. Bunu yaşamımızın her noktasında felsefe edinmeliyiz. Aslında aile hayatımızın üzerinden devam edecek olursak ailemizde eş ilişkimizi çoğunlukla pek çok meselenin ardında bırakıyoruz. Hâliyle işlerimiz bitmiyor ki eş iletişimimiz başlayabilsin. Eş ilişkisi boş zaman değerlendirme etkinliği değildir. Her aile kendi dinamiğine göre eşlerin birbirine ayırması gereken özel anları, ebeveynlik vazifelerine ayrılması gereken zamanı, geniş ailelere ayrılması gereken günleri planlanmalıdır. Bu planlamaları istışare eden ve hayatlarında bu kararların sorumluluğunu alan eşler, problemlerini biriktirmeyen, ilişkilerinde sağlıklı bağlar kuran, birbirlerine saygı ve sevgi duyguları pekişen, doyum sağladıkları ilişkilerin içinde olurlar.

MURAT KEKİLLİ İLE MÜZİK HAYATI ÜZERİNE...

■ Söyleşi: Mahir KILINÇ

Yıllardır rock müziği ile uğraşan başarılı bir sanatçımızsınız. Sizce müzik ve özellikle de rock müzik insanların sadece eğlenmesi için midir yoksa eğlenmeden öte farklı amaçlara matuf bir araç mıdır?

Her insanın kuşkusuz kendine özgü yetenekleri vardır. Bu yetenekleri küçük amaçlar için de kullanabilir büyük amaçlar için de. Ancak hem bu dünyaya hem de öbür dünyaya adını yazdırmak isteyen insanlar, yeteneklerini büyük amaçlar uğruna kullanabilen kimselerdir. İşte o zaman insandaki o yetenek de yerini bulmuş ve rüştünü de ispatlamış olur. Rock müzik de eğlenceden ziyade bir amaç doğrultusunda kullanılan,

kendi içinde protesto barındıran ve bir denge misyonu taşıyan müziktir. Böyle bir misyon olan rock müzik, dünyadaki adaletin başkenti Anadolu ile birleşince daha da anlam kazanır. Anadolu rock müziği denildiğinde artık insanların aklına, dünyadaki adaletsizliğe bir başkaldırı, bir dengeyi sağlama haykırışı gelmelidir. Eğlencenin de ötesine taşınan ve belirli bir amaca matuf olarak insanlığın karşına çıkan Anadolu rock müziği bu misyonu anlatırken de aşk ile anlatır.

Anadolu rock ile halk ozanlarının eserlerini insanlarla buluşturduunuz. Halk ozanları ve eserleri bugüne neler söyler? Günümüz insanı bu eserlere neden kulak vermeli?

Hiç şüphe yok ki tarih ile bağlarını koparan toplumlar millet olma vasfını yitirirler. Tarih ile bağlarımızın dolu dolu olduğu ve yaşandığı yerdir Anadolu'muz. Buradan yetişen halk ozanlarımızın her biri de Anadolu'nun tarih ve kültür elçileridir. Onların sözlerine, şiirlerine, eserlerine ne kadar kulak verirsek aslında kültürümüze, tarihimize, medeniyetimize o denli kulak vermiş olacağız. O yüzden Anadolu halk ozanlarının fikirlerinin -her ne kadar güncellenmeye ihtiyacı olmasa da- modern

Filistin ve Mescid-i Aksa sadece Müslümanların değil insanlığın onuru. O yüzden insanlık olarak kendi onurumuza sahip çıkmalıyız. Özellikle de Müslümanlar olarak Filistin ve Mescid-i Aksa özgür olana dek elimizden ne geliyorsa yardımda bulunmalıyız, mücadele etmeliyiz.

saundlarla yeni nesillere aktarılması da bir zorunluluk olmuştur. Değişen ve dönüşen dünyada zaman sürekliliği olarak insanoğlunun aleyhine işlemiş, giyiminden kuşamına, kişisel ve toplumsal zevklerinden fikirlerine kadar pek çok değişim söz konusu olmuştur. Böylesi çok hızlı ve sürekli değişim içerisinde bizi biz yapan Anadolu'muzu ve onun barındırdığı tarihi, kültürü günümüz insanına sunmalıyız. Edepli bir müzik edepli bir edebiyat ve edepli bir beyaz perde ile dünya gençliğinin fikirlerine dilediğiniz gibi yön verebilirsiniz. Bu, günümüz dünyasında zor da olsa mümkündür.

En sevdiğiniz şarkı olarak "Geç Erdim"den bahsediyorsunuz. Bu şarkının sizdeki anlamı, karşılığı nedir?

Kişinin kendini her şeyin üstün görmesi ve bu duyguyla başkalarını aşağılayıcı davranışlarda bulunması olarak bilinen kibir, insanlık için bilinen en kötü hastalıktır. Bu kötü hastalığın tedavisi ise tevazu gözüyle bakabilmektir. Her şeyin tek bir Allah'tan geldiğini bilen birinin kibirli olması mümkün değildir. "Geç Erdim" şarkısının ana temasında da bu vardır.

*"Karanlığın inkâra açık sorularını sordum
Mealın sestini eksilttiğine
Ve varlığımın son tefsirinde
Sezginin bir dilsiz ravi olduğunu buldum"*

sözleriyle başlayan şarkı, sorular ve cevaplardan oluşur; bir yerde neden sonuç ilişkisine

dayanır. Kibrin cüzzamlı yanından, insanları düşürdüğü ukalalık hastalığından söz eder. Kişinin iç dünyasına ve benliğine yönelik derslerin yer aldığı bu eser, benim için çok önemli bir yere sahiptir.

Başarılı müzik kariyerinizin yanı sıra yardımseverliğinizle de insanların gönlünde taht kurmuş bir kimsesiniz. Yardımsever olmak ve insanlara iyilik yoluyla ulaşmak sizin gönül dünyanızda nasıl bir yere sahip?

İnsan, sosyolojik bir varlıktır ve tek başına değil de toplum içerisinde anlam kazanır ancak. Toplum içerisinde insanın insani vasıf kazanabilmesinin temel şartlarından biri de empati yapma yeteneğidir. Kişi eğer empati yapabiliyorsa ve bunu yaşamına dönüştürebiliyorsa insandır. Bununla ilgili Lev Tolstoy

Filistin, benim inancımın ilk başkentidir. Filistin halkının özgürlüğü aile bağlarından veya sevgisinden daha önemlidir. Görürüm veya göremem bilmiyorum ama Filistinli kardeşlerimizin özgür olduğu günü hayal ediyorum.

der ki: “Acı duyabiliyorsan canlısın; başkalarının acısını duyabiliyorsan insansın.” Dolayısıyla diğer insanların sıkıntılarını, acılarını yüklendiğinizde ve bunlara çözümler aradığınızda iyilik etmiş olmakla kalmıyor insanlığınızı da bulmuş oluyorsunuz. O yüzden bir başkasına yapılan iyilik insanın kendi insanlığına bir yolculuktur. İnsanlar, kendilerine dönük bu yolculukta huzur bulur ve refaha kavuşurlar. İşte bu yüzden iyilik insana gerçekten iyi geliyor. İyiliğin ve iyilerin olmadığı bir dünya insanlar için çekilmez oluyor. Bizi insan yapan değerlerimize sahip çıkmalı ve onları korumalıyız. Bu değerleri yok sayarsak sonunda nasıl bir türe dönüşürüz, hiç düşündünüz mü?

Filistin’de ve özellikle de Gazze’de yaşanan drama hiçbir zaman sessiz kalmadınız ve “Yıkılanın İsrail” adlı şarkınızla da âdeta Filistin’in sesi oldunuz. Sanatçı kimliğinizle bu meselede insanlara vermek istediğiniz mesajlardan bahsedebilir misiniz?

Filistin, benim inancımın ilk başkentidir. Filistin halkının özgürlüğü aile bağlarından veya sevgisinden daha önemlidir. Görürüm veya göremem bilmiyorum ama Filistinli kardeşlerimizin özgür olduğu günü hayal ediyorum. Hepimiz bu fâni dünyadan bir şekilde göçüp gideceğiz. Ancak insanların, insanlığın ve özellikle de Müslümanların temel meselesinin Filistin olması gerektiğini düşünüyorum. Müslümanların tekrar şaha kalkabileceği

yerdir Filistin. Hani Cahit Zarifoğlu diyor ya: “Filistin, bir sınav kâğıdı; her mümin kulun önünde.” Aslında Filistin sadece müminlerin değil tüm insanlığın önünde duran bir sınav kâğıdı. O yüzden insanlar insanlık onuru olarak Filistin’e bakmalı, o uğurda ne yapabileceğini düşünmeli ve herkes kendince bir iyilikte bulunmalı. Filistin’deki ve özellikle de Gazze’deki Müslüman kardeşlerimiz için ne yapabilirsek yaptıklarımız hem bu dünya semalarında yankılanacak hem de ahirette bizleri bulacak. O yüzden insan olarak ve özellikle de Müslüman olarak onurumuz Kudüs’e ve Filistin’e sahip çıkmalıyız.

Türkiye Diyanet Vakfının düzenlediği “Uluslararası İyilik Ödülleri” töreninde “Yurt İçi Vefa Ödülü”ne layık görüldünüz. Diyanet İşleri Başkanlığımızın insanların iyiliğine uzanan bu yolculuğuna dair düşüncelerinizi bizimle paylaşabilir misiniz?

Ben bir sanatçı olarak Gazze, Arakan ve Doğu Türkistan özgür olana kadar eylemlerime devam etmeyi düşünüyorum inşallah. Çünkü oralardaki zulmü elimden geldiğince, dilim döndüğünce duyurarak zulüm karşısında mücadele etmeye çalışıyorum. Diyanet İşleri Başkanlığının da iyiliğe ve iyi insanlara yönelik sürdürmüş olduğu bu çalışmasını da takdirle karşılıyorum. Çünkü iyiliğe dair yapılan her çalışmanın insanlara “Kötülük karşısında hâlâ iyilik var. Ve iyi

ki de var.” sözünü söylettiğini düşünüyorum. Kötülüğün her türlü propagandasının yanında iyiliğin ve iyiliğe dair hayatların konuşulması insanlara bir umut aşıyor. Bu tür çalışmaların yapılmasını ve sayılarının çoğalmasını önemsiyorum. Bizi de ödüle layık görüp aradıklarında “Ya ben o ödülü hak edecek bir şey yapmadım ki!” demiştim. Bu konuda benden çok daha duyarlı ve fedakâr insanların olduğunu da söylemişim. Aslında o ödülü bir yerde o insanların adına almış oldum. Teveccüh gösterip bizi ödüle layık gören herkese şükranlarımızı sunuyorum.

Filistin ve Mescid-i Aksa için sesiyle, sözüyle, duruşuyla kendini gösteren, Türkiye Diyanet Vakfının insanlığın hizmetinde olduğu her alanda çalışan bir TDV gönüllüsü olarak insanlığın iyiliği ve selameti adına ne gibi mesajlar vermek istersiniz?

Az önce de zikrettiğim gibi Filistin ve Mescid-i Aksa sadece Müslümanların değil insanlığın onuru. O yüzden insanlık olarak kendi onurumuza sahip çıkmalıyız. Özellikle de Müslümanlar olarak Filistin ve Mescid-i Aksa özgür olana dek elimizden ne geliyorsa yardımda bulunmalıyız, mücadele etmeliyiz. Allah hepimizin yardımcısı olsun. Çünkü insanlığımızın en önemli savaşında hepimizin buna ihtiyacı olacak. Filistin ve Mescid-i Aksa özgürlüğüne kavuştuğunda tüm insanlık özgürlüğüne kavuşmuş olacak.

ÖZ GEÇMİŞ

Murat Kekilli, 18 Nisan 1968 yılında Adana’da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini de Adana’da tamamladı. Ailesinin maddi durumunun iyi olmaması nedeniyle tatillerde Adana ve Ceyhan’da karpuz tarlalarında çalıştı. Adana’da Gençlik Sarayında piyano çalan bir arkadaşından etkilenerek müzik hayatına piyano ile başladı. Askerlik dönüşü 1992 yılında girdiği sınavla kazandığı Adana Devlet Konservatuvarından bir yıl sonra ayrıldı. 1994’te geldiği İstanbul’da Kilikyalılar adlı rock müzik grubunu kurdu. 1996 yılında ise Yolcular grubu ile çalıştı ve bu arada *Eşek Gözlüm* albümünü çıkardı. Sonrasında *Bu Akşam Ölürüm* albümüyle büyük bir çıkış yakaladı. 2000 yılında rock müzik dalında “En İyi Sanatçı Ödülü”nü aldı. Anadolu rock müziğini insanlara sevdiren sanatçının *Yedialtı, Avara, Bir Ahir Zaman, Kalbimdeki Darp, Gümüüş Teller* adlı albümleri de bulunmaktadır. Hâlen Türkiye Diyanet Vakfı gönüllüsü olarak pek çok iyilik hareketi içerisinde yer alan Kekilli, müzik hayatını da sürdürmektedir.

BABAANNENİN BAHÇESİ

■ Perihan SENCER

Su hayatın kaynağı ise kökler de bir ağaç için odur. Toprakta suyu, mineralleri emmesi ve sağlıklı meyve vermesi için bu gereklidir. Nerede meyvesi gelişmemiş, yaprakları hastalıklı ve gökyüzüne dallarını yeterince uzatamamış bir ağaç görsem bilirim ki köklerinden gerektiği gibi beslenememiştir.

Görmüş geçirmiş, bedensel enerjisi azalırken hayat tecrübesi çoğalmış büyüklerimiz; çeşitli sebeplerden kendi çocuklarına ayıramadıkları tüm vakitlerini torunları için seferber eder; hah dediği yere han kurar, olmazları oldurur, mevsimsiz meyveleri buldurur; yeter ki boyunlarına dolanan minik ellerin sahipleri mutlu olsunlar. İnsanın büyümek için en çok çabaladığı, sonrasında her daim özlemle andığı dönemdir çocukluk. Zamanında yeterince güneşle suyla ilgi ve sevgiyle beslenen gül fidanının renklerinin daha güzel, kokularının daha hoş olduğunu

bilen usta bahçıvanlar sanatını ona göre sergiler.

Bazılarına göre büyükleri kırsalda yaşayan çocuklar daha da şanslıdır. Kavuşmak için tatil günlerini sabırsızlıkla bekleyen çocukların asıl aradıkları; bahçelerde özgürce koşup oynamak, hava kararana kadar dışarıda akranlarıyla muhabbet etmek, soğuk kış günlerinde sıcacık sobanın etrafında toplaşmak, geceleri ağır yün yorganın altında yatarken sobadan tavana yansıyan ışığın dansını izleyerek uykuya dalmaktır. Dahası gün ışımadan, erken öten horozun sesiyle derin uykulardan uyanıp folluklarda yumurta aramaktır. Her buluşmalarında heybelerine dolduracakları yeni anıları, yıllar sonra hayatın altüst eden fırtınalarına karşı nefes alacakları sevgi adacıkları olabilir. Bir çocuk babaannesiyile geçirdiği zamanları düşündüğünde yüzüne bir mutluluk keleşi konmalıdır. Öyle ya annenin izin vermediği her şeyi

yapabileceğin bir yerdir onun evi. Düğme ve incik boncuk kutularını karıştırıp kendine kolyeler yapabilir, her daim senin için bir kenara ayırdığı börek, çörek, çikolata vb. yiyebilir, saatlerce koynuna yatıp masallar dinleyerek uyuyabilirsin. Dahası hayallerinin çadırını kurup evcilik oynamak için etrafı dağıtsan da bir şey demez hatta sana eşlik eder. Tüm görsellerin dijitalleştiği çağda elimize alıp bakamadığımız, bir çerçeveye koyamadığımız fotoğraflar da babaannelerin evindeki albümlerde çokça bulunur. Annelerin, babaların bebeklik hâlleri, ilkokul diplomaları, lise çağları... Siyah beyaz renklere nakşolmuş akraba, eş, dost pek çok mutlu insan hâllerini görür, şaşırır, bir taraftan da geçmişinle tanışır. Geçmiş demişken babaannelerin evinde şimdilerde unutulmuş, tedavülde kalkan değişik eşyalar hâlâ arziendam etmektedir; bakır yer sinisi, gaz lambası, pirinç aynalı telefonluk ve sabit telefon, aynalı cam büfe, formika sehpar... Ve en önemlisi çocukların beğenmeyip bıraktığını, torunlar kullanır umuduyla muhafaza edilen içi el emeği göz nuru el işleriyle dolu çeyiz sandığı.

Ne hayat koşusunun son düzlüğüne girmiş olmasını ne de yapmak istediklerine yetmeyecek zamanı düşünür babaanneler. Biraz önce yorgun argın oturan o değilmiş gibi canlanır, heyecanlanır birden. Sanki bir enerji yürür varisli damarlarına torunlarını

görünce. Evlerini neşeyle doldurur torunlar. Zira onlar da bilir ki yeryüzünde onları gördüğünde sevinecek insan sayısı gittikçe azalmıştır, epeydir teklifsiz kapısını çalacağı yaşıtı kalmamıştır. Bir gün kendileri de gittiğinde ayak izini sürececek olan o masum yüreklerle çocuklaşır, gençleşirler. Bedeni ruhuna yetişmekte zorlanırken saklambaç oynarken bulur kendini: Sayım suyum ebe sobe, bir daha yummam ona göre.

Parkta dolaşırken dakikalar boyu bir kumu eşelemene, bir ağacın kabuğunda dolanan karıncayı takip etmene müdahale etmez. Sana yeni şeyler gösterir, fark ettirir, misal bir karahindibanın tohumlarını nasıl uzaklara saçabildiğini. Ha bir de doğum gününü kutlarken kendi heveslerinin derdine düşüp konsept ürünlerle evi süsleme, donatılan masanın fotoğrafını çekip sosyal medyaya yükleme gibi şeyler onların aklına gelmeyebilir, onlar genelde göz mesafesine iner ve “Bu gün ne yapmak istersin, hadi gel onu birlikte yapalım.” der. Ağır akan dere misalidir babaanneler, anneanneler. Seni yormaz, seni boğmaz, sürüklemesiz... Senin sen olmana izin verir.

Anne ve babalar ise coşkun akan nehirlere benzer. Hevesleri vardır onların, yetişecek işleri bitmeyen telaşları, gerçekleştirilecek terütaze hayalleri... Bu hız çağında onlar da yorgundur. İyi niyetlidir hepsi. Çocuğunu en güzel şekilde yetiştirmeye

çalışır. Kendi koşarken çocuğunu da koşturur. Daha dün kendileri olmalarına izin vermeyen ebeveynlerinden şikâyetçi olan sanki onlar değilmiş gibi, çocuklarına biçim vermeye, onlar adına hayaller kurmaya başlarlar. Her şeye yetişemeyeceklerini anlayacakları çağlara ermemişlerdir henüz. Aslolanın yavaşlamak olduğunu fark etmemişlerdir. Soranlara şöyle cevap verirler genelde: Biz onların mutluluğu, geleceği için çabalıyoruz. Doğrudur bu söz. Bütün emekleri çocukları içindir. Fakat baş döndürücü bir hızda geçen hayata karşı yavaşlamanın, anda kalmanın değerini zaman zaman ıskalarlar. Bu koşuşturmalarının arasında küçük adımlarla onları takip

etmeye çalışan canların nefessiz kalıp boğulduğunu; görülmek, takdir edilmek için çoğu zaman mizacına aykırı davrandığını fark edemezler bazen... Oysa herkes bilir ki balıklar yüzerse, kuşlar uçarsa mutlu olur. İşte bu noktada devreye girerler büyük ebeveynler. Çocuğun sağlığı ile yetişkinin kaygıları arasındaki boşluğu bilgelikleriyle doldururlar.

Ömür dediğin su misali akıp gider, suyu geri döndürmek mümkün mü ki... Minik fidanlar güçlü bir ağaca dönüşmek için sakın akan zamanlara, güvenli limanlara ihtiyaç duyar. İnsan yavrusu için geniş ailede büyümek bulunmaz bir nimettir bilene.

Güçlü ağaçlarımız, geniş ormanlarımız olması dileğiyle.

SOĞUK

■ Zeki BULDUK

Orada, uzağın kalbinde sert soğuklar olur. Dünyanın bittiği ülkede, geceleri nöbet tutan adamlar ve uzaklardan gelmiş yalnız insanlar vardır. Bir selam duysalar tüm varlarını verecek adamlar.

...

Yatmak üzereyim. Klima çalışıyor. Kalerifer de açık. Oda

tam ısınmasa da ılık bir hava var. Başımı yastığa koyuyorum. Yatak serin. Hafif bir titreme geliyor. Çok geçmeden üzerime örttüğüm battaniye ve yorganın altında ısınmaya başlıyorum. Dışarıda keskin bir soğuk var.

Binanın dışında dört güvenlik görevlisi var. Üzerlerinde asker elbiseleri, yelek, bere, silah ve sorgulayan gözleri

var. Bizim hakkımızda ne düşünürler, bilmiyorum. Ama her zaman gülümsüyorlar. İçlerinden bazıları savaşta bulunmuşlar. Çatışmaya girmişler. Güvenlikçilerin başı olan adama Komutan Sahip diyorlar. Savaş sırasında bir bölük askeri varmış. Belki de o bölükten ölenlere şahit oldu. Bilmiyorum. Aldıkları maaş bana verilen maaşın neredeyse

onda biri. Tam on iki saat nöbet tutuyorlar.

Geçenlerde ikisiyle konuştum, neden başka bir yerde, başka bir ülkede çalışmadıklarını sordum. Biri, gitmek için imkân olduğunu, burada kazandığının dört katı maaş verileceğini ama çocuklarından ayrı kalamayacağı için gitmek istemediğini söyledi. Diğeri ise ana babasının yaşlı olduğunu, onlara bakacak kimse olmadığı için ülkesinden uzaklara gidemeyeceğini söyledi. Her ikisi de bunları anlatırken üzgün değildi.

Oda iyice ısındı. Uyuyamıyorum. Bahçede bir köpeğimiz var. Zaman zaman acı acı uluduğuna şahit oluyorum. İlk zamanlar beni rahatsız ediyordu. Artık alıştım. Bahçenin dışına hiç çıkarmadık. Bazen gittiğimiz o bağa köpeği de götürelim, dediğimiz oluyor ama kış geldi. Biz de gidemiyoruz bir yerlere.

Ferit Edgü'nün Kimse adlı romanını burada tekrar okudum. Dilini bilmediği insanların içerisinde, kış kıyamet ortasında yalnız bir insanın kendinden bir insan daha doğurup içindeki âlemde söyleşmesi... Burada, dünyanın kıyısında bir yerlerde dilini ve yaşamlarını tam olarak anlayamadığım insanların içerisinde bazen ben de içimdeki âlemde kaybolmak, kendimi çoğaltıp konuşmak istiyorum... Ama hepsi birbirine benzeyen kopyalarım yeni bir şey söyleyemiyor. Dilsizleşiyorum.

Adamlar dışarıda, soğukta ve tam on iki saat nöbet tutacaklar. Birden dışarı çıkıp yanlarında durmak, eften püften konuşmak istiyorum... Ama ne onlar benim ne de ben onların dilinde uzun bir sohbet yapacak kadar kelime biliyoruz. Konuşmaya başladıktan beş dakika sonra gülümsemeye, bir müddet sonra da sessizleşmeye başlıyoruz. O sırada ben onların çaresiz mutluluklarını, onlar da benim bu kadar uzağa neden geldiğimi hayretle düşünmeye başlıyoruz. Belki de başka şeyler düşünüyorlar ama ben ne düşündüklerini, nasıl hissettiklerini hiçbir zaman bilemeyeceğim.

Böyle zamanlarda ağır bir utanç geliyor üzerime. Yorganı

bir taraftan, utancı diğer taraftan üzerime çekmeden varıp klimayı ve kaloriferi kapatıyorum. Zahid geliyor o sırada. Yorganın altında titremeye, kendime sarılmaya başlıyorum. Zahid hiç birşey söylemiyor. Yüzüme de bakmıyor. Sırtını bana dönmüş, boynunu bükmüş... Biliyorum, boncuk boncuk terliyor. Bense o soğukta tir tir titriyor, soğuk soğuk terliyorum. Cınnet gelir elbet, diyorum. Zahid geldiye cınnet de elbet gelir, diye düşünüyorum. Öyleki hiçbir zaman yalnız gelmez güzel şeyler. Yanında bedelini de alıp gelir. Zahid tek kelime etmiyor. Yönünü bana dönmüyor.

Zahid çok konuşmazdı zaten. Hatta hiç konuşmazdı. Ama bana yüzünü dönerdi. Gülümserdi. Yanımda yürürdü. O yanımda yürürken beni onayladığını, benimle dost olduğunu hissedirdim. Yüreğim gönenirdi. Yüzüme bir güneş doğardı. İçim ısınırdı. Kaç zamandır gülümsemesine hasretim. Yüzünü de görmüyorum. Hele bir sırtını dönmeye yok mu... İçimden, geldi ya işte! Hiç olmazsa yanıma geliyor. Beni onaylamasa bile yanımda, yanımda bir yerlerde duruyor ya, diyor içimden bir ses... Yetmiyor. İçimdeki acıyı bir nebze olsun kesmiyor yanımda, yöremde olması.

Bitmeyen bir ödev bu. Bitmeyen bir acı. Öteki, her zaman cehennem azabı...

Zahid bir gülse yüzüme, tüm ayazı kesilecek gecenin.

Orada, uzağın kalbinde sert soğuklar olur. Dünyanın bittiği ülkede, geceleri nöbet tutan adamlar ve uzaklardan gelmiş yalnız insanlar vardır. Bir selam duysalar tüm varlarını verecek adamlar.

SANCAK'IN KALBI NOVİ PAZAR

■ Dudu ALKAN

Bir göçmen mahallesinde çocukluğunuz geçtiyse etrafınızdaki dükkân tabelalarında Mostar, Köprü, Sancak, Novi Pazar yazılarını okuyarak büyümüşsünüzdür. Hep merak ettiğim bu isimlerin anlamını tarihimizi, köklerimizi okudukça öğrendim. Meğer suyun diğer

tarafında kalanların köklerine duyduğu özlemi dindirmek için kullanılıyormuş. Meğer Sancak, Köprü, Novi Pazar birer kelime değil; göçün, hayatın, hasretin ta kendisiymiş.

Gün geldi, devran döndü, yolum çocukluğumdaki komşu evlerin tarihi ile kesişti. Sırbistan'ı gezerken rotamızı

Novi Pazar'a çevirdik. Belgrad'a 280 km mesafede olan bu şehrin oldukça kötü bir yolu var. Sanki gitmeyin der gibi ama geçmişteki anılarım beni Novi Pazar'a çağırıyordu.

Dallarında bahar çiçeklerinin açtığı zamanda karşıladı beni Novi Pazar. Yüzlerinde gülümsemesi eksik olmayan

Altun Alem Camii

Boşnak halkı sımsıcak davrandı bize. Türkiye’de eğitim görenlerle rahatlıkla Türkçe konuştuk. Novi Pazar Sırbistan’ın içinde ama oradan kültür, tarih, insan olarak çok farklı bir bölge. Belgrad’dan sonra Novi Pazar’ı gezmek çölde vaha bulmak gibiydi.

Burası Sancak Bölgesi’nin kalbi, burası İshak Paşa’nın fethettiği kadim topraklar, burası birbirlerine sıkıca tutunmuşların, yüzlerinde tebessümle dolaşanların şehri Novi Pazar. Şehirlerin nehirlerle, nehirlerin insanlarla tarihsel süreç içerisinde kopmaz bağları vardır. Dünyanın birçok kadim şehri, nehir kenarına kurulmuştur. Golija Dağlarının arasındaki ova üzerinde bulunan Raška Nehri’nin iki yakaya ayırdığı bu şehir, her köşesini dolduran Boşnak kültürüyle apayrı bir güzelliğe bürünmüş.

Her şehri gezmeye başlamadan önce tarihini okumak, önemli yerlerini daha dikkatle dolaşmamızı sağlar. Ben de okuduğum bilgilerde Novi Pazar ve Sancak’ın birlikte anıldığını gördüm. Sancak bölgesi günümüzde Sırbistan ile Karadağ arasında kalan, Osmanlı Dönemi’nde teşekkül etmiş idari bir bölgeymiş. Balkanlar’ın ortasında, yolların kesişme noktasında, stratejik öneme sahip. Bu nedenle Osmanlı Devleti, Balkanlar’daki fetihlere buradan başlamış ve bu bölgeyi bir üs olarak kullanmış. Osmanlı İmparatorluğu’nun Avrupa’daki sancağının burada kalması nedeniyle “Sancak” olarak bilinen bölgenin merkezi Novi Pazar. Osmanlı döneminde küçük bir şehir olmasına rağmen stratejik konumu itibarıyla önemli bir yerleşim yeri olarak öne çıkmış.

İshakoğlu İsa Bey tarafından kurulan bu şehir, Osmanlı Devleti tüm Balkan topraklarında olduğu gibi çok önemli eserler inşa etmiş. Fatih Sultan Mehmet’in namaz kıldığı yere İsa Bey Camii’nin yapıldığı rivayet edilir. Osmanlı Dönemi’nde Novi Pazar oldukça ünlü bir Balkan şehriymiş.

Bugün resmî olmayan kayıtlara göre 120 bin civarında olduğu söylenen nüfusun büyük çoğunluğu Müslüman Boşnaklardan oluşuyor. Sırbistan sınırları içerisinde Müslümanların en yoğun yaşadığı şehir burası. Önemli ticaret yollarının üzerinde olan bu şehre ecdat çok sayıda kervansaray, han ve hamam inşa

etmiş. Gelmiş geçmiş en büyük gezginlerimizden olan Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'sinde söylediği gibi bu şehirde çok sayıda cami, mescit varmış. Ancak bu yapılardan sadece on yedi tanesi günümüze ulaşabilmiş. Ecdadımızın bu kadar güzel ihya ettiği şehirden günümüze az sayıda Osmanlı eseri ulaşsa da dilimizde Fatihalarla geçmişimizi hayırla yâd ederek gezmeye başlayalım.

Altun Alem Camii

Balkanlardaki diğer Osmanlı camileri gibi sade bir mimarisi olan bu caminin tek minaresi ve tek kubbesi bulunuyor. Mevlânâ Muslihuddin tarafından 1550 yılında yaptırılan cami, ilk önce Muslihuddin Mescidi olarak anılıyor. Daha sonra Cuma Camii adını almış, günümüze ise Altun Alem Camii olarak ulaşmış. Novi Pazar'ın en önemli tarihî eseri diyebiliriz. Bugün hâlâ dimdik ayakta olan cami, eski çarşının yanı başındadır.

Amir Ağa Han

Amir Ağa Konağı, 17. yüzyılda inşa edilmiş Novi Pazar

çarşısındaki en eski tarihî yapıdır. İstanbul ve Balkanlar arasındaki ticaret sırasında tüccarların sıklıkla konakladığı bu handa Osmanlı izlerini görebilirsiniz. Otel konseptinde hizmet vermeye devam eden bu esere, şehre gelen turistler çok ilgi gösteriyor.

İsa Bey Hamamı

Osmanlı Devleti'nde Üsküp ve Bosna'da beylik yapmış İshakoğlu İsa Bey tarafından yaptırılan bu hamam, bugün Novi Pazar'ın göz bebeğidir diyebiliriz. Simetrik odalara sahip olan bu eser, toplamda on bir adet kubbe ile örtülüdür. Kubbelere farklı boyutlardadır ve altıgen açıklıklar içerir. Burası çok önemli bir kültürel anıt olarak kabul edilmektedir. Restorasyon çalışmaları sürse de şu an için kafe olarak hizmet veriyor. Biz bu tarihî eserde oturup uzun bir mola verdik gezimize. Böyle bir şahane eserin yapımında kimler çalıştı, kimler ustalık yaptı, kimler çizimine katkı sundu? Her noktasında emeği olanları düşündüm, hayırla yâd ettim.

Novi Pazar Eski Çarşı

Küçük bir yaya caddesinden oluşan bu çarşı, Amir Ağa Han ve birçok otantik dükkânı içine almaktadır. Şehrin merkez noktasındaki bu yerde, saçaklı evlerin arasında yürümek gerçekten huzur verici. Burası sakın bir şehir dolayısıyla gürültü ve kargaşadan uzaklaşmış olacaktır.

Novi Pazar Yeni Çarşı

Şehrin görsel kimliğine yeni bir form vermek için 20. ve 21. yüzyıllarda büyük bir genişleme yaşanmış. Bu yeni çarşıda yer alan sebil, Saraybosna Sebili'nin replikası gibidir. Vrdnik Oteli, Novi Pazar Belediye Sarayı, İslami Çalışmalar Fakültesi de yeni çarşıdadır.

Leylek Camii

Novi Pazar'ın en eski camilerinden biri olan Leylek Camii adını, minareye yuvalarını inşa eden leyleklerden almıştır. Girişin sağ tarafında sekizgen taşlı bir minare var. Tarih boyunca geçmişte birkaç kez yakılıp tahrip edilmiş. Caminin avlusunda yumuşak mavi gökyüzüne uzun uzun bakmayı sakın unutmayın.

Novi Pazar Kalesi

İshakoğlu İsa Bey'in Novi Pazar'a kazandırdığı bir başka yapı da Novi Pazar Kalesi'dir. Şehrin ortasında duran kaleden sadece "Eski Kule" adı verilen bir kule ayakta kalmış olsa da Novi Pazar için hâlâ güzel bir manzara sunuyor.

Bor Camii

Hacı Ömer'in 1516'da yaptırdığı Bor Camii, savaşlar sırasında

Amir Ağa Han

büyük oranda tahrip edilmiş. Sadece duvarlarının alt kısmı ile minaresi, yapıldığı dönemdeki şeklini muhafaza ediyor. Günümüzde restore edilerek tekrar ibadete açılrsa da eski görünümüne bir daha kavuşamamış.

Bu eserlerin yanı sıra Sırbistan'ın 700'lü yıllarına kadar olan tarihine ışık tutan, arkeolojik alan Stari Ras Novi Pazar'da turistlerin en popüler uğrak noktalarından biri diyebiliriz. Novi Pazar'ı çevreleyen Golija Dağı'na da vaktinin varsa bir tur düzenleyebilirsiniz. Doğa yürüyüşü veya piknik yapmak için mükemmel bir konum ve manzara sunuyor.

Novi Pazar sokaklarını dolaşırken çocuk sesleri eşlik etti bize. Bir yerde çocuk varsa yaşam vardır, mutluluk vardır. Biz sokaklarda Osmanlı'dan kalma huzuru hissettik. Kulağımıza gelen Boşnakça kelimelerden mutlu olduk. Ecdadımızın bize bıraktığı miraslardan biri, Müslüman Boşnak halkına olan sevgimizdir. Türkiye'nin ismini duyunca gözleri parlayan Novi Pazar halkı ile bu sevgimiz karşılıklı. Engin hoşgörüsü ile medeniyetlere öncülük eden Osmanlı, hâkimiyeti döneminde manastır ve kiliselere sahip çıkmış, onları özenle koruyup kollamış. Böylelikle bu önemli tarihî eserler de günümüze kadar ulaşmayı başarmış.

Novi Pazar'da Yemek Kültürü

Boşnak kültürü olur da yemekler güzel olmaz mı? Tabii ki çok güzel et yemekleri, hamur işleri, börekler, mantılar

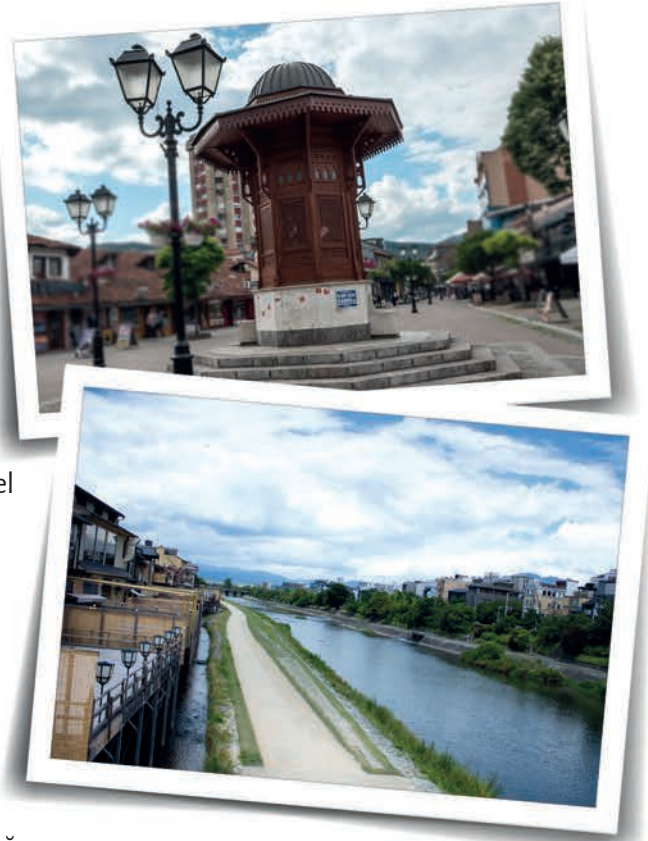
hâkim mutfağa. Biz kahvaltıda börek ile güne başladık. Her çeşit böreğin odun ateşinde pişirildiği dükkânlardan birinde bu lezzetli böreklerden yemelisiniz. Ayrıca buralarda çok yaygın olan geleneksel cevapî kebabında tatmadan dönmeyin. Hediye olarak eşinize dostunuza Balkanlar'ın meşhur tatlarından ayvar, isli et alırsanız bence çok seveceklerdır.

Novi Pazar'da halk çoğunlukla ticaretle uğraşiyor. Ticaretin yanında şehirde ziraat, hayvancılık ve ormancılıkla birlikte mobilya, kereste ve tekstil gibi sektörler de gelişmiş durumda. Tarihine, köklerine sıkıca sarılmış Novi Pazar halkı her sektörde üretmeye, çalışmaya gayret ediyor.

Bir göçmen komşumuz derdi ki: "Biz gürültülü konuşuruz, tıpkı göç ettiğimiz topraklardaki nehirlerin sesleri gibi yüksek çıkar sesimiz. Bizim kimliğimize yerleşmiştir heyecanlı konuşmak; coşkun akan nehirlerimiz gibi". Müslüman Boşnak halkın, Balkanlar'dan göç ettiğinde ellerinde toprakları değil, anıları kalmış. Hep geçmişi konuşup anılarla yaşamışlar. Dillerinde hep bir türkü hep bir mâni vardır. Çünkü önceki nesillerle bağlarını Boşnakça dilleriyle, ninnileriyle, ezgileriyle sağlamışlar. Bir göçmen

mahallesindeki bir evde özenle düzenlenmiş çiçekli bir bahçede görürsünüz Novi Pazar'ın silüetini.

Atalarımızın ruhunun hâlâ dolaştığı bu topraklara gidin, Raşka Nehri'nin kenarında yürüyün, Altun Alem Camii'nde iki rekât namaz kılın, gözlerinizi kapatıp serin avlusunda oturun. Sonra sokaklarda seslere dikkat kesilerek dolaşın. Bu şehrin hatırası belki kendisinden daha güzel. Tarihin bize elmas kolye gibi çok değerli bir miras bıraktığı bu Osmanlı şehirlerini, eserlerini görmeliyiz. Çünkü geçmiş sizi görmeye, seyretmeye, dinlemeye davet ediyor. Sizler de yolların kesiştiği ve iyi şeylerin hâlâ saklandığı bu güzel şehirde, açık havada, aniden başlayan yağmur eşliğinde geçmişe doğru yolculuk yapmak için yol bulun, yol açın kendinize.

DİLHAYAT KALFA

Besteleriyle Ün Salan Kadın

■ Meryem DALĞIÇ

Türk İslam Sanatları Daire Başkanı V.

İnsanoğlu yeryüzüne geldiği anda tanışır sesle, ritimle, diğer deyişle musikiyle. Kulağına okunan ezan, annesinin söylediği ninniler, ruhunu besler, teskin eder. Gözlerini kâinata çevirdiğinde ise eşsiz bir orkestraya şahit olur. Esen rüzgârın fısıltısı, akan suların şırıltısı, kuşların cıvıltısı müthiş bir ahengi, melodiyi sunar âdemoğluna. İnsanın bunaldığında, daraldığında kendisini tabiatla

buluşturma çabası boşa değildir elbet.

Zira kâinattaki bu düzenin, ahengin, ritmin insan ruhuna tesir eden, onu fitratına yaklaştıran bir yönü vardır.

İnsanın duygu ve düşüncelerini ifade ettiği ve bir iletişim vasıtası olarak gördüğü musikinin birçok tanımı yapılmıştır. Pisagor'a göre müzik, "kâinattaki düzen ve ahengin yansımasıdır". İbni Sina'ya göre, "birbiriyle uyumlu olup olmadığı yönünden sesleri ve bu sesler arasındaki zaman sürelerini

araştıran riyazi bir ilimdir." Kantemiroğlu da musikiyi, "çıkarığımız seslerin ölçülü bir zamanda bir usulün düzenine uyarak hareket edip belirli bir yerde karar kılıp durması ve işitme gücümüze zevk vermesi" diye tarif eder. Musikinin, Yüce Yaratıcı tarafından âdemoğluna eşsiz bir hediye olduğunu ve ondan başka hiçbir mahlûkata bağışlamadığını ilave eder. (Nuri Özcan, Yalçın Çetinkaya, "Mûsiki" mad., *DİA*, c.31, s.257)

Müziğin genelde eğlence vasıtası olarak bilinmesinin aksine, bu sanatın, insanın anlam arayışında kendisine kapı aralayan mecralardan biri olduğu zikredilmiştir. Mevlana'ya göre musiki, "Allah âşıkları için ruhun gıdası, gerçek sevgiliye (Allah) kavuşma ümididir." demiştir.

Türk-İslam medeniyetinde önemli bir yer tutan musiki ile özellikle tasavvuf erbabı, iştilal etmiştir. Musiki, algılama, öğrenme, öğretme, bellek, duygu ve düşünce gibi insana zihinsel ve ruhsal

yönlerden tesir eden bir sanattır. İşlevselliği açısından satranca benzetilen musiki, bireyin toplum içinde iletişim kurması, iş birliği yapması, grup hâlinde hareket etmesi ve sosyal bütünlük sağlamasında önemli bir etkidir. Dolayısıyla geçmişten günümüze musikiden hayatın bütün yönlerini kapsayacak şekilde istifade edilmiştir. İbadetlerde (cami musikisi), düğünlerde, savaşlarda, bilhassa hastalıkların tedavisinde musikinin insan psikolojisine etkilerinden yararlanılmıştır. 9. yüzyıldan itibaren psikolojik rahatsızlığı olan hastalar, musiki ile tedavi edilmiş ve bu doğrultuda hizmet veren darüşşifalar inşa edilmiştir. Kuşkusuz tüm ilim ve sanat dallarında olduğu gibi Müslümanlar, musikide de önemli bir merhale katetmiş, bu alana katkıda bulunmuşlardır. Zekeriya er-Razi, Kindi, Farabi, İbni Sina, Safiyüddin Urmevî, Abdülkadir Meraği, İtrî Efendi, Dede Efendi gibi yüzlerce

bestekâr ve musikişinas, teorik ve pratik eserler vermişlerdir. (Muhammed Naim Naimi, "İtrî Efendi ve Dede Efendi Özelinde Musiki ve Musikinın Psiko-Sosyal Açıdan Etkisi", *Mutalaa/2*, s.95-113)

18. yüzyılda Osmanlı Dönemi'nde yaşayan Dilhayat Kalfa da yaptığı bestelerle, söz yazarlığıyla, icrasıyla musiki tarihine adını yazdıran en önemli kadın bestekârlarımızdan biridir. Doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmeyen ve hayatı hakkında detaylı bilginin bulunmadığı Dilhayat Kalfa, Sultan III. Selim zamanında sarayda yaşar. Devrin musiki hocalarından dersler alır ve iyi bir tambur sanatçısıdır. Ancak onun ismini musiki kayıtlarına geçiren özelliği, yaptığı bestelerdir. Çeşitli musiki dergilerinde 100'e yakın eserinden bahsedilmesine rağmen 12 eseri notalarıyla günümüze ulaşabilmiştir. Farklı makamlarda bu kadar çok eser vermesi, onun ne denli başarılı bir bestekâr olduğunun göstergesidir aynı zamanda.

Mükemmel bir teknik ve üstün bir estetikle eserlerini besteleyen Dilhayat Kalfa, bilhassa evcera makamında ilk eser veren bestekâr olarak geçer musiki tarihine. Yine makamın seyrini kusursuz bir şekilde gösterdiği peşrev ve saz semaileri de önemli besteleri olarak çıkar karşımıza. Sözlü

eserleri de güftenin besteye uyum sağlaması açısından ziyadesiyle dikkat çeker ve takdire şayandır.

Usta bir musikişinas olan Dilhayat Kalfa'nın günümüzde bilinen, terennüm edilen besteleri ise şunlardır: Evc ağır remel bestesi, (*Çok mu figanım ol gül-i ziba-hiram için*), devr-i kebir mahur bestesi, (*Ta-be-key sinemde ca etmek ceфа vü kineye*), rast ağır hafif bestesi (*Nev hiramım sana meyleledi can bir dil iki*) ve saba ağır hafif bestesi (*Yek-be-yek gerçi meram-ı dili tekrar ettim*).

Eğitimiyle, yeteneğiyle ve zekâsıyla sarayda kalfalık görevine yükselen Dilhayat Kalfa, musiki eğitimleri verir çevresine. Suzidilara makamını Türk musikisine kazandıran, tamburi, neyzen ve hanende olan, birçok besteleri bulunan

Sultan III. Selim de genç bir şehzade iken musiki dersleri alır Dilhayat Kalfa'dan. (A. Emsal Çevik, "Türk Musiki Geleneğinde Kadın ve Kadın Bestekârlar", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, s. 609-637)

Türk musikisinin klasikleri arasına giren nadide eserleriyle bestekârlık vasfıyla ardında güzel bir iz bırakır Dilhayat Kalfa. Saraydaki görevinin ardından gösterişten uzak bir hayatı tercih eder. İki hizmetkârıyla birlikte Sultanahmet civarında bir köşke yerleşir. "Eli açık, gönlü bol" vasfıyla tanınan meşhur kadın bestekârimızın hayata gözlerini yumduğu ev, günümüzde bir otel olarak hizmet verirken ismi de Kadıköy'de bir sokağa verilir. (Talip Mert, "Dilhayat Kalfa'nın Mirası", *Musiki Mecmuası*, s. 68-73)

HENDESİ TEZYİNAT

■ Gülay ASLAN ALBAYRAK

Tarih boyunca insanlar duygularını, düşüncelerini, inançlarını, gelenek ve göreneklerini, ortaya çıkardıkları sanat eserlerinde ve mimaride göstermek istemişlerdir. Aynı zamanda bu eserleri süsleyerek, eserlerin daha da güzelleşmelerine katkıda bulunmuşlardır. Bu süslemelerden biri de, geometrik süslemeler ya da İslam medeniyetindeki adı ile hendesi tezyinatıdır.

İslam medeniyetine gelinceye kadar neredeyse her toplum tarafından basit tarzda kare, altıgen ve zikzak gibi geometrik süslemeler kullanılmıştır. İslam medeniyetinde iç içe geçmeli geometrik desenlerin ortaya çıkışıyla birlikte, geometrik süslemeler zirve noktasına ulaşmıştır.

Mezopotamya, Mısır, Yunan ve Roma medeniyetleri, yaptıkları mimari eserlerde, duvar ve yer döşemelerinde geometrik süslemeleri sıkça kullanmışlardır. Roma İmparatorluğu döneminde, özellikle yer zemin mozaiklerinde geometrik süslemelere çokça yer verilmiştir.

İslamiyet'in kabulünden sonra kurulan Emevi Devleti'nden, Abbasi Devleti'ne, Endülüs Emevilerine kadar pek çok İslam devletinde geometrik süslemeler rağbet görmüştür.

Endülüs'te Elhamra Sarayı'nın neredeyse tamamı, geometrik süslemelerin tüm güzel örnekleri ile bezenmiştir. Bilimin ve matematiğin gelişmesine bağlı olarak da geometrik süslemeler gelişme göstermiş, daha fazla geometri bilgisi gerektiren yoğun süslemeler yapılmıştır.

İslam medeniyetinde heykel sanatının uygun görülmemesi, geometrik süslemelerin daha çok kullanılmasında etkili olmuştur. Bu süslemeler, mimari eserlerin taç kapılarında, minarelerde, minber ve mihrapta, tavan süslemelerinde, minyatür eserlerinde, el yazma kitaplarda, çini sanatında vs. pek çok alanda, yaşanan bölgelerdeki ağaç, tuğla ve taş malzeme durumuna göre sıkça kullanılmıştır.

Geçmiş çok eskiye dayanan, neredeyse her devlet ve toplum tarafından kullanılan ve rağbet gören geometrik süslemelere her toplum, kendi örf, âdet, gelenek ve dinî inanışlarını da ekleyerek katkıda bulunmuştur.

Türk-İslam devletlerinde de geometrik süslemeler rağbet görmüş, Orta Asya'da kurulan Karahanlı Devleti'nden, Büyük Selçuklular Devleti'ne ve Anadolu Selçuklular Devleti'ne kadar pek çok devlet, geometrik süslemeleri daha da geliştirerek kullanmaya devam etmiştir. Geometrik süslemenin en zengin örnekleri Anadolu Selçuklu Devleti'nde görülmektedir. Anadolu Selçuklularını geçme ağ, örgü, yıldız gibi çeşitli geometrik süslemeleri mimaride, halıda, çinide, ahşapta, kitap sanatında vb. çeşitli yerlerde kullanmışlardır. Özellikle taç kapılara yapılan muhteşem geometrik süslemeler bu sanatın ne kadar geliştiğine ve ulaştığı ihtişama dair güzel örnekler vermektedir.

Anadolu Selçuklularını, geometrik süslemeleri taş işçiliği yanında ahşap işçiliğine de uygulamışlar, "kündekâri tekniği" denilen tekniği geliştirmişlerdir. Kündekâri, zamk ya da çivi gibi ek bir tutturma aracı kullanılmaksızın küçük ahşap parçalar ve çıtaların, geometrik bir desen oluşturacak şekilde geçmeli olarak birbirine birleştirilmesi tekniğidir. En çok kullanılan geometrik desen ise yıldızdır.

Anadolu Selçuklularında geometrik süslemelerin

uygulandığı bir diğer malzeme ise çinidir. Çini süsleme, farklı renklerdeki mozaik çinilerin alçı zemin üzerine yan yana yapıştırılmasıyla elde edilmiştir. Bu süslemeler daha çok mihraplarda ve minarelerde görülmektedir.

Osmanlı Devleti'nde de, diğer İslam devletlerinde olduğu gibi geometrik süslemeler kullanılmaya devam edilmiştir. Osmanlı Devleti'nde geometrik desenler, gösterişli taç kapılarda kullanılmamış, genelde daha sade olarak cami, köşk, saray, yalı gibi farklı yapı türlerinin iç ve dış duvarlarında, kubbelerinde, tavanlarında, kapı-pencere çevrelerinde, minber ve mihraplarda uygulanmıştır. Özellikle cami ve mescitlerin iç mekânlarında ilk göze çarpan yer mihrap ve minber olduğu için camilerde en kaliteli malzemelerle en güzel yazı ve geometrik süslemeler, mihraba ve minbere uygulanmıştır. Ayrıca tavanlarda, pencere kenarlıklarında ve diğer alanlarda da dönemin üslubunu yansıtacak şekilde güzel geometrik süslemeler yapılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde geometrik süslemeler, tezhip ve minyatür sanatlarında, ahşap işçiliği ve cilt yapımında da kullanılmıştır. Ancak bu eserlerde geometrik süslemeler ön planda değildir, söz konusu eserlerin daha

Geometrik süslemenin en zengin örnekleri Anadolu Selçuklu Devleti'nde görülmektedir. Anadolu Selçukluları geçme ağ, örgü, yıldız gibi çeşitli geometrik süslemeleri mimaride, halıda, çinide, ahşapta, kitap sanatında vb. çeşitli yerlerde kullanmışlardır.

zengin ve güzel görünmelerine yardımcı olmuşlardır. Seramik ve çini sanatlarında geometrik süslemeler daha çok kendini göstermiş, güneş sistemi, çeşitli yıldızlar, hayat ağacı gibi kâinata, doğaya ve hayata yönelik süslemeli motifler oluşturulmuştur.

Osmanlı Devleti'nde künde-kârî tekniğinin yanında, kakma tekniği de kullanılmıştır. Çok ince işçilik gerektiren bu teknikte, fildişi, sedef, kemik gibi malzemeler ahşap içine kakılarak uygulanmıştır. Sedefli eserler gösterişli olduklarından bu teknikle oluşturulmuş geometrik ahşap süslemeler özellikle saray mimarisinde kullanılmıştır.

Her medeniyette olduğu gibi, İslam medeniyetinde de, zaman içerisinde bu eşsiz süslemelere çeşitli anlamlar yüklenmiştir. Kare, adaletin sembolü sayılmış, ateş, hava, su ve yer ilişkilendirilmeye

çalışılmıştır. Dikdörtgenin, din, ilim, adalet ve hakikati; sekizgenin ise, sonsuzluğu temsil ettiği düşünülmüştür. Dairenin ise Allah'a varışın (menzil), gökyüzü ve sonsuzluk sembolü sayılan evrendeki düzenin, birliğin ve bütünlüğün ifadesi olduğu kabul edilmiştir.

Desenlerin Yapılışı

Desenler kare, altıgen, yedigen, sekizgen, dokuzgen gibi birçok farklı geometrik şekiller kullanılarak oluşturulmuştur. İlk bakışta oldukça karmaşık olarak algılanan bu desenlere yakından bakıldığında, bunların birbirini tekrar eden daha basit şekillerin birleştirilmesiyle meydana geldiği görülmektedir. Geometrik süslemelerde, desenlerin tekrar etmeyen en küçük parçası çizilmekte ve bu en küçük parça, çeşitli yönlerde ayna simetrisi denilen teknikte çoğaltılarak geometrik süslemeler oluşturulmaktadır. Desenlerin ortaya çıkarılması için "geleneksel, ızgara ve poligon" olmak üzere başlıca üç metot kullanılmaktadır.

Geleneksel metot; cetvel-pergel yardımı ile altyapı oluşturularak desen üretme esasına dayanmaktadır. Geometrinin merkezi nokta kabul edildiği için her desen bir nokta ile başlamaktadır. Bir noktadan başlayarak, çizginin ve dairenin elde

edilmesi ile geometrik şekiller oluşmaktadır. Üçgen, kare ve altıgen gibi bütün geometrik şekillerin dairenin içerisinde oluşturulması mümkündür. Daireden hareketle sonsuz motif üretilebilmektedir. Çizgilerin, temel form olan daireler ile kesiştirilmesi sonucunda geometrik zemin elde edilir ve hazırlanan bu zemin üzerinde desen üretilir. Desene kılavuzluk eden daireler kural olarak tasarımda yer almaz, onların sadece varlığı hissedilir. Böylece çizgilerden oluşan desen net bir şekilde ortaya konur.

Izgara metodu; bu metotta düzlem, eşkenar üçgen ve kareden yalnız biri kullanılarak sonsuza kadar tıkanmadan periyodik olarak kaplanabilmektedir. Periyodik kaplama, şekillerin aralarda hiç boşluk kalmayacak biçimde devamlı kendini tekrarlayarak

bir düzlemi kaplaması demektir.

Poligon (çokgen) metodu; bir düzlemde, üç ve daha fazla noktanın birleştirilmesiyle oluşan kapalı forma çokgen yani poligon denilmektedir. İki katmanlı bir uygulamanın söz konusu olduğu bu teknikte, alta yatan poligonların kenarortayları üstteki desenin üretilmesine yardım etmektedir. Kenarortaylara deseni oluşturan şekillerin köşeleri denk getirilerek desen ortaya çıkarılmaktadır.

Tarihi çok eskilere dayanan Roma ve Yunanlılardan da eskilere dayanan bu sanatta, pergel ve cetvelin olmadığı zamanlarda, ip kullanılarak geometrik desenler oluşturulmuştur. İpin bir ucu sabit bir noktaya, diğer ucu ise bir parça tahtaya bağlanır, sabit bir noktanın etrafında gergin bir iple dolaşarak mükemmel

bir daire çizilirdi. Bu dairenin büyüklüğünü ise doğal olarak ipin uzunluğu belirler, böylece kusursuz ve muhteşem geometrik süslemeler ile desenler oluşturulurdu.

Günümüzde tekrar ilgi görmeye başlayan geometrik süslemeler, binaların dış cephe süslemelerinde, halılarda, mutfak eşyalarında, çanta ve aksesuar gibi gündelik eşyalarda kullanılmaya başlanmıştır. Araştırmacılar tarafından da ilgi görmüş, tarihi çok eski zamanlara dayanan bu süslemelerin modernize edilmesine ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır.

Geometrik süslemelere ilişkin günümüzde pek çok yerde kurslar verilmektedir. Sanat merkezlerinde yüz yüze eğitimler verildiği gibi, çevrim içi ve çevrim dışı olarak uzaktan da eğitimler verilmektedir.

Geçmiş çok eskiye dayanan, neredeyse her devlet ve toplum tarafından kullanılan ve rağbet gören geometrik süslemelere her toplum, kendi örf, adet, gelenek ve dinî inanışlarını da ekleyerek katkıda bulunmuştur. Burada en büyük katkısı İslam medeniyetinin yaptığını söyleyebiliriz. Bilim ve sanat alanında gelişmeye bağlı olarak, basit süslemelerin de ötesine geçilerek, sonsuza kadar yayılan desenlere ulaşılmıştır. Bu desenler bazen taç kapılarla ihtişama ulaşmış, bazen sadeliğin güzelliğinde yerini korumuş ancak bulunduğu her sanata ve mimariye her daim de güzellik katmıştır.

EMEK, SERMAYE, SÖMÜRÜ

Denklemi

Made in Bangladesh / Bangladeş Yapımı Filmi

■ İshak KOÇ

Beyaz perdede hak gasbının gösterimi, sosyal yahut ekonomik sıkıntıları gidermez. Sadece olan biteni, daha doğrusu olan ve bitmeyeni tanımlamak olur. Haksızlığa karşı çıkıp direnmekse filmsel açıdan sürükleyicilik, psikolojik bakımdan yaşama dönük direniş ruhu bağışlar. Başarılı olmak ya da kaybetmek pek mühim görünmez. Zira bir filmde başarılı olduğu gösterilen oyuncu ya da senaryonun gerçeklikten koptuğu; kaybediş görüntüsündeyse dramatik yanların vurgulanmak istendiği çıkarımı yapılır. Belki bu sebepten dram

türünde yapılmış bir kurgu daha gerçekçi, sarsıcı, yapıcı kabul edilir. Gerek kuramsal açıdan, gerekse bir sorunu dile getirmek adına gerçeklik, sinemanın olmazsa olmazı gibi görünür.

Gerçek nedir? Tüm medya unsurlarından taşıp reklam edilene, görsellerden yansıyana, olağanüstü manipülasyon çabalarına rağmen insan yaşamından yansıyan yarı sistemleşmiş adaletsizlik, haksızlık, hukuksuzluk, yoksulluk, yoksunluk vesaire. Bu hâli 2019 yapımı *Made in Bangladesh* isimli filmde yönetmen Rubaiyat Hossain, oyuncularından birine söylediği “Sizin emeğiniz dünya ekonomisinin çarkını döndürüyor.” repliğiyle özetler. Daha evvel herhangi bir haber bülteninde rastlandığında garipsenen “Afrika kıtasında kakaonun tadını bilmeyen kakao üreticileri” görselleri gibi tekstil imalathanelerinde çalışan ama diktikleri tişörtlerden birkaç tane satın alamayan Bangladeşliler görmek mümkündür. Üretim maliyetlerinin artması gerekçesiyle piyasanın bilindik çoğu ürününü (tanınmış markaların fason üretimi olarak) işlemek zorunda kalan insanlar, küresel ya da yerel sermayenin gözünde sadece ucuz iş gücüdür. Yoksa tekstil piyasası, Bangladeş ekonomisini ayakta tutmak amaçlı Asya kıtasının bir ucuna taşınmaz. Yerli halkın kara kaşına, kara gözüne de tutulmaz. Maliyeti kurtarmak,

ucuz iş gücünden yararlanmak, tanımı yapılmaksızın emek sömürsünü yaymak temel amaçtır. Sunulan iş imkânına, şartlara ve dolayısıyla yaşam standardına uymak insanlar için zorunluluktur; aksi takdirde daha büyük sorunla; işsizlikle yüzleşmek işten değildir. İşsizlik, yiyecek, giyecek, barınak gibi temel ihtiyaçlardan yoksunluk demektir ki filmde yönetmen bu durumun nasıl bir şey olduğunu ayrıntıda boğulmadan hatta yarı neşeli biçimde teker teker işleyip gösterir.

Shimu (Rikita Shimu)... Kendi anlatısıyla Rajpur Köyü’nde doğar, 23 yaşındadır. 13-14 yaşlarındayken üvey annesi onu 40 yaşında bir adamla evlendirmek isteyince evden kaçıp Bangladeş’in megakenti Dhaka’ya gelir. Kuzenini bulup bir müddet onunla kalır. Ayakkabı fabrikasında iş bulur, kimyasal kokularına dayanamaz, çıkar. Bir müddet hizmetçilik yapar. Yine kuzeni aracılığıyla iş bulup konfeksiyonda çalışmaya başlar. Altı yıldır tekstilde çalışmaktadır. Sohel’le (Süheyl olmalı) evlidir. Ve cami köşesinde takke, tespih, esans işleriyle uğraşan güler yüzlü seyyar satıcıları andıran kocası Sohel, çoğu zaman işsiz dolaştığından evin giderlerini, kirayı, harcamaları karşılamak Shimu’nun vazifesidir.

Sermaye sahipleri tarafından hakları yendiği için birlik olan tekstil işçisi bir grup kadını merkezine alan *Made in Bangladesh*, kadınların

aralarındaki dayanışmayı öne çıkarırken dünyanın dört bir yanında her gün giyilen kıyafetlerin ardındaki görünmez emeği de gündeme getirir. Pek melodrama kaçmadan, kadınların birbirlerini yüreklendiren, zaman zaman suçlayan ama tamamıyla dışlamayan hâllerini de perdeye yansıtarak anlatır. Bangladeş'teki küçük bir tekstil atölyesinde başlayan film, küresel ekonomik düzenin üzerine kurulu olduğu sömürü çarklarını, dışliler arasında devinip duran insanlar üstünden ele alır. Nihayet film ne kadar iyi olursa olsun çarka bir zarar ilişmez. Sadece söz konusu sömürü döngüsünden haberdar olunur.

İş yeri, ücret, çalışma şartları, işveren muamelesi ziyadesiyle düşüktür. Bir iş kazasında, daha doğrusu iş yeri dedikleri atölyenin elektrik kaçağı dolayısıyla yanması sonucu arkadaşlarını kaybedince, Shimu ve diğer çalışanlar, birtakım hakları olduğu ya da olması gerektiği düşüncesine kapılır. Haklarını korumak, hak talep etmek, ezilmemek için gözlerini açtıkları anda da sendika denen şeyle karşılaşır. Gerisi, eski kurt diye tanınan sendikacıların yönlendirişiyle ilerleyen sendikalaşma macerasıdır. Sonra bu sendika kurma mücadelesi filmin ana konusuna dönüşür. Yani hak iddia etmek, tanımlanmış haklardan yararlanmak, hem hukuka uygun hareket edip hem hak kollamak o kadar kolay görünmez. Shimu'nun

kocası Sohel bu güçlüğü, "Buna fazla karışma! Sendika yüzünden insanlar hapse giriyor." şeklinde dile getirir. Hiç de ironik görünmez; buz gibi gerçektir ve söz konusu olumsuzlukların gösterimi herhâlde yaşanan kadar dramatik olmasa gerektir. Zira herhangi bir sokağa, insana, yaşam kesitine doğrultulan kamera, vizörden yansıyan yahut senaryolaştırılan gerçeklikten çok daha fazlasını anlatır. Yüzlerinden garibanlık akan, gözlerinde derin ve de köklü bir ah taşıyan, hayatın getirebileceği her darbeye karşı çoktan gardını almış görünen insanlar gibi... Sadece bir öğünü geçiştirebilecek gıdaya eriştiklerinde âdeta bayrama kavuşmuşçasına sevinen garipler gibi... Yahut kadraj dışı, bir şekilde yolu düşen hemen herkesin fark edebileceği, mesela Medine'nin hurma bahçelerinde çalışan Bangladeşliler gibi...

- Günlük kaç tişört dikiyorsun?
- 1650 parça falan...
- Bunun gibi iki, üç tişörtün senin maaşını ödediğini düşün!

Aslında sendikacı abla, düşünmeye değil düşünmeyi engelleyen faktörlere dikkat çeker. O faktörlerin en başında şüphesiz çaresizlik gelir. Söz temsil bu insanlar pek de matah görünmeyen bir yaşam için gecesini gündüzüne katıp, üstelik hak ettiği ücretini, mesaisini de alamadan neden çalışır? Başka çaresi yoktur da ondan!

Toplumun cehaleti, okuyup yazmışlığı ya da okuyup anlamaya meyletmeyişi çok sonra gelir. Zaten kıt kanaat geçinen bir tekstil işçisinin okuyup anlaması, anladığını uygulamaya kalkması, dünya düzenini değiştirmek adına eyleme geçmesi beklenmez. Böyle bir şeye yeltenmekse öncelikle kendisine mutsuzluk bağışlar. Sonra huzursuzluk çevresine yayılır ve içinde bulunduğu toplulukla birlikte kendi cehaleti çerçevesinde yarı mutlu yaşamdan kopar. Zihinsel ve ruhsal konforu bozular. Bu başkalarını da etkilediği için ciddi bir sorumluluktur. Tıpkı sendika temsilciliği gibi kimse üstlenmek istemez. Zira karşılaşılan güçlükler sendika sorumlusuna, iyileştirmeler başka merciye izafe edilir. Nitekim Shimu'ya yönelik başlıca tepkiler de "Sen hiçbir şey yapmıyorsun ki, senin yüzünden arkadaşımız işten atıldı. Anca kanun, bildiri, yönetmelik okuyorsun. Şu zamana kadar onların ne faydasını gördük?" şeklinde olur. İş dünyası diye anılan nevi şahsına münhasır âlemde fayda, emeğe karşılık olarak biçilen ücrettir. Hak, hukuk, adalet gibi soyut kavramlar, mezkûr âlemin yürütmeye dönük edebiyatıdır. Bir karşılığı da yoktur ki tüm bu kavramlar güçlünün malıdır. Replikle tamamlanır; "Yoksullara hukuk yoktur!"

Made in Bangladesh'te yönetmen, sosyal alandaki çalkantıları kısıtlı replikler üzerinden ustalıkla ve

olabildiğince doğal ele verir. Bunu yaparken siyasal erki işkillendirmez. Gösterilen sosyal adaletsizlik kesitlerinde devlet sorumluluğu hemen hemen hiç yoktur. Sadece arkadaşlarından imza toplayıp oluşturmaya çalıştığı sendikanın kuruluş onayında sorun yaşar Shimu. O dahi dünyanın çoğu ülkesinin devlet dairelerindeki bekleyiş, gerginlik, amir- memur rahatlığı türünden olağan görünür. İlla sondan bir önceki sekansta, çoktan teslim edip takibinde sorun yaşadığı evrakları onaylatabilmek için yetkiliye karşı zor kullanmak, tehditte bulunup şantaj yapmak iktiza eder. Sonrası -tüm geri kalmış ülkelerde rahatlıkla müşahede edilebileceği gibi- selamettir.

Yakın plan dikiş makinesi işleyişinin, anlatının merkezine oturtulup zaman zaman dönüş yapılması yanında konfeksiyon atölyesinin geniş plan görüntüsü de dikkati yeniden konuya çeker. Görselde gökyüzü yoktur, ufuk çizgisi yoktur; güneş, ay, yıldızlar yoktur. Gece karanlığı, gündüz melankolikliği, kaos, kargaşa, gürültü vardır. Konfeksiyonda çalışan, sendikal faaliyetlerde bulunan, ev barkı yürüten, kira ödeyen, sokaklarda temizlik işçisi olarak boy gösteren hep kadınlardır. Erkek egemen toplum izlenimi de tek tük görünen adamların ya racon keser konumunda ya da kayda değmez, statüko yanlısı, vurdumduymaz tavırla vurgulanır. Bu şekilde hareket etmek şimdiki zaman

sinemasının olmazsa olmazı sayılmasa da yoksul düşmüş toplumların çaresizliğini göstermek açısından işlevseldir. Ve bu algıya göre de ne yaparsa yapsın, nasıl davranırsa davranırsın kadın hep suçludur, sorumludur, sorundur ve soruludur! Ancak her durumda olan da kadına olur. Ara yerde sendika yöneticisinin yönelik replik ne kadar da haklıdır: “Apa biz kadınız ama... Evliysek de mahvoluruz değilsek de...”

Makine sesiyle açılan perde kapandıktan sonra bir yandan cast akarken aynı makinenin tıkr tıkr işlediğini belirten sesi duyulur. Bu, sabır sınırlarını zorlayan döngünün devam ettiğini belirtir. Sermaye sahiplerine göre o ses bereket; hakkını kollayamayan emekçilere göre zulmü. Mükemmel bir tanım gerekirse bu düpedüz sömürünün gürültüsüdür.

Sermaye sahipleri huzurlu, dingin, müreffeh bir hayat yaşarken söz konusu gürültü tüm yeryüzüne yayılır. Bütün sesleri bastırır, şehrin artık doğal addedilen sesi hâline gelir. Mazlum çılgıncı, ah ve ilençler duyulmaz olur. Bu durum sinemasal açıdan bir nevi makineleşmeyi işaret ederken, bir yandan da sermayeye yenik düşüşü ele verir. Sinema tarihinin başlangıcına tekabül eden yıllarda, henüz sanayileşmekte olan Amerikan toplumunda Charlie Chaplin'in yaptığı *Modern Zamanlar* isimli kült filmde, makinenin içine sıkışıp hâlâ işine devam etmeye çalışan işçi görüntüsü gibi... Hayat eşittir iş; iş eşittir hayat denklemleri gibi... Sorguyu suali bırakıp makinelerin ve makineleşmenin bir parçası olmak gibi... Sermaye dert, servet ah sebebi olup çıkar. Çark dönmektedir.

Örijinal İsmi

Made in Bangladesh

Süre

1 saat 35 dakika

Tür

Dram

Yönetmen

Rubaiyat Hossain

Senarist

Rubaiyat Hossain

Philippe Barrière

Yapımı

Bangladeş, Fransa,

Danimarka, Portekiz - 2019

BİTKİLERİN ÖNEMİ VE TOHUM BANKALARININ ROLÜ

■ Şule TÜZÜN

Bitkilerin Yaşam İçin Önemi

Dünya üzerindeki tüm yaşam, büyük ölçüde bitkilere bağlıdır. Hayvanlar ve insanlar, ekosistemlerinin temel yapı taşları olan bitkiler sayesinde hayatta kalır ve gelişir. Bitkiler, oksijen üretimi ve karbondioksit çevrimi gibi hayati öneme sahiptir. Ayrıca, yiyecek, ilaç, lif, malzeme ve yakıt gibi insanlar için önemli ürünler için kaynak görevi üstlenirler. Kültürel açıdan da farklı bitki türlerinin dünya üzerindeki birçok insan topluluğu için büyük önemi vardır.

Tehdit Altındaki Bitkiler

Bitkilerin bu kadar önemli olduğu bir dönemde, birçok

bitki türü tehdit altındadır. Küresel ısınma, savaşlar, yaşam alanlarının kaybı, yanlış tarım politikaları, istilacı yabancı türler ve ekonomik nedenlerle bazı türlere öncelik verilmesi gibi faktörler, bitkilerin durumunu olumsuz etkilemektedir. İnsan etkisi nedeniyle biyolojik çeşitlilik hızla azalmakta ve bu sürecin gelecekte daha da kötüleşeceği öngörülmektedir.

Tohum Bankalarının Önemi

Bu olumsuzlukların önüne geçmek için başvurulan yollardan biri de tohum bankaları oluşturmaktır. Tohum bankaları, bitki türlerinin tohumlarının düşük sıcaklık ve nem koşullarında uzun süre saklandığı özel tesislerdir. Tohum

bankalarının, türlerin doğal evrim süreçlerini koruma altına alması ve gelecekteki araştırmalar için genetik materyal sağlaması açısından büyük önemi vardır.

Tohum Bankalarının İşleyişi

Tohum bankalarında tohumlar, kısa, orta ve uzun vadeli koruma ortamlarına göre saklanır. Kısa vadede depo sıcaklığı 15°C ve nem %30, orta vadede sıcaklık 0°C ve nem %30, uzun vadede ise sıcaklık -18 ile -20°C arasında ve nem %15 civarında tutulur. Bu koşullar, tohumların yüzlerce hatta binlerce yıl boyunca canlı kalmasını sağlar. Ancak bazı bitki türlerinin tohumları, kurutulduğunda canlılıklarını yitirdiği için farklı koruma yöntemleri gerektirir.

Küresel Tohum Bankaları

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütüne (FAO) göre dünya genelinde 1400 gen bankası bulunmakta ve bu bankalarda 6,5 milyon örnek saklanmaktadır. Tohum bankaları, gen bilgilerini saklayan birer kütüphane olarak görev yapar ve bilim insanları, bitki ıslahçıları ve tohum üreticileri tarafından kullanılır. Türkiye'nin de içinde bulunduğu Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (CBD) ve diğer uluslararası anlaşmalar, bitki genetik kaynaklarının korunması ve paylaşılmasını teşvik eder.

Eleştiriler ve Tartışmalar

Tohum bankaları, biyolojik çeşitliliğin korunması açısından önemli olsa da bazı eleştirilerle de karşı karşıyadır. Özellikle tarımsal üretim, genetiği değiştirilmiş organizmalar (GDO'lar) ve çiftçi hakları konularında çeşitli endişeler dile getirilmektedir. Bazı eleştiriler, tohum bankalarının sadece araştırmacılar ve tohum üreticileri tarafından kullanılmasının, gıda yetiştiren çiftçilerin bu sürecin dışında bırakılmasının sakıncalarına dikkat çekiyor. Ayrıca, bazı ülkelerde tarım

politikaları ve büyük tohum şirketlerinin etkisi, çiftçilerin kendi tohumlarını kullanma ve koruma konusundaki özgürlüklerini kısıtlamaktadır.

Türkiye Tohum Gen Bankası Koleksiyonları ve Faaliyetleri

Ulusal Tohum Gen Bankası (UTGB), Türkiye'nin biyolojik çeşitliliğinin korunması ve sürdürülebilir tarımsal üretim için önemli bir merkezdir. Biyolojik çeşitlilik, ekolojik, ekonomik, kültürel ve manevi olarak insan toplumlarını destekler. Bitki genetik kaynakları, ürün gelişiminin ve gıda güvenliğinin temelini oluşturur ve çevresel streslere karşı direnç sağlar. Artan insan nüfusu ve kaynak tüketimi nedeniyle biyolojik çeşitlilik hızla azalmaktadır. Bu nedenle, "ex situ" ve "in situ" koruma faaliyetleri önem kazanmaktadır.

Ex Situ Koruma

Ex situ koruma, gen bankaları, botanik bahçeleri, tohum bankaları gibi teknikler vasıtasıyla doğal yaşam alanlarının dışındaki biyolojik çeşitliliğin korunmasıdır. Türkiye'de ex situ koruma faaliyetleri 1964'ten beri

yürütülmektedir ve bu faaliyetler, "Bitki Genetik Kaynaklarının/Çeşitliliğinin Korunması Ulusal Programı" kapsamında sürdürülmektedir.

UTGB, Türkiye'nin biyolojik çeşitliliğini koruma ve sürdürülebilir tarımsal üretim için kritik bir role sahiptir. Ex situ koruma faaliyetleri sayesinde, gelecekteki tarımsal araştırmalar ve bitki ıslahı çalışmalarına kaynak oluşturacak genetik çeşitlilik güvence altına alınmaktadır.

Sonuç olarak, tohum gen bankaları küresel gıda güvenliği için merkezi bir role ve bitki genetik kaynaklarının sürdürülebilirliğini sağlama açısından kritik öneme sahiptirler. Tohum bankaları, bu hedefe ulaşmada önemli bir rol oynamaktadır ve dolayısıyla bu tür stratejilerin desteklenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Tohum bankası tesisleri, bilim insanları ve ıslahçılar için genetik kaynaklara erişimi kolaylaştırarak gelecekteki tarımsal zorlukların üstesinden gelmede yardımcı olmaktadır.

MALAZGİRT'E GİDEN YOLDA SULTAN ALPARSLAN VE CUMA HUTBESİ

■ Doç. Dr. Derya COŞKUN

Bizans İmparatoru Romanos Diogenes, 1071 yılı baharında Türkleri Anadolu topraklarından atmak için bir sefere çıkmaya karar verdi. Amacı yıllardan

beri süregelen Türk akınları ve önceki imparatorların zorunlu tehcirleri nedeniyle boşalmış olan toprakları tekrar alarak Türk akınlarına kalıcı bir set çekmekti.

Sultan Alparslan ve Romanos Diogenes Karşılaşması

Bu savaş için Bizans imparatoru, (Çeşitli kaynaklarda 600 bine varan rakamlar verilmekle

birlikte) 200 bin kişi civarında olduğu tahmin edilen; Balkanlardaki Peçenek, Uz, Kıpçak ve Hazar Türkleri ile İslav, Alman, Bulgar, Frank, Ermeni ve Cürcülerden oluşturulmuş ve en güçlü silâhlarla donatılmış bir ordu ile yola çıktı. (Ali Sevim, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.27, s.481)

İmparator, sefere çıktıktan sonra Sultan Alparslan'ın dikkatini dağıtmak için ona bir elçi göndererek Alparslan'a sulh teklifinde bulundu. Müslümanlardan Menbic, Ahlat ve Malazgirt'in iadesini istedi. Sultan Alparslan, Diogenes'in Malazgirt önlerine doğru ilerlediğini haber alınca elçiyi sert bir cevapla geri gönderdi, Mısır seferini yarıda kesip Ahlat'a yöneldi.

Diogenes, Sivas dolaylarına geldiğinde Türklere karşı uygulanacak savaş stratejilerinin belirlemek için bir toplantı düzenledi. İmparatorun maiyetindeki tecrübeli generaller Erzurum'dan daha öteye geçilmemesini ve savaşın Erzurum dolaylarında yapılmasını teklif ettiler. İmparator genç generallerin kışkırtıcı konuşmalarından da etkilenerek bu öneriyi kabul etmedi, Malazgirt Kalesi önlerine kadar ilerlemesini sürdürdü. Kaleyi ele geçiren imparatorun, Ahlat yönünde gönderdiği 30 bin kişilik öncü kuvvetler ise Selçuklu atlı birlikleri tarafından bozguna uğratıldı ve geri çekilmek zorunda kaldı. İmparatorun gönderdiği yeni birlikler de Ahlat Selçuklu garnizonu komutanı Emîr Sunduk

(Türk Sandak) tarafından mağlup edildi. Basilakes komutasında sevk edilen Bizans birlikleri de yine Emîr Sunduk tarafından yenilgiye uğratıldı. Basilakes esir edildi ve yanında taşıdığı Kutsal Büyük Haç da Selçukluların eline geçti. Böylece Malazgirt Muharebesi öncesi manevi atmosfer Selçukluların lehine şekillenmiş oldu. (Prof. Dr. Cevdet Yakupoğlu, "Malazgirt Zaferi ve Anadolu'da Yeni Türk Vataninin Yükselişi" *Kamu Yönetimi Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, S.1)

Bu sırada Verstarches rütbeli Leön Diabatenös, imparatora mektupla haber göndererek Alparslan'ın, Bizans İmparatoru'nun sefere çıktığını duyunca Bağdat taraflarına geri çekildiğine dair yanlış bir istihbarat getirmiş, bu nedenle İmparator, ordunun bir kısmını Ahlat üzerine yollamıştır. Diogenes, Alparslan'ın ülkesine doğru geri çekildiğini düşünmüş ve Selçuklu topraklarına girme planını uygulamaya koymuştur. Diogenes'e getirilen istihbaratın kasten mi yoksa başka bir hatadan dolayı mı verildiği konusu net değildir. Her ne olursa olsun bu bilgi, Diogenes'i yanlış kararlar almaya sevk edecektir.

200 bin kişilik Bizans ordusuna karşılık Selçuklu ordusu yaklaşık 50 bin kişiden ibaretti. Alparslan, öncü savaşlarından bir süre sonra Ahlat'tan ayrıldı, Rahve Ovası'na karargâhını kurdu, tepelere asker yerleştirip ovayı kontrol altına aldı. Ardından, görünüşte barış

teklifinde bulunmak, gerçekte ise düşmanın durumunu tespit etmek amacıyla imparatora bir elçilik heyeti gönderdi. Ordusunun sayıca çokluğuna ve iyi donatılmış olmasına güvenen imparator, Alparslan'ın teklifini reddetti. (Ali Sevim, *a.g.e.*, s.482)

Halifenin Sultan Alparslan'ın Zaferi İçin Hazırlattığı Cuma Hutbesi

Sultan Alparslan Bizans ile savaşmanın kaçınılmaz olduğunun fazlasıyla farkındaydı. Bu sebeple de savaş hazırlıklarının derhâl tamamlanmasını emretti. Hazırlıklar devam ederken sultanın imamlarından Buharalı Ebû Nasr Muhammed ona: "Ey Sultanım! Sen Allah'ın diğer dinlere üstün kıldığı İslam dini için savaşıyorsun. Bu sebeple İslam ülkelerindeki camilerde bütün hatiplerin Müslüman halkla birlikte senin için dua edecekleri cuma günü, namaz vaktinde düşmana saldır. Ben, Ulu Allah'tan zaferi senin adına yazmasını beklerim." diyerek onu savaşması hususunda cesaretlendirdi. Buna ek olarak da Abbasi Halifesi Kaim Biemrillah da savaşın Alparslan tarafından kazanılması hususunda bir dua metni hazırlatarak cuma namazında bütün İslam ülkelerindeki minberlerden okutulmasını emretti. Bu dua metni aynen şöyledir:

"Allah'ım! İslam sancağını yükselt ve İslam'a yardım et! Şirki, başını ezmek ve kökünü kazmak suretiyle yok et! Sana itaat için canlarını feda edip kanlarını, sana

tabi olma hususunda akıtan senin yolunun mücahitlerini, onları kuvvetlendirerek yurtlarını, güvenlik ve zaferle dolduran yardımlarından yoksun kılma! Müminlerin emirinin burhanı olan Şehinşahü'l-A'zam'ın (Sultan Alparslan) senden dilediği yardımı esirgeme ki o bu sayede hükümünü yürütür, şanını yayılır kılsın ve zamanın güçlükleri karşısında kolayca yerinde tutunabilsin. Senin dinini şerefli ve yüce tutabilmek için kâfirlerin karşısındaki bugünkü gücü yarınına da yetsin. Ordusunu meleklerinle destekle, niyet ve azmini hayır ve başarıyla sonuçlandır! Çünkü o, senin ulu rızan için rahatını terk etti; malı ve canıyla buyruklarına uyma amacıyla, senin yoluna düştü, çünkü sen 'Ey iman edenler, can yakıcı bir azaptan kurtaracak bir yolu size göstereyim mi? (İşte o yol) Allah ve Resulüne iman etmeniz ve malınızla ve canınızla Allah yolunda cihat etmenizdir.' buyuruyorsun. Senin sözün gerçektir.

Allah'ım! O, nasıl senin sözüne uyup şeriatının korunmasında gevşeklik göstermeden buyruğuna uymuş ve düşmanlarına bizzat karşı koyarak dinine hizmet için gecesini gündüzüne katmışsa sen de ona zafer kısmet eyle, dileklerinde ona yardımcı ol, kaza ve kaderini, onun için iyi ve hayırlı bir şekilde tecelli ettir! Onu öyle bir koruyucu ile kuşat ki düşmanların her türlü hilelerini defetsin ve lütfunla bu koruyucu onu, güzel sıfatların içinde, en emin ve sağlam ellerle korusun! Böylece onun, düşmana karşı giriştiği bu kutsal hareket, zaferden ışık alsın ve şirk zümresinin -hak yollarını göremeyip- sapıklıkta gözleri

yumulsun. Ey Müslümanlar! Doğru bir niyet, içten bir azim ve Allah'tan korkan temiz kalplerle ve birlik bahçesinde kısmet alan inançlarla Sultan Alparslan için Allah'a yalvarıp yakarınız! Çünkü eksiklerden berî olan Yüce Allah şöyle buyurur: '(Ey Muhammed) dualarınız olmazsa Rabbim size niçin değer versin.' de.

Ey Müslümanlar! Alparslan'ın şerefli olarak düşmanlarını yok etmesi, sancağını yükseltip zaferlerin en son derecesine ve gayesine erişmesi hususunda, Allah'a dua ve niyazda bulununuz! Allah'ım onun bütün güçlüklerini kolaylaştır, şirki onun önünde boyun eğdir!"

Sultan Alparslan'ın Askerlerine Seslenişi ve Allah'a Yakarışı

Sultan Alparslan savaş için hazırlıkları tamamlayarak beyaz bir kıyafet giymiş, "Ölürsem kefenim bu olsun." demiş, cuma

sabahı ordugâhtaki bütün kumandanları toplayarak onların önünde Allah'a şöyle yakarıştı bulunmuştur: "Ey Allah'ım! Sana mütevekkil oldum ve bu cihatta sana yaklaştım; şu an senin huzurunda secdeye kapanıyor ve yalvarıyorum. Bu sözlerim benim gerçek duygularımı yansıtmıyorsa beni ve beraberimdeki yardımcılarımı kahret! Eğer içtenliğimi kabul edersen bu cihatta düşmanlara karşı bana yardımcı ol ve beni muzaffer bir sultan kıl!"

Sultan Alparslan ettiği bu duanın ardından komutanlarına dönerek şu hitapta bulunur: "Ben, Allah'a kendini veren muhtesipler gibi sabırlıyım ve hayatını tehlikelere atan kimselerin yaptıkları gibi, gazilerin başında savaşacağım. Eğer Allah, kendisinden beklediğim üzere, beni başarıya ulaştırırsa bu güzel bir sonuç olacaktır. Eğer durum bunun tersi olursa, oğlum Melikşah'ı yerime geçirip ona itaat etmenizi vasiyet ederim."

Bu konuşmanın ardından büyük bir heyecanla sultanı dinleyen komutanlar hep bir ağızdan "Baş üstüne!" dediler. Sultan 26 Ağustos 1071 Cuma günü bütün komutan ve askerleriyle birlikte cuma namazı kıldı ve onlara son olarak şöyle hitap etti: "Ey askerlerim ve kumandanlarım! Daha ne zamana kadar biz azınlıkta düşman çoğunlukta olarak böyle bekleyeceğiz? Ben, Müslümanların camilerde, bizler için dua etmekte oldukları bu saatlerde düşmanın üzerine atılmak istiyorum. Galip

Bizans kuvvetlerinin ancak dörtte birine ulaştığı tahmin edilen Selçuklu ordusunun bu savaşta büyük başarı elde etmesini, moral gücünün yüksekliğine ve taktik üstünlüğüne bağlamak yerinde olacaktır.

gelirsek arzu ettiğimiz sonuç gerçekleşecektir. Aksi takdirde şehit olarak cennete gideriz. Beni izlemek isteyenler gelsinler. İstemeyenler ise serbestçe geri dönebilirler. Bugün burada ne emreden bir Sultan, ne de emir alan bir asker vardır. Bugün ben de sizlerden biri olarak, sizinle birlikte savaşacağım. Biz, Müslümanların eskiden beri yapageldikleri bir gaza yapıyoruz.”

Askerler hep bir ağızdan, “Ey Sultan! Biz senin askerlerin olarak sen ne yaparsan biz de aynı şeyi yapar ve sana yardımcı oluruz. İstedğin biçimde hareket et.” dediler.

Alparslan ordusunu dört kısma ayırıp onları pusuya yatırdı. Selçukluların özellikle meydan savaşlarında kullandıkları savaş taktiklerinden birisi olan ricat taktiği ve pusu kurma Malazgirt’te de kullanılmıştır. Bu taktiğe göre askerler yavaş yavaş geri çekilir ve ilerleyen düşman ordusu her şeyden habersiz bir şekilde pusuya düşürülürdü. Bu savaşta da aynı taktik uygulanacak, her ne kadar Diogenes, daha fazla ileri gitmemeye karar verecekse de farklı etkenlerden dolayı ordu bozguna uğrayacaktır.

Savaşın başlaması ile birlikte Bizans ordusu ilerlerken Türkler geri çekilmeye başlar. Savaş meydanındaki takip, güneş batıncaya kadar devam eder. Akşam olunca imparator ordugâha geri dönmeye karar verir. Çünkü hem asker gün boyu süren takipten yorulmuştur hem

de ordugâhta yeteri kadar asker bulunmamaktadır. Bu arada ordugâha dönen Bizans askerleri, arkalarından gelen diğer askerlerden Diogenes’in durumu hakkında bilgi almaya çalışıyorlardı. Bu karmaşada bazıları imparatorun düşmanı kaçırdığını, bazıları öldürüldüğünü, bazıları ise esir düştüğünü savunuyorlardı. Ancak kesin bir bilgi mevcut değildi. Daha sonra imparatorun yanında bulunan Kapadokyalı askerlerin ordugâha ulaşması ordugâhtaki askerlerdeki endişeyi artırdı. Türklerin de ordugâhi kuşatması ile birlikte, burada bulunan askerler tekrar kaçışa koyuldular. Bu kovalamacada pek çok Bizans askeri öldürüldü, bazıları esir alındı.

Savaşın Sonunda

Diğer Türkmen beylerinin güçleriyle birlikte Bizans kuvvetlerinin ancak dörtte birine ulaştığı tahmin edilen Selçuklu ordusunun bu savaşta büyük başarı elde etmesini,

moral gücünün yüksekliğine ve taktik üstünlüğüne bağlamak yerinde olacaktır. Bizans ordusunun manevra kabiliyeti zayıf, ağır teçhizatlı birliklerine karşı Türk kuvvetlerinin hemen bütünüyle hafif teçhizatlı, manevra kabiliyeti yüksek süvari kıtalarından meydana gelmiş olması, savaşın seyri ve sonucu üzerinde etkili oldu. Üstün güçlerine rağmen Bizanslıların mağlup olmalarında rol oynayan en önemli amil ise Alparslan’ın uyguladığı savaş taktiğidir. Alparslan, Türkler’in tarih boyunca kara savaşlarında daima kullandıkları hilal taktiğini uygulamış, Bizans kıtalarının kolay manevra yapamamaları da başarıya ulaşmasını hızlandırmıştır. Sultan Alparslan savaş sonunda mağlup Bizans imparatoruna şeref misafiri muamelesi yapmış, savaş alanında ele geçirilen tahtını kendi tahtının yanına kurdurarak tacını başına bizzat giydirmiştir.

Tarihte bu ay neler oldu?

Hiroşima kentine atom bombası atıldı.

(6 Ağustos 1945)

Sevr Antlaşması imzalandı.

(10 Ağustos 1920)

Abdurrahman Gürses vefat etti.

(10 Ağustos 1999)

Kocatepe Camii ibadete açıldı.

(28 Ağustos 1987)

Büyük Taarruz zaferle sonuçlandı.

(30 Ağustos 1922)

Tren Gelir Hoş Gelir

■ Seher MERİÇ

Oldum olası çocuklarla oyun oynamayı, onların düşüncelerini dinlemeyi, ara sıra kocaman insanların aklına bile gelmeyen muhteşem fikirlerinin gerçekliğini düşünmek hoşuma gider. Bazen bahçede bulduğu bir sopayla bile kocaman bir oyun dünyası kurabilirler. O hafta sonu, bir arkadaşım altı yaşındaki oğluyla beraber beni ziyarete gelmişti. Çocuğun gelirken yanında getirdiği sarı-siyah renkteki oyuncak arabayla bir kere bile oynamadığını fark ettim. Çünkü artık apartmandan çıkmış, kocaman bir bahçeye gelmişti. O kadar çok oynayacak malzeme vardı ki, sıra bu plastik arabaya hiç gelmemişti. Ben de daha evvel söz verdiğim üzere onu oyuncak müzesine götürdüm. Çok mutlu oldu ve heyecanlı bir şekilde bütün oyuncakları tek tek inceledi. O sırada ben de bir anda çocukluğuma gittim.

Çocukken yaşadığımız apartmanın hemen üst katında Safiye Teyze ve eşi İnyetullah Amca otururdu. Çok sevdiğimiz bu aile, Mançurya'daki Çin zulmünden kaçarak Türkiye'ye sığınmıştı. Üç çocukları vardı. Annemin anlattığına göre çok zorluk görüp yaşadıkları için birbirine oldukça tutkun bir aileydi. Biz de onları anneanne ve dede gibi severdik. Torunuyla yaşıt olduğum için sık sık onunla oyunlar oynardım. Soğuk bir kış günü babasının ona yeni aldığı raylar üzerinde kendi kendine giden lokomotifi gösterdiğinde gözlerim fal taşı gibi açılmıştı. Halının üzerinde bir sanat eseri gibi duruyordu. İşte o an trenlere ve raylara âşık olmuştum. Safiye Teyze'nin hazırladığı muhteşem börekleri yerken bile bir gözüm hep trendeydi.

Çocukken oyun her şey demektir. Ne severdik evimizin önünde oynadığımız oyunları.

Bizleri biz yapan işte bu oyunlardı. Bazı oyunlarımıza canım annem de katılırdı. Annemle ilgili hatırımda kalan, fırıncılık oyunuydu. Çocukken bana kocaman gelen bahçemizde annem çamurdan bir tepe yapar, daha sonra bu tepenin içini boşaltırdı. İçi boş bir tümsek hâline gelen bu minik fırınımızın içine çamurdan yaptığımız minik ekmekleri koyar ve birbirimize "Pişti mi? Çıkarayım mı ekmekleri?" diye sorardık. Annem, elimizin, üstümüzün başımızın kirlenmesine hiç kızmazdı. Yeter ki mutlu olalım. Nasılsa akşam muhakkak bizleri temizleyip paklayacaktı.

Hazır çamurdan fırın deyince aklıma çamurdan yaptığımız yaprak sarmaları da geldi. Sağdan soldan topladığımız yaprakların arasına minik çamur parçaları koyardık. Minik bir kıymık parçasını da çıkmaması için yaprağa

takardık. Sonra da yine çamurdan yaptığımız tabaklarımızla misafircilik oynarken bunları birbirimize ikram ederdik. Bizler güzel çocuklardık. Paylaşmayı severdik.

Tabii sadece evcilik oyunları oynamazdık. Yaşlarımız biraz daha büyüyünce yine evimizin önündeki yolda, karşılıklı iki kaldırımdaki ağaçlara ip bağlayarak voleybol oynardık. Evet biliyorum, biraz şaşırıyorsunuz değil mi? “Nasıl yani, sokaktan hiç araba geçmiyor muydu?” dediğinizi duyar gibiyim. Evet, o kadar nadir araç geçerdi ki. Zaten bir araba gelirken maçıma seyredenlerden biri muhakkak bağırdı: “Araba geliyoorr!”

Ben çocukluğumdaki oyunlarımızı anlatırken sizin aklınıza hangi oyunlar geliyor acaba? İnanın çok merak ediyorum. Yakantop oyununu bilmeyen yoktur herhâlde. Aslında bakıyorum da şimdilerde bu oyun oynanıyor. Benim çocukluğumda bir topa sahip olmak

oldukça özeldi. Öyle herkesin topu olmazdı. Ama inanın bu çok da önemli değildi. Çünkü biz doğduğumuz andan itibaren paylaşmayı öğrendik. Yakantop oynarken ne eğlenirdim. Bir sağa, bir sola koştururken topun değmemesi için zıp zıp zıplardık.

Bizim için her şey oyuna dönüşebilirdi. Erkek kardeşimi dışarıda oynatmak da benim görevlerimdendi. Bazen biraz sıkıcı olsa da üç tekerlekli kırmızı bisikletimin arka

tarafına onu oturtur, mahalleyi turlardım. Çok mutlu olduğumu hatırlıyorum. Bu oyunun adı ise otobüsçülüktü. Bana sık sık “Abla, ben de büyüyünce otobüs şoförü olacak mıyım?” diye sorardı. Kim bilir, belki de arabalara olan merakı çocukluktan kalmadır.

Misketlerimi anlatmadan olmaz. Aslında benim üç beş tane misketim vardı. Onlarla oynar dururdum. Bazen arkadaşlarımla bazen de kendi kendime. Ama bir gün dayım bembeyaz, üzeri rengârenk çizilmiş, aramızda “kemik misket” dediklerimizden bir file dolusu getirdi. Şimdi net hatırlayamasam da sanırım yüz tane filandı. Öyle sevinmiştik ki anlatamam. Uzun seneler boyunca bu misketlerle oynadık. İşte böyle küçük şeyler bile bizi çok uzun süre mutlu etmeye yetiyordu.

SAĞLIKLI BESLENME İÇİN 10 ALTIN KURAL

Merve Bilge ATALAY
Diyetisyen

Sağlıklı beslenme, hayatımızı mutlulukla, huzurla ve sağlıklı devam ettirmemiz için önemlidir. Ancak son yıllarda, sağlıklı beslenme sadece zayıf olmakla ilişkilendirilmiş, sağlıklı bir yaşam sürmek için gerekliliği göz ardı edilmiştir. Oysa sağlıklı beslenmek, sabah daha rahat bir uyku çekmekten zinde ve iyi bir ruh hâliyle uyanmaya, işimize odaklanıp verimli çalışmamıza, daha

az hastalanmamıza ve genel olarak iyi bir yaşam sürmemize katkıda bulunur. Besinleri doğru seçmek ve dengeli bir yaşam tarzı benimsemek, hayat kalitesini artırır ve hastalık riskini azaltır. Sağlıklı beslenen bir kişinin hayat rutini için gerekli on temel kurala birlikte göz atalım:

1. Erken Uyanmak ve Güne Enerjik Başlamak: Sağlıklı bir yaşam tarzının temel

taşlarından biri erken uyanmaktır. Güneş doğmadan önce uyanmak, biyolojik saati düzenler ve enerji seviyesini artırır. Erken kalkmak, gün boyunca daha verimli olmanızı sağlar.

2. Protein Ağırlıklı Kahvaltı: Güne besleyici bir kahvaltıyla başlamak metabolizmayı hızlandırır ve gün boyu enerji sağlar. Yumurta, peynir, zeytin, bol yeşillik, mevsimine

göre domates, salatalık, ceviz, avokado gibi protein ve yağ içeren besinler tercih edilmelidir. Taze sıkılmış meyve suları yerine meyveyi doğrudan tüketmek daha sağlıklıdır çünkü bu şekilde lif alımı da sağlanmış olur. Kahvaltı saati kişisel yaşam düzeninize göre ayarlanabilir, çok erken saatlerde kalkmıyorsanız veya ihtiyaç duymuyorsanız kahvaltıyı ertelemekte serbestsiniz. Kişinin yaşam tarzına göre günde iki veya üç ana öğün belirlenebilir.

3. Yürüyüş ve Egzersiz: Sabah açken veya akşam yemeğinden en az 3-4 saat sonra yürüyüş yapılabilir. Gün içinde aktif olmaya çalışmak ve günlük 10 bin adım hedefini tutturmak önemlidir. Haftanın 3-4 günü 8 bin adım, diğer günler 10 bin adım hedefi sağlıklı bir yaşam için uygundur.

4. Ara Öğünler: Ara öğünler, kan şekerini dengede tutar ve aşırı yeme isteğini azaltır. Sağlıklı atıştırmalıklar olarak taze meyve, kuru yemişler veya yoğurt tercih edilmelidir. Ancak sağlıklı yiyeceklerin aşırı tüketimi de dikkat edilmesi gereken bir noktadır.

Kahvaltı ve akşam yemeği ile sağlıklı ve doyurucu porsiyonlar tüketerek günlük besin ihtiyaçlarını karşılayabilen ve sağlıklı yaşam tarzını sürdürebilen bir birey, ara öğün yapmamayı tercih edebilir. Bu durum, kişinin beslenme alışkanlıkları ve vücudunun ihtiyaçlarına göre değişebilir. Eğer kişi, ana öğünlerde

yeterli miktarda besin alabiliyor ve bu öğünler dengeli beslenmesini sağlıyorsa ara öğünlere ihtiyaç duymayabilir. Ancak her bireyin metabolizması ve beslenme gereksinimleri farklı olduğundan bu tür bir beslenme planını benimsemeden önce bir beslenme uzmanına danışmak faydalı olacaktır. Sağlıklı porsiyon kontrolü ve dengeli beslenme, formun korunmasına ve genel sağlık durumunun iyileştirilmesine yardımcı olabilir.

5. Sağlıklı Öğle Yemeği: Öğle yemeği dengeli ve besleyici olmalıdır. Özellikle çalışanlar için öğle yemeği, öğlen saatlerinde uygun bir seçenek olabilir. Örneğin, ızgara tavuk, balık, et veya kuru baklagiller ile salata güzel bir öğün tercihi olabilir.

6. Bol Su Tüketimi: Gün boyunca yeterli su içmek, vücut fonksiyonlarını düzenler ve hidrasyonu sağlar. Günlük olarak yaklaşık iki litre su içmek, toksinlerin atılmasına yardımcı olur ve cilt sağlığını destekler. Su ihtiyacı, kişinin yaşam tarzına, fiziksel aktivite düzeyine ve mevsime göre değişebilir.

7. Dengeli Akşam Yemeği: Akşam yemekleri hafif ve dengeli olmalıdır. Sebze ağırlıklı yemeklerin tercih edilmesi sindirim süreci ve gece uykusu için daha uygun olabilir. Akşam yemeğinin hafif olması, vücudun gece dinlenme ve

yenilenme sürecine daha iyi hazırlanmasını sağlar.

8. Akşamdan Sonra:

Akşamdan sonra da hafif atıştırmalıklar veya çay tercih edilebilir. Ancak gece geç saatlerde yemek yemekten kaçınılmalıdır.

9. Kendine Zaman Ayırma:

Gün içinde kendinize vakit ayırmanız ve rahatlamanız, stresi azaltır, ruh sağlığınızı güçlendirir. En azından her gün on dakika size iyi gelecek bir aktivite yapmanız önemlidir.

10. Erken Uyumak ve Uyku

Kalitesi: Yeterli ve kaliteli uyku, sağlıklı bir yaşamın temelidir. Uyku öncesinde ekranlardan uzak durmak ve rahatlatıcı bir uyku ortamı oluşturmak uyku kalitesini artırır. Akşam saatlerinde melatonin hormonunun salınımı artar, bu da derin uykuya geçişi kolaylaştırır ve genel sağlık için önemlidir.

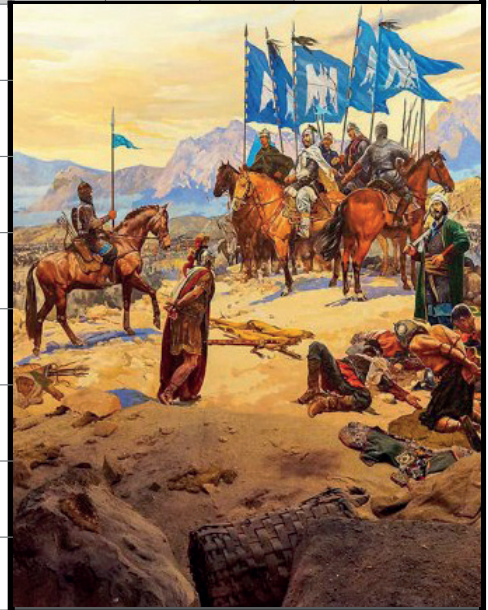
Bu 10 temel kuralı takip etmek, sağlıklı beslenme alışkanlıklarınızı günlük yaşamınıza entegre etmenizi sağlar ve genel sağlık durumunuzu olumlu yönde etkiler.

BULMACA

Hazırlayan: Ali OSMANOĞLU

26 Ağustos 1071	Mükâfat	İrfan sahibi	Doğrulama	Bir tür kimyasal bileşik, hamız	Aktinyum simgesi	Osmanlı ticaret teşkilatı	Asalak
Mutat olarak ödenen ücret				İye			
Çalışma, etkinlik	Ürün elde eden, müstahsil			Metal iplik		Çeşitli meyvelerle yapılan hazır toz içecek	
					Bir tür peynir		
					Kitap satılan yer		
Bilgili	Bir sure adı	Bir sure adı			İcar		
		Gizli					
			Kur'an-ı Kerim'in son suresi	Seviye, aşama	Uyanı		
Duyuru					Nezir		
Vakfe tepesi			Yardımcı araçlar donanımı			Lityum simgesi	
						Anne, ana	
				Çağn, çağırma			
Üye	Bir bağlaç			Bayındır, rahat			Açık oturum
	Bal			Zevç, zevce			
		Satrançta L çizerek hareket eden taş	Hastalık sonrası kalıcı rahatsızlık				Defeden, kovan
Güvenlik durumu					Burmali çivi		
Büyük yıkım					Yer kırığı		
			Dört Sünni mezhepten biri	Yavru ağaç			
Tutma organı		Babanın kız kardeşi				Zeybek	
Utanma		Eskişehir'in bir ilçesi					
	Sınır				Yemekten emir	Vilayet	
	İnce perde						
Anlayış				Sürekli, muttasıl			
Uçurum	Kansızlık						
	Bir sure adı						
		Seryum sembolü		Akyuvar üreten organımız			
Karn, işkembe	Kastamonu'nun bir ilçesi						
	Kap ağırlığı						
			Şikar				
			Tarıntanı-maz				
Ey, eyâ							
Konya'nın bir ilçesi		Yüksek, yüce					
Uzaklık bildiren bir ünlem		Büyük, yaşlı					

MESNEVİ'DE AHLÂK EĞİTİMİ

■ Süreyya MERİÇ

Kanaat önderleri, münevverler ve mutasavvıflar... Onların her hâli, her sözü toplumda makes bulur. Hem içinde yaşadıkları çağı hem de gelecek yılları hikmetle aydınlatmaya çalışırlar. Özellikle yazdıkları eserlerle insanın hakikat arayışına bir yol haritası çizer; insan, varlık, bilgi, ahlak, eğitim gibi temel meseleler üzerinde kalem oynatırlar. Anlattıkları her hikâyede alınacak bir ibret, her sözde bir hikmet gizlidir. Hz. Mevlana da bütün eserlerinde ve bilhassa Mesnevi'sinde kendine has bir üslupla etkili bir eğitim metodu ortaya koyar. Mevlana, kendini bilme, Rabb'ini bilme ve ebedî yaşama hazır olma üzerine inşa ettiği bu eğitim anlayışında hikâye dilini kullanır. İnsanı esfel-i safilinden ahsen-i takvim mertebesine çıkaracak olan erdemlere işaret eder. Üstelik kullandığı metot sadece yaşadığı dönemin sınırlarında kalmaz, bugün yürütülen eğitim faaliyetleri için de kaynaklık teşkil eder.

Dr. Hacer Çetin, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınlarından çıkan *Mesnevi'de Ahlâk Eğitimi* adlı çalışmasında Mevlana'nın eğitim anlayışını ele alır. Çalışmanın genel çerçevesinin sunulduğu giriş bölümünün ardından Mevlana'nın yaşadığı çağa dair bilgiler verilir. İlk bölümde yer alan bu bilgiler o dönemin siyasi ve kültürel atmosferini gözler önüne serer. Toplumsal ve bireysel fikrî yapılar mercek tutar. İkinci bölümde ise "Ahlak Eğitimi" merkeze alınır. İslam ve ahlak, iman ve ahlak ilişkisi üzerinden ahlak eğitimi işlenir. İnsanın anlam arayışında, erdemli bir hayatın tesisinde ahlakın üstlendiği role değinilir.

Ahlaktan bahsediyorsak önce insan doğası tanınmalıdır. İnsanın mutluluk arayışı hesaba katılmalı, mutluluk ve haz ilişkisi irdelenmelidir. İnsan nefis sahibidir ve nefsin çeşitli eğilimleri vardır. Kitap bu bağlamda "İnsanın Anlam ve Değeri", "Akıl ve İnsanın Sorumluluğu", "Nefsin Tabiatı ve Eğilimi" gibi başlıkla meseleyi detaylarıyla aktarır.

Kitabın ikinci bölümünde "Mevlana'da Ahlak Eğitimi"ne yer verilir. Ahlaki eğitimin temel kavramları olan insan, nefis, akıl, kalp-gönül, hikmet-bilgi, inanç-iman tek tek ele alınarak bu kavramsal çerçeveden Mesnevi'nin eğitim metoduna nazar edilir. Kazanılması gereken erdemler; doğruluk, hoşgörü, sevgi, sabır, kanaat, cömertlik ve şükürdür. İnsanın hayatına katacağı bir diğer erdem de muhasebedir. Muhasebe kişiyi yapıp ettikleri üzerine düşünmeye sevk eder. Bu tefekkürün ardından tövbe gelir. İnsan için bir de uzak durulması gereken kabih huylar vardır. Sakınılması gereken bu özellikler; yalan, hile, kıskançlık-haset, zulüm, kibir, hırs, öfke-kindir. Bunların yanında kitapta yer alan ilgi çekici bir diğer başlık ise "Gerçeğe Aykırı Hayaller ve Düşünceler"dır. Zira Mevlana'nın eğitim metodunda aslolan hayatın kendisidir. Bu nedenle ayakları yere basmayan, çağın gereklerinden uzak her türlü hüyalı düşünce de sakıncalı bulunmuştur. Sağlıklı bir düşünce için sistematik işleyen bir süreç gereklidir. Kitap, hem sunduğu kavramsal çerçeve hem de *Mesnevi*'ye dair geliştirdiği farklı bir bakış açısı ve okuma metoduyla ahlak eğitimine değerli bir katkı sunar.

DIYANET TV

Yaz neşesi

Cumartesi

11.00

Yeni

FREKANSLAR

4A(HD)

FREKANS: 12.380 MHZ
POLARİZASYON: DİKEY (V)
SEMBOL ORANI: 27.500
FEC: 3/4

FREKANS: 12.422 MHZ
POLARİZASYON: YATAY (H)
SEMBOL ORANI: 30.000
FEC: 3/4

4A(SD)

Digiturk - 68. kanal

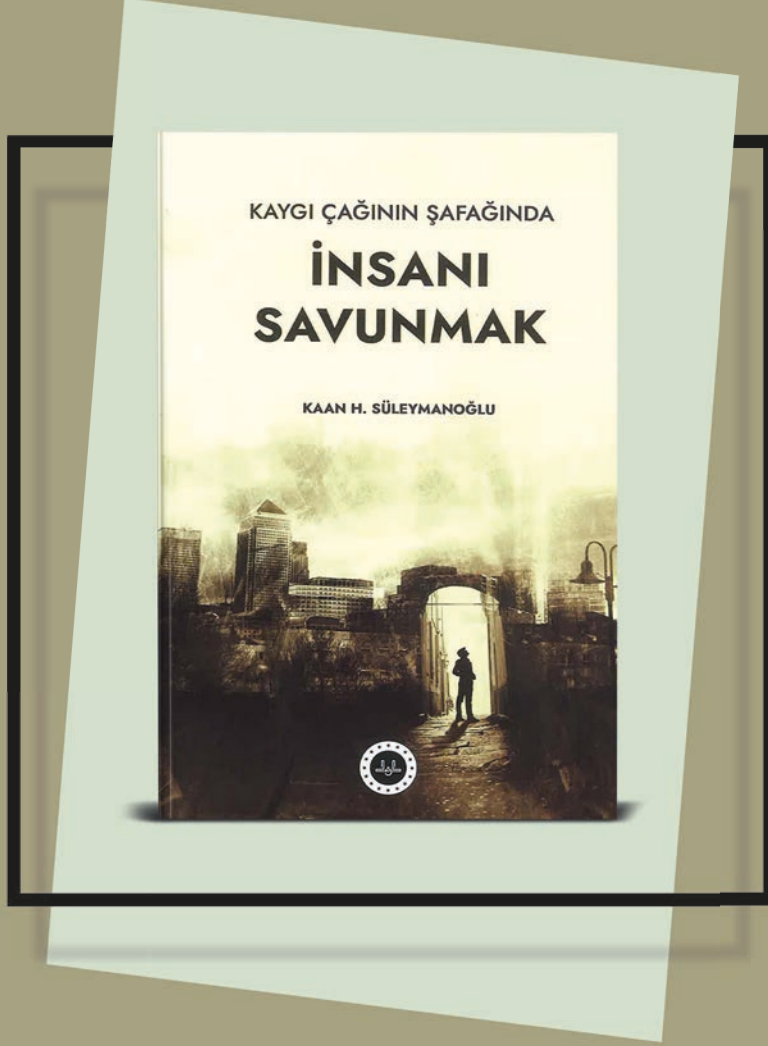
D-SMART - 104. kanal

Kablo - 555. kanal

tv+ - 133. kanal

tv8uu - 49. kanal

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

ISSN: 2147-1452

9 772147 145203